

संचालक फलोत्पादन
(कृषि आयुक्तालय)

कृषि भवन जवळ, शिवाजीनगर, पुणे-४११ ००५

दुरध्वनी क्र. ०२०-२५५३८०९५/२५५३७९५७ ई मेल-hortplantprotection@rediffmail.com

मार्गदर्शक सूचना

जा.क्र.कृआ/फलो-३/हॉर्टसॅप २०२०-२१/मा.सू./ १२० /९४६५९
कृषि आयुक्तालय (फलोत्पादन विभाग), महाराष्ट्र राज्य,
पुणे- ४११ ००५, दिनांक- २२/०६/२०२०

प्रति,

विभागीय कृषि सहसंचालक,
ठाणे/ पुणे / नाशिक / कोल्हापूर /
औरंगाबाद / लातूर / अमरावती / नागपूर

विषय :-क्रॉपसॅप योजनेंतर्गत फलोत्पादन पिकांवरील कीड-रोग सर्वेक्षण, सल्ला व व्यवस्थापन

योजना (हॉर्टसॅप)सन २०२०-२१ मार्गदर्शक सूचना....

संदर्भ :- कृषि व पदुम विभाग शासन निर्णय क्रमांक:किरोनी-२०२०/प्र.क्र.१७३/११-अ,
दिनांक-२७/०५/२०२०

सन २०२०-२१ मध्ये क्रॉपसॅप योजनेंतर्गत आंबा, डाळिव, केळी, संत्रा, मोसंबी व चिक्कू या फलोत्पादन पिकांवरील “कीड रोग सर्वेक्षण, सल्ला व व्यवस्थापन कार्यक्रमास (हॉर्टसॅप)” प्रशासकीय मान्यता प्रदान करण्यात आलेली आहे. योजना अंमलबजावणीच्या मार्गदर्शक सूचना सोवत सहपत्रित करण्यात येत आहेत. तालुकानिहाय कीड व रोग सर्वेक्षणासाठी आवश्यक कृषि अधिकारी व कृषि पर्यवेक्षक यांची संख्या निश्चित करण्यात आली आहे. त्याचा तपशिल “प्रपत्र अ” मध्ये सहपत्रित करण्यात येत आहे. हॉर्टसॅप ची अंमलबजावणी करत असताना त्यासोवतच समाविष्ट पिकांसाठी शेतीशाळाही राववावयाच्या आहेत. हॉर्टसॅप संलग्न शेतीशाळेसंबंधी सविस्तर मार्गदर्शक सूचना स्वतंत्रपणे निर्गमित करण्यात येत आहे. समय मर्यादीत कामांच्या तयारीच्या दृष्टीने प्रमुख बाबींकरिता पुढील प्रमाणे वेळापत्रक निश्चित करून देण्यात येत आहे.

अ. क्र.	कालावधी	बाब	कार्यवाहीचा स्तर
१	दि.२५ जून पर्यंत	कृषि पर्यवेक्षक व मंडळ कृषि अधिकारी यांची अनुक्रमे कीड सर्वेक्षक व पेस्ट मॉनिटर म्हणून नियुक्ती करणे.	उविकृअ स्तर
२	दि. ३० जून पर्यंत	टी.ओ.एफ पुर्व प्रशिक्षित प्रवर्तकांसाठी शेतीशाळा उजळणी प्रशिक्षण वर्गाचे रामेती मार्फत आयोजन करणे.	रामेती
३	दि. ३० जून पर्यंत	सर्व कीड सर्वेक्षक व पेस्ट मॉनिटर यांना तसेच सर्व मास्टर ट्रेनर्सना सर्वेक्षणाचे प्रशिक्षण व्हिडीओ कॉन्फरंसीगद्वारे देणे.	सर्व विद्यापीठ स्तर

अ. क्र.	कालावधी	बाब	कार्यवाहीचा स्तर
४	दि.१ जुलै पासून पुढे	केळी,डाळिंब,संत्रा,मोसंबी व चिक्कु या फळपिकांवरील सर्वेक्षण कामास आरंभ करणे व ही सर्वेक्षणाची माहिती NCIPM च्या संकेतस्थळावर भरणे.	कृप ते जिअकृअ
५	दि. १ जुलै ३१ मार्च	केळी,डाळिंब,संत्रा,मोसंबी व चिक्कु या फळपिकांच्या शेतीशाळांचे आयोजन करणे.	कृप ते जिअकृअ
६	दि.६ जुलै पासून	प्रथम ऑनलाईन पीक संरक्षण अॅडव्हायजरी वितरीत करणे; उपविभागीय कृषि अधिकारी / जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांचे स्तरावरून प्रथम पीक संरक्षण सल्ला शेतकऱ्यांना SMS द्वारा पाठविणे.	कृषि विद्यापीठ, उविकृअ/जिअकृअ
७	दि.७ जुलै ते ३१ मार्च	केळी,डाळिंब,संत्रा,मोसंबी व चिक्कु फळपिकांचे क्षेत्र असलेल्या गावात पुर्ण हंगामात १० गाव बैठकांचे आयोजन करणे.	
८	दि.१ ऑक्टोबर	आंबा या फळपिकांवरील सर्वेक्षण कामास आरंभ करणे व ही सर्वेक्षणाची माहिती NCIPM च्या संकेतस्थळावर भरणे.	कृ.प ते जिअकृअ
९	दि. १ ऑक्टोबर ते ३१ मार्च	आंबा फळपिकांचे क्षेत्र असलेल्या गावात पुर्ण हंगामात १० गाव बैठकांचे व शेतीशाळांचे आयोजन करणे.	कृ.प ते जिअकृअ
१०	दि.१० एप्रिल पर्यंत	अंतिम खर्च अहवाल व विहित नमुन्यातील उपयोगीता प्रमाणपत्र कृषि आयुक्तालयास सादर करणे.	विकृससं, कृषि विद्यापीठ
११	दि.१५ एप्रिल पर्यंत	कृषि विद्यापिठनिहाय अंतिम प्रकल्प अहवाल कृषि आयुक्तालयास सादर करणे.	कृषि विद्यापीठ

वरीलप्रमाणे सर्व संबंधीतांनी वेळचेवेळी कार्यवाही करून विभाग/ संस्थांचा एकत्रित मासिक प्रगती अहवाल कृषि आयुक्तालयास प्रत्येक महीन्याच्या ५ तारखेस पत्र तसेच ई-मेलद्वारे सादर करावा. मार्गदर्शक सुचना कृषि विभागाच्या संकेतस्थळावर प्रसिद्ध करण्यात येत असून सदर मार्गदर्शक सुचना सर्व क्षेत्रीय कार्यालयांपर्यंत वितरीत होतील याची कृपया दक्षता घ्यावी. मार्गदर्शक सूचनेनुसार योजनेमध्ये समाविष्ट फळपिकांचे सर्वेक्षण विहित कालावधीत सुरु होण्यासाठी सर्व संबंधीतांना प्रशिक्षण देण्यात यावे, तसेच याप्रकरणी काही अडचणी असल्यास कृषि आयुक्तालयाशी संपर्क साधावा. कोविड-१९ च्या पार्श्वभूमी विचारात घेता योजना राबवितांना योग्य दक्षता घ्यावी.

सोबत: मार्गदर्शक सुचना

 संचालक फलोत्पादन
 कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य,
 पुणे- ४११००५

प्रत माहिती तथा आवश्यक कार्यवाहीस्तव-

१. मा. प्रधान सचिव, कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई - ३२.
२. संचालक, राष्ट्रीय एकात्मिक कोड व्यवस्थापन केंद्र, नवी दिल्ली.

३. संचालक, राष्ट्रीय डाळींब संशोधन केंद्र, पुणे-सोलापूर बायपास, शेळगी रोड, सोलापूर.
४. संचालक, राष्ट्रीय लिंबुवर्गीय संशोधन केंद्र, पो. बॉक्स नं. ४६४, शंकर नगर पोस्ट ऑफिस, नागपूर,
५. संशोधन संचालक, महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी / डॉ. बाळासाहेब सावंत कोकण कृषि विद्यापीठ, दापोली, / मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी / डॉ. पंजाबराव देशमुख कृषि विद्यापीठ, अकोला
६. संचालक (विस्तार शिक्षण), महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी / डॉ. बाळासाहेब सावंत कोकण कृषि विद्यापीठ, दापोली, / मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी / डॉ. पंजाबराव देशमुख कृषि विद्यापीठ, अकोला
७. प्रमुख, केळी संशोधन केंद्र, जळगाव
८. प्रमुख, फळसंशोधन केंद्र, वेंगुर्ला, जि. सिंधुदूर्ग
९. कनिष्ठ किटकशास्त्रज्ञ, कृषि संशोधन केंद्र, पालघर
१०. कृषि उपसंचालक, नियोजन, कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे -५
११. कृषि उपसंचालक, आयुक्त कृषि कक्ष, कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे - १
१२. जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी,
पालघर, रायगड, रत्नागिरी, सिंधुदूर्ग, नाशिक, धुळे, जळगाव, नंदुरबार, पुणे, अहमदनगर, सोलापूर, सातारा, सांगली, औरंगाबाद, बीड, जालना, लातूर, हिंगोली, नांदेड, बुलढाणा, अकोला, अमरावती, नागपूर व वर्धा.

फलोत्पादन पिकावरील किड, रोग सर्वेक्षण, सल्ला व व्यवस्थापन योजना सन

२०२०-२१

मार्गदर्शक सूचना

०००००

१. प्रस्तावना :-

आकस्मिकरित्या उद्भवणाऱ्या किडरोगांच्या प्रादुर्भावामुळे होणारे शेतकऱ्यांचे नुकसान उत्पादनात होणारी घट विचारात घेता कीड रोग सर्वेक्षण व व्यवस्थापन यासाठी प्रभावी कीड रोग सर्वेक्षण, सल्ला व जनजागृती याबाबतची शाश्वत यंत्रणा तयार करण्याच्या दृष्टीने सन २००९-१० पासून राष्ट्रीय कृषि विकास योजनेतर्गत पिकावरील कीड रोग सर्वेक्षण व सल्ला प्रकल्प (क्रॉपसॅप) राबविण्यात आला. प्रकल्पांतर्गत समाविष्ट पिकांचे करण्यात आलेले सर्वेक्षण व दिले गेलेले पीक संरक्षण सल्ले शेतकऱ्यांच्या दृष्टीने उपयुक्त ठरत असल्याने क्रॉपसॅप प्रकल्पाच्या धर्तीवर सन २०११-१२ पासून आंबा, डाळींब, केळी, संत्रा, मोसंबी व चिक्कू या फळपिकांसाठी फलोत्पादन पिकावरील किड, रोग सर्वेक्षण, सल्ला व व्यवस्थापन प्रकल्प (हॉर्टसॅप) राष्ट्रीय कृषि विकास योजनेमधून राबविण्यात आला. प्रकल्पाची उपयुक्तता विचारात घेऊन सन २०१३-१४ पासून क्रॉपसॅप प्रकल्प राज्य वार्षिक योजनेतून राबविण्यात येत आहे. क्रॉपसॅप व हॉर्टसॅप प्रकल्पांची समान कार्यपद्धती विचारात घेऊन दोन स्वतंत्र प्रकल्प न राबविता कृषि विभागाची पीक संरक्षण व सर्वेक्षणाची एकच योजना राबविण्यास सन २०१८-१९ पासून क्रॉपसॅप योजनेतर्गत कृषि व पदुम विभागाचा शासन निर्णय क्रमांक:किरोनी-१४१८/प्र.क्र.५५/४-अ, मुंबई दिनांक-१९/०५/२०१८ अन्वये मान्यता प्रदान करण्यात आली आहे. शासन निर्णय क्रमांक:शासन निर्णय क्रमांक:किरोनी-२०२०/प्र.क्र.१७३/११-अ, दिनांक-२७/०५/२०२० अन्वये योजनेस प्रशासकीय मान्यता प्राप्त झाली आहे. तथापि, फळपिकांकरिता मोबाईल ॲप्लिकेशनद्वारे निरीक्षण नोंदणीची सध्या सुविधा उपलब्ध नसल्याने हॉर्टसॅप प्रकल्प राष्ट्रीय एकात्मिक कीड व्यवस्थापन संशोधन केंद्र, नवी दिल्ली यांनी विकसित केलेल्या संगणक प्रणालीद्वारे क्षेत्रिय कर्मचाऱ्यांद्वारे सर्वेक्षण व अहवाल नोंदणीची कार्यवाही सन २०२०-२१ मध्ये करण्यात येईल.

२. योजनेचा उद्देश :-

- २.१ आंबा, डाळींब, केळी, संत्रा, मोसंबी, व चिक्कू या पिकांचे सर्वेक्षण करून किडरोगांच्या प्रादुर्भावाबाबत शेतकऱ्यांना वेळीच उपाययोजना सुचविणे.
- २.२ किडरोगांच्या आकस्मिक प्रादुर्भावामुळे शेतकऱ्यांचे होणारे नुकसान टाळणे.
- २.३ किडरोगांचा प्रादुर्भाव वेळीच लक्षात आल्याने पुढील संभाव्य नुकसान टाळून उत्पादनात वाढ करणे.
- २.४ किडरोगांबाबत शेतकऱ्यांना प्रशिक्षित करून किडरोगांचे वेळीच व्यवस्थापन करणे.
- २.५ किडरोग प्रादुर्भावीत क्षेत्रासाठी आपत्कालीन परिस्थितीत पीक संरक्षण औषधीचा पुरवठा करणे.
- २.६ वारंवार येणाऱ्या किडरोगांबाबत सांख्यिकी माहिती संकलीत करणे व कायम स्वरूपाच्या व्यवस्थापनाबाबत कृषि विद्यापीठांच्या सहाय्याने शिफारशी निश्चित करणे.
- २.७ राष्ट्रीय एकात्मिक कीड व्यवस्थापन केंद्र नवी दिल्ली, राष्ट्रीय डाळींब संशोधन केंद्र, सोलापूर, राष्ट्रीय लिंबुवर्गीय संशोधन केंद्र, नागपूर, केळी संशोधन केंद्र, जळगाव, चिक्कू संशोधन केंद्र, पालघर, फळ संशोधन केंद्र, वेंगुर्ला जि.सिंधदुर्ग इत्यादी संस्था, राज्यातील चारही कृषि विद्यापीठे व राज्य कृषि विभाग यांच्या सहाय्याने आंबा, डाळींब, केळी, संत्रा, मोसंबी व चिक्कू या पिकांवरील कीड रोगांचे सर्वेक्षण करून शेतकऱ्यांना वेळीच उपाययोजना सुचविणे, कीड रोग व्यवस्थापनाबाबतच्या शिफारशी तयार करणे आणि त्यानुषंगाने कृषि खात्यातील कर्मचारी व शेतकरी यांना प्रशिक्षण देणे.

३. योजनेचे कार्यक्षेत्र :-

महाराष्ट्र राज्यामध्ये आंबा, डाळींब, केळी, संत्रा, मोसंबी व चिकू ही मुख्य फळपिके लागवडीखाली आहेत. आंबा फळपिकाखाली पालघर, रायगड, रत्नागिरी, सिंधुदूर्ग, बीड, लातूर व औरंगाबाद या जिल्ह्यातील ११२३१९ हेक्टर क्षेत्र. डाळींब पिकाखाली नाशिक, अहमदनगर, सोलापूर, पुणे, सातारा, सांगली, औरंगाबाद व धुळे या जिल्ह्यातील १०४१२२ हेक्टर क्षेत्र. केळी पिकाखाली जळगाव, नंदुरबार सोलापूर, अकोला, हिंगोली व नांदेड जिल्ह्यातील ५७६७० हेक्टर क्षेत्र. संत्रा पिकाखाली नागपूर, अमरावती, वर्धा, बुलढाणा व अहमदनगर, या जिल्ह्यातील ९१२१० हेक्टर क्षेत्र, मोसंबी पिकाखाली औरंगाबाद, जालना व नागपूर या जिल्ह्यातील २७५६६ हेक्टर क्षेत्र. चिकू फळपिकाखाली पालघर जिल्ह्यातील २७२७ हेक्टर क्षेत्र असे एकूण २४ जिल्ह्यातील ३९५६१४ हेक्टर क्षेत्रावर या योजनेची अंमलबजावणी करण्यात येत आहे.

मागील काही वर्षातील कीड रोगांच्या प्रादुर्भावाचा विचार करून सदर योजना राबविण्यासाठी राज्यातील २४ जिल्ह्यांची फळपिक क्षेत्रानुसार निवड करण्यात आली आहे. या योजनेत आंबा फळपिकाकरीता तुडतुडे, फुलकिडे, फळमाशी, भूरी, करपा. डाळींब फळपिकाकरीता ऑईली स्पॉट (तेलकट डाग), मर, शूट होल बोअरर, फळे पोखरणारी अळी, फुलकिडे. केळी फळ पिकाकरीता सिगाटोका (करपा), फुलकिडे. संत्रा व मोसंबी या फळपिकासाठी काळी पांढरी माशी, सिट्रस सायला, लिफ माईनर, फायटोथोरा, मर, फळ शोषणारी अळी. चिकू फळपिकासाठी बी-पोखरणारी अळी, फळे पोखरणारी अळी, फळगळ, फायटोथोरा या किड / रोगांचे सर्वेक्षण करण्यात येणार आहे. सन २०२०-२१ मध्ये राबविण्यात येणाऱ्या कीड रोग सर्वेक्षण, व्यवस्थापन व सनियंत्रण योजनेत तालुकानिहाय कीड सर्वेक्षणासाठी कृषि पर्यवेक्षक (कीड सर्वेक्षक) व कृषि अधिकारी (पेस्ट मॉनिटर) यांची संख्या निर्धारित करण्यात आलेली आहे. त्याची माहिती सोबत “प्रपत्र-अ” मध्ये नमूद केली आहे.

तथापि एकूण संख्येच्या अधिन राहून विभागीय कृषि सहसंचालक यांनी जिल्हानिहाय फळपिकाच्या क्षेत्रानुसार कृषि पर्यवेक्षक (कीड सर्वेक्षक) यांचे कार्यक्षेत्र निश्चित करावे. विभागीय कृषि सहसंचालक व जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांनी योजना राबविण्यासाठी फळपिकनिहाय व तालुकानिहाय समूह ठरवून सर्वसाधारणपणे आंबा, डाळींब, केळी, संत्रा, मोसंबी व चिकू या पिकांकरीता कमीत कमी ५०० व जास्तीत जास्त २००० हेक्टरसाठी १ कृषि पर्यवेक्षक (कीड सर्वेक्षक) असे गृहीत धरून कार्यवाही करावी.

४. कार्यपध्दती :-

- ४.१ कीड-रोगांचे सर्वेक्षण, सल्ला व व्यवस्थापन पध्दती.
- ४.२ शेतकऱ्यांमध्ये कीड-रोगांवावत जागरुकता निर्माण करणे.
- ४.३ आपत्कालीन परिस्थितीत कीड - रोग व्यवस्थापनासाठी पीक संरक्षण औषधांचा पुरवठा करणे.

राज्यपातळीवर आयुक्त (कृषि) यांच्या अध्यक्षतेखाली संपूर्ण नियोजन व सनियंत्रणासाठी सुकाणू समितीची रचना (स्टिअरिंग कमिटी) करण्यात आली असून यामध्ये विविध केंद्र व राज्य शासनाच्या कृषि संशोधन व विस्तार क्षेत्रातील संस्थांचा सहभाग आहे. राज्यस्तरीय सुकाणू समिती (स्टिअरिंग कमिटी) खालील प्रमाणे राहिल.

अ.क्र	सहभागी संस्था	पदनाम	पद
१	कृषि विभाग, महाराष्ट्र राज्य	आयुक्त कृषि, महाराष्ट्र राज्य पुणे	अध्यक्ष
२	राष्ट्रीय एकात्मिक कीड व्यवस्थापन केंद्र, (भारतीय कृषि संशोधन परिषद) नवी दिल्ली.	संचालक, राष्ट्रीय एकात्मिक कीड व्यवस्थापन केंद्र नवी दिल्ली,	सहअध्यक्ष

अ.क्र	सहभागी संस्था	पदनाम	पद
३	वनस्पती संरक्षण, संगरोध व संग्रह संचालनालय, भारत सरकार, फरीदाबाद, हरीयाणा	पिकसंरक्षण सल्लागार, फरीदाबाद हरीयाणा	सदस्य
४	महाराष्ट्र कृषि उद्योग विकास महामंडळ मर्यादित	व्यवस्थापकीय संचालक	सदस्य
५	कृषि विभाग, महाराष्ट्र शासन, कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई	उपसचिव	सदस्य
६	कापूस विकास संचालनालय, नागपूर	संचालक	सदस्य
७	कृषि विभाग, महाराष्ट्र राज्य, कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे	संचालक फलोत्पादन	सदस्य
८	कृषि विभाग, महाराष्ट्र राज्य, कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे	संचालक, विस्तार व प्रशिक्षण	सदस्य
९	कृषि विभाग, महाराष्ट्र राज्य, कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे	संचालक, निविष्टा व गुणवत्ता नियंत्रण,	सदस्य
१०	केंद्रीय कापूस संशोधन केंद्र, नागपूर	संचालक	सदस्य
११	राष्ट्रीय वनस्पती आरोग्य व्यवस्थापन संस्था, हैद्राबाद	संचालक	सदस्य
१२	राष्ट्रीय डाळींब संशोधन केंद्र, सोलापूर	संचालक	सदस्य
१३	राष्ट्रीय लिंबुवर्गीय संशोधन केंद्र, नागपूर	संचालक	सदस्य
१४	महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी	१.विभाग प्रमुख, किटकशास्त्र विभाग २.विभागप्रमुख, वनस्पती रोगशास्त्र विभाग	सदस्य
१५	डॉ. बाळासाहेब सावंत कोकण कृषि विद्यापीठ, दापोली	१.विभाग प्रमुख, किटकशास्त्र विभाग २.विभागप्रमुख, वनस्पती रोगशास्त्र विभाग	सदस्य
१६	डॉ. पंजाबराव देशमुख कृषि विद्यापीठ, अकोला	१.विभाग प्रमुख, किटकशास्त्र विभाग २.विभागप्रमुख, वनस्पती रोगशास्त्र विभाग	सदस्य
१७	मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी	१.विभाग प्रमुख, किटकशास्त्र विभाग २.विभागप्रमुख, वनस्पती रोगशास्त्र विभाग	सदस्य
१८	केंद्रीय कोरडवाहू शेती संशोधन संस्था, हैद्राबाद	प्रधान शास्त्रज्ञ, किटकशास्त्र	सदस्य
१९	फळ संशोधन केंद्र, वेंगुर्ला (आंबा)	वनस्पती रोगशास्त्रज्ञ	सदस्य
२०	चिकू संशोधन केंद्र, पालघर (चिकू)	कनिष्ठ किटकशास्त्रज्ञ	सदस्य
२१	केळी संशोधन केंद्र जळगाव	उद्यान विद्यावेत्ता	सदस्य
२२	राष्ट्रीय सुचना विज्ञान केंद्र, पुणे	तांत्रिक संचालक तथा “ई” वैज्ञानिक	सदस्य
२३	कृषि विभाग, महाराष्ट्र राज्य कृषि आयुक्तालय, पुणे - ५	कृषि सहसंचालक फलोत्पादन	सदस्य
२४	कृषि विभाग, महाराष्ट्र राज्य कृषि आयुक्तालय, पुणे - ५	कृषि सहसंचालक, (विस्तार व प्रशिक्षण १,२ व ३)	सदस्य

अ.क्र	सहभागी संस्था	पदनाम	पद
२५	कृषि विभाग, महाराष्ट्र राज्य	विभागीय कृषि सहसंचालक, ठाणे, पुणे, नाशिक, कोल्हापूर, औरंगाबाद, लातूर, अमरावती व नागपूर	सदस्य
२६	कृषि विभाग, महाराष्ट्र राज्य, कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे	कृषि उपसंचालक, संगणक प्रकल्प	सदस्य
२७	राष्ट्रीय एकात्मिक कीड व्यवस्थापन केंद्र, नवी दिल्ली (एनसीआयपीएम) नवी दिल्ली.	प्रधान शास्त्रज्ञ	तांत्रिक समन्वयक
२८	कृषि विभाग, महाराष्ट्र राज्य, कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे	कृषि उपसंचालक, फलोत्पादन-३	सदस्य सहसचिव
२९	कृषि विभाग, महाराष्ट्र राज्य, कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे	कृषि उपसंचालक, पिकसंरक्षण	सदस्य सचिव

५. **संस्थानिहाय जबाबदाऱ्या :-**

वरील संस्थांमधून योजनेच्या अंमलबजावणीसाठी प्रतिनिधीची नियुक्ती करण्यात आली आहे. सदर सदस्यांनी त्यांना सोपवून दिलेल्या जबाबदाऱ्या / कर्तव्य पुढीलप्रमाणे आहेत.

५.१ **राष्ट्रीय एकात्मिक कीड व्यवस्थापन केंद्र, (भारतीय कृषि संशोधन परिषद) नवी दिल्ली**

- ५.१.१ ऑनलाईन माहिती भरण्यासाठी संगणक प्रणाली तयार करणे व त्याचे व्यवस्थापन करणे.
- ५.१.२ जीआयएस प्रणाली तयार करणे व त्याचे व्यवस्थापन करणे.
- ५.१.३ जी.आय.एस. आधारीत कीड रोगांचे स्वयंचलित नकाशे प्रणालीचे व्यवस्थापन करणे.
- ५.१.४ ऑनलाईन माहिती भरण्यासाठी सर्वेक्षण प्रपत्रे छपाई करणे व वितरीत करणे.
- ५.१.५ कीड रोग संरक्षण व सल्ला बाबतचे ऑनलाईन यंत्रणेचे व्यवस्थापन करणे, कीड / रोगांबाबत शास्त्रीय सल्ला देणे.
- ५.१.६ कीड रोग सर्वेक्षण व सल्ला चमुला सर्वेक्षण कीटचे निश्चिती करणे करून देणे.
- ५.१.७ कीड रोग सर्वेक्षण व सल्ला चमुला तांत्रिक बाबीकरीता प्रशिक्षण व मदत करणे.
- ५.१.८ योजनेचे तांत्रिक सनियंत्रण करणे.

५.२ **राष्ट्रीय डाळींब संशोधन केंद्र, सोलापूर**

- ५.२.१ डाळींब पिकासाठी एकात्मिक किड व्यवस्थापनावर आधारीत पीक संरक्षण पध्दती तयार करणे, सल्ला देणे.
- ५.२.२ भविष्यात उदभवणाऱ्या किडरोगांवर संशोधन करण्यासाठी माहिती संकलीत करणे व एकात्मिक किड व्यवस्थापन पध्दती तयार करण्यासाठी शेतकऱ्यांकडून माहिती घेणे.
- ५.२.३ किडरोग सर्वेक्षण व सल्ला कामाचे वेळच्या वेळी सनियंत्रण करून योग्य ते मार्गदर्शन करणे.
- ५.२.४ किड रोगाचे तिव्रतेचे सनियंत्रण ऑनलाईन अहवालाआधारे करणे व आपतकालीन परिस्थितीत क्षेत्रीय भेटी देऊन उपाययोजना सुचविणे.
- ५.२.५ डाळींब पिकाचे सर्वेक्षण, उपाययोजना व संशोधनात्मक बाबी याचा अहवाल सादर करणे.

५.३ **राष्ट्रीय लिंबुवर्गीय संशोधन केंद्र, नागपूर**

- ५.३.१ संत्रा व मोसंबी पिकांसाठी एकात्मिक किड व्यवस्थापनावर आधारीत पीक संरक्षण पध्दती तयार करणे, सल्ला देणे.

- ५.३.२ भविष्यात उदभवणा-या किडरोगांवर संशोधन करण्यासाठी माहिती संकलीत करणे व एकात्मिक किड व्यवस्थापन पध्दती तयार करण्यासाठी शेतकऱ्यांकडून माहिती घेणे.
- ५.३.३ किडरोग सर्वेक्षण व सल्ला कामाचे वेळच्या वेळी संनियंत्रण करून योग्य ते मार्गदर्शन करणे.
- ५.३.४ किड रोगाचे तिव्रतेचे संनियंत्रण ऑनलाईन अहवालाआधारे करणे व आपत्कालीन परिस्थितीत क्षेत्रीय भेटी देऊन उपाययोजना सुचविणे.
- ५.३.५ संत्रा व मोसंबी पिकांचे सर्वेक्षण, उपाययोजना व संशोधनात्मक बाबी याचा अहवाल सादर करणे.

५.४ कृषि विभाग

- ५.४.१ कीड सर्वेक्षणासाठी कृषि पर्यवेक्षकांची नावे निश्चीत करून त्यांची उपलब्धता करून घेणे. कृषि अधिकारी (किड नियंत्रक) व कृषि पर्यवेक्षक (किड सर्वेक्षक), यांनी करावयाची कामे व इतर अनुषंगिक जबाबदाऱ्या पार पाडणे.
- ५.४.२ कृषि विभागातील अधिकारी/कर्मचाऱ्यांना प्रशिक्षण देणे.
- ५.४.३ एकात्मिक कीड व्यवस्थापनावर आधारीत कीड व्यवस्थापन पध्दतीचे शेतकऱ्यांना प्रशिक्षण देणे.
- ५.४.४ एकात्मिक कीड व्यवस्थापन पध्दतीचा एसएमएस, भिक्तीपत्रके, घडीपत्रीका, आकाशवाणी, दूरदर्शन, वृत्तपत्र व इतर प्रसारमाध्यमांद्वारे प्रचार व प्रसिध्दी करणे.
- ५.४.५ गावनिहाय किडरोगाची तिव्रता तालुकास्तरावरून तपासणे व त्याची माहिती ऑनलाईन उपलब्ध करून देणे.
- ५.४.६ आपत्कालीन परिस्थितीत किडरोग सर्वेक्षण व सल्ला याद्वारे किडरोगांबाबत शेतकऱ्यांना एसएमएसद्वारे संदेश देणे.
- ५.४.७ शेतकऱ्यांमध्ये जनजागृती करून कीड/रोग व्यवस्थापनासाठी उपाययोजना करणे.
- ५.४.८ आपत्कालीन परिस्थितीत कीड रोगांच्या व्यवस्थापनासाठी ५० टक्के अनुदानावर पीक संरक्षण औषधांचा/साहित्याचा पुरवठा करणे, अन्य योजनांमधील पिक संरक्षण बाबींचे अनुदान सर्वेक्षणाधारीत किडरोगांचे तिव्रतेप्रमाणे शेतकऱ्यांना उपलब्ध करून देणे.

५.५ कृषि विद्यापीठे

- ५.५.१ जिल्हानिहाय कृषि विभागातील मास्टर ट्रेनर्स, कृषि पर्यवेक्षक (किड नियंत्रक), व कृषि अधिकारी (किड सर्वेक्षक) यांना प्रशिक्षण देणे
- ५.५.२ जिल्हानिहाय किडरोग सर्वेक्षणांबाबत कृषि विद्यापीठाच्या जिल्हा समन्वयकाशी संपर्क ठेवून आढावा घेणे. जिल्हा समन्वयकांनी त्यांना उपलब्ध करून दिलेल्या अनुदानातून जिल्ह्यामध्ये क्षेत्रीय भेटी देऊन प्रकल्पाच्या कामाचा तांत्रिक आढावा घेणे व कृषि विद्यापीठ आणि कृषि विभाग यांना अहवाल देणे.
- ५.५.३ कीडरोग सर्वेक्षण व एकात्मिक कीड व्यवस्थापन पध्दतीच्या कामात तांत्रिक मार्गदर्शन करणे
- ५.५.४ कृषि विद्यापीठाकडे उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या संशोधन सहयोगी याच्या मदतीने

तालुकानिहाय ऑनलाईन वेबसाईटवर भरण्यात आलेल्या किडरोग सर्वेक्षण अहवालावर आधारीत माहितीचे विश्लेषण करणे व किडरोगाचे तालुकानिहाय एसएमएससाठी तसेच जाहीर

निवेदनासाठी सल्ला व उपाययोजना, ऑनलाईन वेबसाईटवर आठवडयातून दोनदा (सोमवार व गुरुवार) उपलब्ध करून देणे.

५.५.५ कृषि विद्यापीठ कार्यक्षेत्रातील किडरोगाचे तीव्रतेवर लक्ष ठेवून तीव्रता वाढणाऱ्या व वाढलेल्या ठिकाणी भेटी आयोजित करून उपाययोजना सुचविणे व अहवाल कृषि आयुक्तालयास सादर करणे.

५.५.६ कृषि विद्यापीठ कार्यक्षेत्रातील कृषि विज्ञान केंद्राच्या सेवा या प्रकल्पासाठी उपलब्ध करून घेणे, त्यांचा सहभाग वाढवून शेतकऱ्यांना संपर्क व मार्गदर्शन करणे.

५.६ विभागीय फळसंशोधन केंद्र, वेंगुर्ला

- ५.६.१ आंबा पिकासाठी एकात्मिक कीड व्यवस्थापन पध्दती तयार करणे व सल्ला देणे.
- ५.६.२ भविष्यात उदभवणाऱ्या किडरोगांवर संशोधन करण्यासाठी माहिती संकलीत करणे व एकात्मिक कीड व्यवस्थापन पध्दती तयार करण्यासाठी शेतकऱ्यांकडून माहिती घेणे.
- ५.६.३ किडरोग सर्वेक्षण व सल्ला कामामध्ये वेळच्या वेळी संनियंत्रण करून योग्य ते मार्गदर्शन करणे.
- ५.६.४ किड रोगाचे तिब्रतेचे संनियंत्रण ऑनलाईन अहवालावरून करणे व आपत्कालीन परिस्थितीत क्षेत्रीय भेटी देऊन उपाययोजना सुचविणे.
- ५.६.५ आंबा पिकाचे सर्वेक्षण, उपाययोजना व संशोधनात्मक बाबींवर अहवाल कृषि विभागास सादर करणे.
- ५.६.६ आंबा पिकावरील फळमाशी नियंत्रणाकरीता खास मोहिम राबवून, कोकण विभाग फळमाशीमुक्त घोषित करण्याकरीता कार्यवाही करणे.

५.७ चिकू संशोधन केंद्र, पालघर

- ५.७.१ चिकू पिकासाठी एकात्मिक कीड व्यवस्थापन पध्दती तयार करणे, सल्ला देणे.
- ५.७.२ भविष्यात उदभवणाऱ्या किडरोगांवर संशोधन करण्यासाठी माहिती संकलीत करणे व एकात्मिक कीड व्यवस्थापन पध्दती तयार करण्यासाठी शेतकऱ्यांकडून माहिती घेणे.
- ५.७.३ किडरोग सर्वेक्षण व सल्ला कामामध्ये वेळच्या वेळी संनियंत्रण करून योग्य ते मार्गदर्शन करणे.
- ५.७.४ किड/रोगांच्या तिब्रतेचे संनियंत्रण ऑनलाईन अहवालावरून करणे व आपत्कालीन परिस्थितीत क्षेत्रीय भेटी देऊन उपाययोजना सुचविणे.
- ५.७.५ प्रकल्पातील चिकू पिकाचे सर्वेक्षण, उपाययोजना व संशोधनात्मक बाबींवर अहवाल सादर करणे.

५.८ केळी संशोधन केंद्र, जळगाव

- ५.८.१ केळी पिकासाठी एकात्मिक कीड व्यवस्थापन पध्दती तयार करणे, सल्ला देणे.
- ५.८.२ भविष्यात उदभवणाऱ्या किडरोगांवर संशोधन करण्यासाठी माहिती संकलीत करणे व एकात्मिक कीड व्यवस्थापन पध्दती तयार करण्यासाठी शेतकऱ्यांकडून माहिती घेणे.
- ५.८.३ किडरोग सर्वेक्षण व सल्ला कामामध्ये वेळच्या वेळी संनियंत्रण करून योग्य ते मार्गदर्शन करणे.
- ५.८.४ किड रोगाचे तिब्रतेचे संनियंत्रण ऑनलाईन अहवालावरून करणे व आपत्कालीन परिस्थितीत क्षेत्रीय भेटी देऊन उपाययोजना सुचविणे.
- ५.८.५ केळी पिकाचे सर्वेक्षण, उपाययोजना व संशोधनात्मक बाबींवर अहवाल सादर करणे.

६ सर्वेक्षण कार्यपध्दती :-

आंबा, डाळींब, केळी, संत्रा, मोसंबी, चिकू या पिकांसाठी राज्याच्या २४ जिल्ह्यातील कृषि विभागाच्या एकूण १३८ तालुक्यात एकूण २६३ कृषि पर्यवेक्षक (किड सर्वेक्षक) सोमवार, मंगळवार, गुरुवार, शुक्रवार या दिवशी किडरोगांच्या विविध अवस्थांची सापळे व अन्य साधनांच्या मदतीने क्षेत्रियभेटी देऊन निरीक्षणे नोंदवतील. ही नोंदवलेली निरीक्षणे दर बुधवारी व शुक्रवारी मध्यान्होत्तर १३८ कृषि अधिकारी (किड नियंत्रक) यांच्याकडे, तालुकास्तरावर ऑनलाईन वेबसाईटवर भरण्याकरीता सादर करतील. कृषि अधिकारी त्याच दिवशी ऑनलाईन माहितीची नोंद करतील. वेबसाईटवरील या निरीक्षणांचे विश्लेषण राष्ट्रीय एकात्मिक कीड व्यवस्थापन केंद्र, भारतीय कृषि संशोधन परिषद, नवी दिल्ली यांचे मार्गदर्शनाखाली करून राज्यातील संबंधित कृषि विद्यापीठांचे शास्त्रज्ञ वेबसाईटवर ऑनलाईन तालुकानिहाय उपाय योजना सुचवतील. या उपाययोजनांच्या आधारे शेतकऱ्यांना दुरदर्शन, आकाशवाणी, एसएमएस, वृत्तपत्रे इत्यादी प्रसिध्दी माध्यमांद्वारे मार्गदर्शन केले जाईल. या मार्गदर्शनाआधारे शेतकरी वेळच्या वेळी उपाययोजना करून कीड रोग नियंत्रण करता येईल.

आंबा, डाळींब, केळी, संत्रा, मोसंबी व चिकू या पिकांकरीता कमीत कमी ५०० व जास्तीत जास्त २००० हेक्टरसाठी १ कृषि पर्यवेक्षक(किड सर्वेक्षक) याप्रमाणे फळपिकांचे सर्वेक्षण करण्यात यावे. नेमून दिलेल्या क्षेत्रापैकी काही गांवे रॅन्डम पध्दतीने सर्वेक्षणाकरीता निश्चित करून कृषि अधिका-यामार्फत गावातील प्लॉट रॅन्डम पध्दतीने सर्वेक्षण करावयाचे आहे. याबाबत सविस्तर माहिती प्रशिक्षणामध्ये संबंधितांना देण्यात येईल. एकूण संख्येच्या अधिन राहून विभागीय कृषि सहसंचालकांनी फळपिकाखालील क्षेत्रानुसार कृषि पर्यवेक्षक यांचे कार्यक्षेत्र ठरवावे.

६.१ पिकनिहाय सर्वेक्षण करावयाचे कीड/रोग:-

पुढीलप्रमाणे कीड रोगांचे सर्वेक्षण व सनियंत्रण करावयाचे आहे

आंबा	:	तुडतुडे, भूरी, फुलकिडे, फळमाशी (सापळ्यासहीत), करपा
डाळींब	:	तेलकट डाग, मर, फळे पोखरणारी अळी, फुलकिडे, शुट होल बोअरर
केळी	:	सिगाटोका (करपा), फुलकिडे
संत्रा व मोसंबी	:	काळी/पांढरी माशी, सायला, लिफ माईनार, फायटोथोरा
चिकू	:	बी-पोखरणारी अळी, फळे पोखरणारी अळी, फळगळ

६.२ सर्वेक्षणासाठी पिकनिहाय कालावधी-

अ.क्र.	पिक	सर्वेक्षणाचा कालावधी
१	आंबा	१ ऑक्टोबर २०२० ते ३१ मार्च २०२१
२	डाळींब	०१ जुलै २०२० ते ३१ मार्च २०२१
३	केळी	०१ जुलै २०२० ते ३१ मार्च २०२१
४	संत्रा	०१ जुलै २०२० ते ३१ मार्च २०२१
५	मोसंबी	०१ जुलै २०२० ते ३१ मार्च २०२१
६	चिकू	०१ जुलै २०२० ते ३१ मार्च २०२१

६.३ कृषि पर्यवेक्षकांसाठी गाव व सर्वेक्षण क्षेत्राची निवड:-

६.३.१ आंबा, डाळींब, केळी, चिकू, संत्रा व मोसंबी :-

- ६.३.१.१ गाव निवडीकरिता प्रत्येक तालुक्यातील आंबा, डाळीव, केळी, संत्रा, मोसंबी व चिक्कू पिकानुसार गावनिहाय क्षेत्र निश्चित करण्यात यावे.
- ६.३.१.२ ज्याठिकाणी आंबा, डाळीव, केळी, संत्रा, मोसंबी व चिक्कू पिकांचे सर्वेक्षण होणार असेल त्याठिकाणी सदर पिकांखालील कमीत कमी ५०० व जास्तीत जास्त २००० हेक्टरप्रमाणे गावांचे गट समूह पध्दतीने तयार करण्यात यावेत व प्रत्येक कृषि पर्यवेक्षकाला सदर क्षेत्र सर्वेक्षणाकरिता नेमून द्यावे.
- ६.३.१.३ वरीलप्रमाणे निश्चित केलेल्या गावांच्या गटातील आंबा, डाळीव, केळी, संत्रा, मोसंबी व चिक्कू पिकाखालील जास्तीत जास्त क्षेत्र असणाऱ्या ८ गावांची अथवा गावांच्या गटांची निवड करण्यात यावी. याकरीता सर्वसाधारणपणे आंबा, डाळीव, केळी, संत्रा, मोसंबी, चिक्कू पिकाचे २५० हेक्टर क्षेत्र असणारे गाव अथवा गावांचा गट यामध्ये सदर २००० हेक्टर क्षेत्राची विभागणी करण्यात यावी.
- ६.३.१.४ २५० हेक्टर क्षेत्र असणाऱ्या गावामधून अथवा गावांच्या गटामधून दोन निश्चित व दोन रॅन्डम प्लॉटची सर्वेक्षणाकरिता निवड करण्यात यावी. जर एकाच गावात २००० हेक्टर क्षेत्र असल्यास अशा वेळी चार निश्चित व चार रॅन्डम प्लॉटची सदर गावामधून निवड करण्यात यावी व त्या संबंधीत एकाच गावात कृषि पर्यवेक्षक संपूर्ण दिवस सर्वेक्षण करेल. याच पध्दतीने प्रति ५०० ते २००० हेक्टर क्षेत्राचे गाव अथवा गावांच्या गटामधून चार निश्चित व चार रॅन्डम प्लॉटची निवड करण्यात यावी. ज्याठिकाणी गावांमधील क्षेत्र २००० हेक्टर पर्यंत नसेल अशा वेळी जास्तीत जास्त क्षेत्र असणारी गावे विचारात घ्यावीत. गावांची निवड करताना निवडलेली गावे सदर गटाचे प्रतिनिधीत्व करतील याची काळजी घ्यावी.
- ६.३.१.५ कृषि पर्यवेक्षकाने एकमेकांच्या विरुद्ध दिशेला असणाऱ्या निश्चित प्लॉटची निवड करावी तसेच त्यांचे अक्षांश व रेखांशाची अहवालात नोंद करावी.
- ६.३.१.६ कृषि पर्यवेक्षकाने निश्चित प्लॉटच्या विरुद्ध दिशेकडील प्लॉटची रॅन्डम प्लॉट म्हणून निवड करावी. रॅन्डम प्लॉटची निवड कोणत्याही विशिष्ट हेतूने न करता पूर्णतः रॅन्डम पध्दतीने करावी.
- ६.३.१.७ प्रत्येक कृषि पर्यवेक्षकाने आठवड्यातील सोमवार, मंगळवार, व गुरुवार, शुक्रवार दोन गावे प्रति दिन असे एकूण प्रति आठवडा ८ गावांचे सर्वेक्षण करावे.
- ६.३.१.८ कृषि पर्यवेक्षक, सर्वेक्षण करावयाच्या प्रत्येक दिवशी प्रत्येक गावात किंवा २५० हेक्टरच्या समुहात दोन निश्चित व दोन रॅन्डमचे प्लॉटचे सर्वेक्षण करेल.
- ६.३.१.९ आंबा, डाळीव, केळी, संत्रा, मोसंबी व चिक्कू या फळपिकांच्या शेतीशाळा ही वाव यावर्षी समाविष्ट केलेली असल्याने शेतीशाळेसाठी निवड केलेले गाव व प्लॉट चा सर्वेक्षणासाठी कृषि पर्यवेक्षकाने समावेश करणे बंधनकारक राहिल.

६.४ कृषि अधिका-यासाठी गाव व सर्वेक्षण क्षेत्राची निवड:-

- ६.४.१ कृषि पर्यवेक्षकाने सर्वेक्षण करावयाच्या निश्चित प्लॉटच्या अक्षांश व रेखांशाची कृषि अधिका-याने जीपीएस उपकरणाद्वारे वाचने घेऊन सदर नोंद सर्वेक्षण प्रपत्रात केली जाईल असे पहावे.
- ६.४.२ प्रत्येक तालुक्यामधील जी गावे कृषि पर्यवेक्षकांमार्फत कीड रोग सर्वेक्षणासाठी निवडण्यात आली नाहीत त्यांची यादी करण्यात यावी आणि अशा गावांचे कृषि अधिका-यामार्फत धावते सर्वेक्षण(Roving Survey) करण्यात यावे.
- ६.४.३ कृषि अधिका-याने चार वेगवेगळ्या मार्गावर गोलाकार सर्वेक्षण दोऱ्याचा कार्यक्रम (साधारण १०० ते १५० कि.मी.) तयार करावा. यासाठी कृषि पर्यवेक्षकाकडून सर्वेक्षण न झालेले दूरचे/दुर्गम क्षेत्र विचारात घेणेत यावे. तसेच सदर दोऱ्यासाठीचा मार्ग ठरविताना त्याच्याकडील संपूर्ण कार्यक्षेत्राचे चार सर्वेक्षण मार्गांमध्ये अंतर्भाव होईल याची काळजी घ्यावी.

- ६.४.४ कृषि अधिका-याने वरील मार्गावरच मंगळवार, व शुक्रवारी धावते सर्वेक्षण करावे.
- ६.४.५ वरील दोन दिवसांच्या कार्यक्रमातील प्रत्येक दिवशी कृषि अधिकारी ५ ते ७ प्लॉटचे निश्चित कीर्तीसाठी संख्यात्मक सर्वेक्षण तर इतर सर्व कीर्तीसाठी गुणात्मक सर्वेक्षण करेल (५ ते ८ गावांमधील).
- ६.४.६ सदर सर्वेक्षण दौऱ्याचा कार्यक्रम (चार मार्ग), सर्वेक्षण प्रपत्रे, भेट दिलेल्या कृषि पर्यवेक्षकाची संख्या याचा सविस्तर तपशिल कृषि अधिका-याने अद्ययावत ठेवावा.
- ६.४.७ कृषि अधिका-याने त्याच्या कार्यक्षेत्रातील सर्व कृषि पर्यवेक्षकाचे भ्रमणध्वनी क्रमांक, त्यांच्या प्रत्येक दिवसाचा कार्यक्रम, ते भेट देणार असलेल्या गावांची यादी स्वतःजवळ ठेवावी. सदर यादी तालुका कृषि अधिकारी यांना उपलब्ध करून द्यावी, जेणेकरून त्यांचे अचानक भेटीद्वारे (Surprise Visits) त्यांना या कार्यक्रमाचे सनियंत्रण करता येईल.
- ६.४.८ धावते सर्वेक्षणादरम्यान सर्वेक्षणाचे क्षेत्र निवडताना कीड रोगाच्या अचानक प्रादुर्भावाबाबत (असल्यास) शेतकऱ्यांकडील माहितीचा विचार करावा.
- ७ प्रशिक्षण कार्यक्रम :- सन २०२०-२१ मध्ये देशामध्ये कोविड-१९ (कोरोना) सदृष्य आपतकालीन परिस्थिती उदभवल्यामुळे राज्य शासनाने प्रशिक्षण या बाबीवरील अनुदानामध्ये कपात केलेली आहे. त्यामुळे कृषि विद्यापीठांनी योजनेअंतर्गत कृषि पर्यवेक्षक व कृषि अधिकारी यांना सर्वेक्षणाचे प्रशिक्षण, जनजागरण प्रशिक्षण व मास्टर ट्रेनर्स चे प्रशिक्षण व्हीडीओ कॉन्फरन्स द्वारे पुढील प्रमाणे आयोजित केले जाईल हे पहावे.

७.१ कृषि पर्यवेक्षक व कृषि अधिकारी यांना सर्वेक्षणाचे प्रशिक्षण

किडरोगाचे सर्वेक्षण, त्याच्या पध्दती, किडरोगांची ओळख, त्यांचा जीवनक्रम, हवामानावर आधारीत कीड रोगांचा प्रादुर्भाव तसेच किडरोगनिहाय उपाययोजना याबाबतचे संबंधीत कृषि विद्यापीठाने व्हीडीओ कॉन्फरन्सद्वारे प्रशिक्षण कार्यक्रम आयोजित करावयाचे आहेत. सर्वेक्षणासाठी निवड केलेल्या कृषि पर्यवेक्षक व कृषि अधिकारी यांना हंगाम सुरु होण्यापूर्वी आंबा, डाळिव, केळी, संत्रा, मोसंबी व चिक्कू या पिकांसाठी कीड रोग सर्वेक्षणाचे व्हीडीओ कॉन्फरन्सद्वारे प्रशिक्षण देण्यात यावे. प्रशिक्षण कार्यक्रम खालीलप्रमाणे राहिल.

अ.क्र.	पिक	जिल्हा	व्हीडीओ कॉन्फरन्सद्वारे प्रशिक्षणाचे ठिकाण
१	आंबा	पालघर, रायगड, रत्नागिरी, सिंधुदूर्ग, बीड, लातूर, औरंगाबाद	डॉ. बाळासाहेब सावंत कोकण कृषि विद्यापीठ दापोली
२	डाळींब	नाशिक, पुणे, अहमदनगर, सोलापूर, सांगली, सातारा, औरंगाबाद, धुळे	महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी
३	केळी	जळगाव, नंदुरबार, सोलापूर, हिंगोली, नांदेड, अकोला	केळी संशोधन केंद्र, जळगाव
४	संत्रा	अकोला, अमरावती, बुलढाणा, वर्धा, नागपूर, अहमदनगर	डॉ. पंजावराव देशमुख कृषि विद्यापीठ अकोला
५	मोसंबी	औरंगाबाद, जालना, नागपूर	वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी
६	चिक्कू	पालघर	चिक्कू संशोधन केंद्र, पालघर

७.२ जनजागरण प्रशिक्षण

शेतकऱ्यांमध्ये जागरुकता निर्माण करण्याकरीता क्षेत्रीय पातळीवरील अधिकारी व कर्मचाऱ्यांना अद्ययावत कीड व्यवस्थापनाचे व्हीडीओ कॉन्फरन्स द्वारे प्रशिक्षण देण्यात यावे. कृषि विभागाचे १३८

तालुका कृषि अधिकारी व ८ विभाग व २४ जिल्ह्यांचे संबंधित तंत्र अधिकारी यांचेसाठी हंगामपूर्वी व्हीडीओ कॉन्फरन्स द्वारे प्रशिक्षण संबंधित कृषि विद्यापीठामध्ये आयोजित करण्यात यावे. या मास्टर ट्रेनर्सनी कृषि विभागातील जिल्ह्यांमधील सर्व तांत्रिक अधिकारी/कर्मचारी यांनाही व्हीडीओ कॉन्फरन्स द्वारे प्रशिक्षित करण्यात यावे. अशा प्रकारे प्रशिक्षण घेतलेल्या अधिकारी/कर्मचाऱ्यांकडून संबंधित तालुक्यातील प्रत्येक गावातील पाच प्रगतशिल शेतकऱ्यांची कीड-रोग उपाय योजनांबाबत एसएमएसद्वारे माहिती देण्याकरिता निवड करावी व निवडलेल्या शेतकऱ्यांना कीड व रोगांचे एकात्मिक कीड नियंत्रण कसे करावे मित्रकिटक, शत्रुकिडीची ओळख याबाबत गांवपातळीवर माहिती देऊन अवगत करावे. निवड केलेल्या शेतकऱ्यांमार्फत गावातील इतर शेतकऱ्यांना उपाययोजनांबाबत माहितीकरीता ग्रामपंचायतीच्या फलकावर माहिती देण्यात यावी.

७.३ मास्टर ट्रेनर्स प्रशिक्षण:- शेतकऱ्यांमध्ये जागरूकता निर्माण करण्याकरिता कृषि विभागाचे १३८ तालुका कृषि अधिकारी, ८ विभाग व २४ जिल्ह्यांचे संबंधित तंत्र अधिकारी यांचे हंगामपूर्वी व्हीडीओ कॉन्फरन्स द्वारे प्रशिक्षण संबंधित कृषि विद्यापीठानी आयोजित करावे

७.४ टी.ओ.एफ पुर्व प्रशिक्षित प्रवर्तकांसाठी शेतीशाळा उजळणी प्रशिक्षण - सन २०२०-२१ मध्ये कोविड-१९ महामारीच्या पार्श्वभूमीवर शेतीशाळा प्रशिक्षणाचे अनुषंगाने टिओएफ पुर्व प्रशिक्षित प्रशिक्षकांसाठी उजळणी प्रशिक्षण वर्गाचे आयोजन करणे अडचणीचे ठरले आहे. ही बाब विचारात घेता प्रत्यक्ष प्रशिक्षणाऐवजी ऑनलाईन प्रशिक्षण वर्गाचे आयोजन करावे किंवा रामेती प्रशिक्षण संस्थेने उजळणी प्रशिक्षण वर्गाचे आयोजन करण्यात यावे. यासाठी प्रशिक्षण साहित्य तयार करून सर्व क्षेत्रिय कर्मचाऱ्यांना उपलब्ध करून देण्यात यावे.

७.५ गावनिहाय बैठका:- कीड-रोग उपाय योजनांबाबत एसएमएसद्वारे माहिती देण्याकरिता प्रत्येक गावातून निवड करण्यात आलेले पाच प्रगतीशील शेतकरी तसेच “आत्मा” अंतर्गत निवडण्यात आलेल्या शेतकरी मित्र (FF), यांचेमार्फत त्या गावातील इतर शेतकऱ्यांवर कृषि विभागाच्या क्षेत्रीय कर्मचारी तसेच, “आत्मा” अंतर्गत गट तंत्रज्ञान व्यवस्थापक (बीटीएम) व सहाय्यक तंत्रज्ञान व्यवस्थापक (एटीएम) यांच्या मदतीने प्रति आठवडयास एक याप्रमाणे आंबा, डाळींब, केळी, संत्रा, मोसंबी व चिकू या पिकांकरीता हंगामामध्ये किमान दहा छोट्या गांव बैठका आयोजित कराव्यात. सदर बैठकांमध्ये संबंधित आठवड्यातील पिकांवरील कीड रोगांचे प्रमाण, त्यानुषंगाने एसएमएसद्वारे देण्यात आलेले पीक संरक्षण सल्ले व त्यानुसार करावयाच्या उपाय योजनांबाबत शेतकऱ्यांशी चर्चा करावी व शेतकऱ्यांना कीड रोगाचे सर्वेक्षण व उपाययोजनेबाबतची माहिती वेळोवेळी पुरविण्यात यावी. याप्रमाणे बैठका घेणे शक्य न झाल्यास आपत्कालीन परिस्थितीत कीड रोगांचा सल्ला दवंडीद्वारे देण्यात यावा.

७.६ शेतकऱ्यांसाठी पीक संरक्षण सल्ला :-

तालुका कृषि अधिकारी यांनी आठवडयातून दोन वेळा ऑनलाईन प्राप्त होणारी अॅडव्हायजरी मराठी भाषेत एसएमएसद्वारे शेतकऱ्यांना द्यावी. सदर एसएमएसची मराठी भाषेतील जम्बो झेरॉक्स प्रत तयार करावी. त्यांचे अधिनस्त मंडळ कृषि अधिकारी, कृषि पर्यवेक्षक व कृषि सहाय्यक या क्षेत्रीय कर्मचाऱ्यांच्यामार्फत तालुक्यातील प्रत्येक गावातील कृषि वार्ताफलकावर तसेच कृषिसेवा केंद्रावर लावली जाईल असे पहावे.यासाठी रू.५ हजार प्रति तालुका याप्रमाणे स्वतंत्र तरतूद करण्यात आली आहे.

तालुकानिहाय प्राप्त होणारी अॅडव्हायजरी शेतकऱ्यांपर्यंत वेळीच पोहोचण्याच्या दृष्टिने जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी व विभागीय कृषि सहसंचालक यांनी आठवडानिहाय देण्यात येणारी अॅडव्हायजरी, वर्तमानपत्रे, रेडिओ, टि.व्ही. व इतर प्रसिध्दी माध्यमांच्या सहाय्याने प्रसिध्द करावी. तसेच आपत्कालीन परिस्थितीमध्ये कीड रोगांची तिव्रता आर्थिक नुकसान संकेत पातळीच्या वर गेल्यास अशा वेळी पत्रकार परिषदा, शेतकरी मेळावे घेऊन उपाययोजनांबाबत शेतकऱ्यांमध्ये जनजागृती करावी.

ज्या ठिकाणी कीड रोग तिव्रता आर्थिक नुकसान संकेत पातळीच्या वर असेल त्या ठिकाणी क्विटकनाशकांचा पुरवठा होण्याच्या दृष्टिने युध्दपातळीवर मोहिम हाती घेऊन कीड रोग परिस्थिती नियंत्रणात राहिल यासाठी जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांनी प्रभावी नियोजन व अंमलबजावणी करावी.

८ योजनेंतर्गत नियुक्त अधिकारी / कर्मचारी यांची कार्यपद्धती-

८.१ कृषि पर्यवेक्षक (कीड सर्वेक्षक) : आंबा, डाळींब, केळी, संत्रा, मोसंबी व चिकू या पिकांसाठी प्रति ५०० ते २००० हेक्टर साठी १ कृषि पर्यवेक्षक निश्चित करण्यात आले असून त्यांना कीड सर्वेक्षण व अनुषंगिक कामे करण्यासाठी रक्कम रू. ५००/- दरमहा प्रमाणे संबंधीत उपविभागीय कृषि अधिकारी यांचेकडे तरतूद करून देण्यात येत आहे.

सर्वेक्षण कालावधी-

१. आंबा - १ ऑक्टोबर २०२० ते ३१ मार्च २०२१
एकूण ८० कृषि पर्यवेक्षक (सहा महिने)
२. डाळींब - ०१ जुलै २०२० ते ३१ मार्च २०२१
एकूण ६९ कृषि पर्यवेक्षक (नऊ महिने)
३. केळी - ०१ जुलै २०२० ते ३१ मार्च २०२१
एकूण ४० कृषि पर्यवेक्षक (नऊ महिने)
४. संत्रा - ०१ जुलै २०२० ते ३१ मार्च २०२१
एकूण ५३ कृषि पर्यवेक्षक (नऊ महिने)
५. मोसंबी - ०१ जुलै २०२० ते ३१ मार्च २०२१
एकूण १९ कृषि पर्यवेक्षक (नऊ महिने)
६. चिकू - ०१ जुलै २०२० ते ३१ मार्च २०२१
एकूण २ कृषि पर्यवेक्षक (नऊ महिने)

कर्तव्य व जबाबदाऱ्या -

१. कृषि पर्यवेक्षक (कीड सर्वेक्षक) गाव व क्षेत्र निवडीसाठी मार्गदर्शक सुचनेमधील मुददा क्रं. ६ नुसार पुर्व निश्चित क्षेत्रात आंबा, डाळींब, केळी, संत्रा, मोसंबी व चिकू पिकांकरीता कीड सर्वेक्षण करतील.
२. प्रत्येकी २५० हे.क्षेत्र फळपिकाखालील क्षेत्राचे गाव किंवा गावाचा समुह करावयाचा आहे. एका कृषि पर्यवेक्षकाने २००० हे.क्षेत्रातील २५० हे.प्रमाणे एकूण ८ समुहाचे प्रत्येक आठवड्यात सर्वेक्षण करावे. प्रति दिन २५० हे.चे एक गाव याप्रमाणे दोन गावाचे सर्वेक्षण करावे. २५० हे.च्या समुहातील गावामध्ये दोन निश्चित व २ रँडम प्लॉट असे एकूण ४ प्लॉटचे सर्वेक्षण करावे. एका दिवसात २५० हे.क्षेत्राच्या दोन गावाचे सर्वेक्षणा दरम्यान ४ रँडम व ४ निश्चित असे एकूण आठ प्लॉटचे सर्वेक्षण करावे. एका आठवड्यात एकूण दर सोमवार मंगळवार व गुरुवार शुक्रवार असे एकूण २००० हे.क्षेत्रामधील ३२ प्लॉटची निरीक्षणे घ्यावीत. प्रपत्र -ब मध्ये आकृतीद्वारे स्पष्टीकरण देण्यात आले आहे.
३. कृषि पर्यवेक्षक कीड सर्वेक्षण अहवाल कृषि अधिकारी यांच्याकडे आठवड्यातून दोनदा म्हणजेच दर बुधवारी आणि शुक्रवारी मध्यान्होत्तर सादर करतील.
४. कृषि पर्यवेक्षक व कृषि अधिकारी हे कृषि विद्यापीठ व कृषि विभाग यांचेकडून आयोजित केलेल्या प्रशिक्षणात दिलेल्या तांत्रिक निकषांनुसार कीड रोग सर्वेक्षणाचे काम करतील.
५. कृषि पर्यवेक्षक हे कार्यक्षेत्रामध्ये पिकांवरील कीड व रोगाकरीताची निरीक्षणे घेतील.
६. कृषि पर्यवेक्षक यांनी त्यांच्यासाठी आयोजित केलेल्या विविध प्रशिक्षण कार्यक्रमांमधून कीड रोग सर्वेक्षणासंबंधीची अद्यावत माहिती घेतली पाहिजे.
७. कृषि अधिका-यांच्या मार्गदर्शानुसार सर्वेक्षणाकरीता निवडलेल्या शेतात सापळे बसविणे तसेच वेळोवेळी सापळ्यातील लूर बदलणे ही कृषि पर्यवेक्षकांची जबाबदारी राहिल.

८. कृषि पर्यवेक्षकाने शेतकरी, आणि इतर अधिकारी यांचेशी सतत संपर्कात रहावे.
- ८.२ कृषि अधिकारी (किड नियंत्रक) : कृषि पर्यवेक्षकांच्या सनियंत्रणसाठी एक कृषि अधिकारी निश्चित करण्यात आले आहेत. कीड सर्वेक्षण व अनुषंगिक कामे करण्यासाठी रक्कम रू. ५००/- दरमहा प्रमाणे संबंधित उपविभागीय कृषि अधिकारी यांचेकडे तरतूद करून देण्यात आली आहे.

- सर्वेक्षण कालावधी —**
१. आंबा — १ ऑक्टोबर २०२० ते ३१ मार्च २०२१
एकूण ४३ कृषि अधिकारी (सहा महिने)
 २. डाळींब — ०१ जुलै २०२० ते ३१ मार्च २०२१
एकूण ३९ कृषि अधिकारी (नऊ महिने)
 ३. केळी - ०१ जुलै २०२० ते ३१ मार्च २०२१
एकूण २१ कृषि अधिकारी (नऊ महिने)
 ४. संत्रा - ०१ जुलै २०२० ते ३१ मार्च २०२१
एकूण १९ कृषि अधिकारी (नऊ महिने)
 ५. मोसंबी - ०१ जुलै २०२० ते ३१ मार्च २०२१
एकूण १४ कृषि अधिकारी (नऊ महिने)
 ६. चिकू - ०१ जुलै २०२० ते ३१ मार्च २०२१
एकूण २ कृषि अधिकारी (नऊ महिने)

कर्तव्य व जबाबदाऱ्या -

१. तालुका कृषि अधिकारी व कृषि पर्यवेक्षकामध्ये कीड-रोग सर्वेक्षणाबाबत कृषि अधिकारी समन्वय साधेल.
२. ऑनलाईन प्रपत्रे पाठविणे, सर्वेक्षणाचे कार्य व्यवस्थित पार पाडणे व त्यामध्ये समन्वय ठेवण्याची संपूर्ण जबाबदारी कृषि अधिका-यांची राहिल.
३. कृषि अधिकारी हे संपुर्णतः तालुका कृषि अधिकारी यांचे अधिनस्त व नियंत्रणात काम करतील.
४. कृषि अधिकारी त्यांच्या कार्यक्षेत्रातील कृषि पर्यवेक्षकाकडून सर्वेक्षण प्रपत्रे संकलीत करून घेतील व त्याबाबत तालुका कृषि अधिकारी यांना अवगत करतील.
५. कृषि पर्यवेक्षकाच्या मदतीने ऑनलाईन प्रपत्रे पाठविण्याची संपूर्ण जबाबदारी कृषि अधिका-यांची राहिल.
६. कीड सर्वेक्षण अहवाल कृषि अधिकारी आठवड्यातून दोनदा म्हणजेच दर बुधवारी आणि शुक्रवारी मध्यान्होत्तर ऑनलाईन डाटा एंट्री योजनेच्या संगणक प्रणालीमध्ये नोंदवतील.
७. कृषि अधिकारी कृषि विद्यापीठ जिल्हा प्रतिनिधी, कृषि पर्यवेक्षक व शेतकरी यांचेशी कीड सर्वेक्षण कार्यक्रमाच्या परिणामकारक नियोजनाबाबत संपर्क ठेवतील.
८. कीड सर्वेक्षण कार्यक्रम तसेच उपविभागीय कृषि अधिकारी यांचे मार्गदर्शनाखाली एकात्मिक कीड व्यवस्थापन कार्यक्रम राबविण्याबाबतचे सनियंत्रण करतील. एकात्मिक कीड व्यवस्थापनाचा कार्यक्रम समाधानकारकपणे राबविला जात नसल्यास उपविभागीय कृषि अधिकारी संबंधित जिल्हा अधीक्षक कृषि अधिकारी व कृषि विद्यापीठ यांचे निदर्शनास आणतील व त्यामध्ये सुधारणा प्रस्तावीत करतील.
९. कृषि अधिकारी काही शेतकऱ्यांच्या जनजागरण कार्यक्रमास उपस्थित राहतील व प्रगतशील शेतकऱ्यांना, कृषि पर्यवेक्षकांना तसेच क्षेत्रीय कर्मचाऱ्यांना कीडरोग सर्वेक्षणाबाबत मार्गदर्शन करतील.
१०. ज्या तालुक्यात कीड रोग प्रादुर्भाव जास्त आहे किंवा आर्थिक नुकसान पातळीपर्यंत पोहचला आहे अशा कमीत कमी एका तालुक्यास उपविभागीय कृषि अधिकारी प्रत्येक आठवड्यास भेट देतील व त्याबाबतचा अहवाल जिल्हा अधीक्षक कृषि अधिकारी यांना देतील व त्यामध्ये राबविल्या जात असलेल्या एकात्मिक किड व्यवस्थापनाबाबतची स्थिती, गुणवत्ता, येणाऱ्या अडचणी याबाबत माहिती देऊन येणाऱ्या अडचणींवर उपाय सुचवतील.
११. उपविभागीय कृषि अधिकारी, कृषि विद्यापीठ व कृषि विज्ञान केंद्र प्रतिनिधी यांच्याशी संपर्कात राहून कीड रोग सर्वेक्षण कार्यक्रम परीणामकारक होत असलेबाबत खात्री करतील.

१२. विद्यापीठाकडून सुचविलेला ऑनलाईन एस.एम.एस सल्ला संकेतस्थळावरून काढणे व संबंधित नांदणी झालेल्या मोबाईलधारक शेतकऱ्यांना पाठवणे.
१३. मार्गदर्शक सुचनांप्रमाणे कृषि अधिका-याने नेमून दिलेल्या क्षेत्राकरीता धावते सर्वेक्षण (रोव्हिंग सर्व्हे) करावयाचा आहे.

वरील जबाबदाऱ्या व्यतिरिक्त कृषि अधिका-यांनी तालुका कृषि अधिकारी यांचेकडून सर्वेक्षण व एकात्मिक कीड व्यवस्थापनासंबंधीत वेळोवेळी देण्यात आलेल्या सुचना तसेच गाव व क्षेत्र निवडीसाठी देण्यात आलेल्या मार्गदर्शक सूचनांनुसार कार्य पार पाडावे.

- ८.३ संशोधन सहयोगी : प्रती कर्मचारी (पदव्युत्तर पदवीधारक उमेदवार रु. ४९०००/- प्रती महिना अधिक घरभाडे अथवा पीएचडी उमेदवार रु. ५४०००/- प्रती महिना अधिक घरभाडे) राष्ट्रीय एकात्मिक कीड व्यवस्थापन केंद्र-नवी दिल्ली-१, राष्ट्रीय डाळींब संशोधन केंद्र-सोलापूर-१, राष्ट्रीय लिवुवर्गीय संशोधन केंद्र-नागपूर-१, केळी संशोधन केंद्र-जळगाव-१, फळसंशोधन केंद्र-वेंगुर्ला-१, चिक्कू संशोधन केंद्र-पालघर-१, महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ-राहुरी, मराठवाडा कृषि विद्यापीठ-परभणी, डॉ. पंजाबराव देशमुख कृषि विद्यापीठ-अकोला प्रत्येकी १ संशोधन सहयोगी (किटकशास्त्र व वनस्पती रोगशास्त्र) व राज्य कृषि विभागासाठी १ संशोधन सहयोगी याप्रमाणे संशोधन सहयोगी यांची निवड करण्यात यावी. राज्य कृषि विभागासाठी आवश्यक संशोधन सहयोगीची निवड महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी यांनी करून त्यांची सेवा कृषि विभागास उपलब्ध करून द्यावी. सेवा कालावधीनुसार त्यांना वर्षात आठ किरकोळ रजा देय राहतील. सुकाणू समितीच्या दि.२९/५/२०२० रोजी व्हीडीओ कॉन्फरन्स द्वारे आयोजित केलेल्या बैठकीत मानधन तत्वावरील संशोधन सहयोगी यांचे देय मानधनात एका ऐवजी दोन संशोधन सहयोगी विद्यापीठ स्तरावरून नेमणूक करणेबाबत चर्चा करण्यात आली. त्यानुसार मार्गदर्शक सूचनेमध्ये नमुद केलेल्या संशोधन सहयोगी पदाच्या मानधनामध्ये एका ऐवजी दोन संशोधन सहयोगीचे उमेदवार मानधनतत्वावर उपलब्ध होत असल्यास एक वनस्पती शास्त्र व एक किटकशास्त्र शाखेतील पदव्युत्तर उमेदवाराच्या सेवा उपलब्ध करून घ्याव्यात.

शैक्षणिक अर्हता : भारतीय कृषि अनुसंधान परिषद यांनी निश्चित केलेल्या किमान अर्हतेनुसार कृषि किटकशास्त्र किंवा वनस्पती रोगशास्त्र विषयातील पदव्युत्तर पदवी.

सेवा कालावधी -०१ जुलै२०२० ते ३१ मार्च २०२१(नऊमहिने)
कर्तव्य व जबाबदाऱ्या :-

१. तालुकानिहाय ऑनलाईन संकेतस्थळावर भरण्यात आलेल्या कीड / रोग सर्वेक्षण अहवालावर आधारित माहितीचे विश्लेषण करणे. कीड व रोगाचे तालुकानिहाय एसएमएस साठी तसेच जाहिर निवेदनासाठीचे सल्ले व उपाययोजना ऑनलाईन संकेतस्थळावर आठवड्यातून दोन वेळा (दर सोमवार व गुरुवार) उपलब्ध करून देणे. कीड व रोगाचे आर्थिक नुकसान संकेत पातळीवर गेल्यास त्या गावात करावयांच्या उपाययोजनांबाबत संबंधीत तालुका कृषि अधिकारी यांना इशारा (Alert) देऊन कळविणे.
२. कीड रोगाचे तिब्रतेचे सनियंत्रण ऑनलाईन अहवालाआधारे करणे. कीड रोगाचे तिब्रतेवर लक्ष ठेवून तीब्रता वाढणाऱ्या व वाढलेल्या ठिकाणी भेटी देऊन कारणमिमांसा तपासणे, उपाययोजना सुचविणे व कीड रोग स्थितीबाबत विहित प्रपत्रातील माहिती संकेतस्थळावर भरणे.
३. संस्था व विद्यापीठ स्तरावरील संशोधन सहयोगी यांनी कीड रोगांचा प्रादुर्भाव आर्थिक नुकसान संकेत पातळीजवळ अथवा आर्थिक नुकसान संकेत पातळीच्या वर गेलेल्या गावात (Hotspot) आठवड्यातून

- किमान २ दिवस क्षेत्रिय भेटी देऊन कीड रोग स्थितीबाबत विहित प्रपत्रातील माहिती संकेतस्थळावर भरणे. त्यादृष्टीने विद्यापीठ कार्यक्षेत्रातील सर्व जिल्ह्यात क्षेत्रिय भेटीचे नियोजन करावे.
४. कीड रोग सर्वेक्षण, सल्ला अंमलबजावणी व सल्ल्याबाबत कृषि उपसंचालक, फलो-३, कृषि आयुक्तालय, पुणे-५ आणि तालुका कृषि अधिकारी व सहभागी संस्था यांचेमध्ये समन्वय साधणे.
 ५. ऑनलाईन माहिती आधारे आठवड्यातील कीड रोगाच्या स्थितीचा अहवाल तयार करणे. आर्थिक नुकसान पातळीच्या जवळ व त्यावरील गावांबाबत कृषि आयुक्तालयास अवगत करणे.
 ६. पीक संरक्षणाबाबत विविध प्रसार माध्यमांद्वारे प्रसिद्धीस द्यावयाची तांत्रिक माहिती तयार करणे.
 ७. प्रकल्पाधारित माहितीवर विभागनिहाय शोधनिबंध प्रकाशित करणे. तसेच फळपिकावरील कीड रोग व्यवस्थापनाच्या दृष्टीने क्षेत्र व पिकनिहाय पीक संरक्षण सल्ला व मोड्युल्स तयार करणे.
 ८. जिल्हानिहाय कृषि विभागातील मास्टर ट्रेनर्स, कृषि अधिकारी व कृषि पर्यवेक्षक यांना हंगामपूर्व व हंगामात प्रशिक्षण देण्याकरीता विभाग प्रमुख, कृषि वनस्पती रोगशास्त्र विभाग यांना सहाय्य करणे.
 ९. आंबा, डाळिंब, केळी, संत्रा, मोसंबी व चिक्कू या पिकांसाठी एकात्मिक कीड व्यवस्थापनावर आधारित पीक संरक्षण पद्धती तयार करणे, सल्ला देणे.
 १०. जिल्हानिहाय कीड रोग सर्वेक्षणाबाबत कृषि विद्यापीठाचे जिल्हा समन्वयकांचेमार्फत संपर्क ठेवून वेळोवेळी आढावा घेण्याकरीता विभाग प्रमुख, कृषि वनस्पती रोगशास्त्र/किटकशास्त्र विभाग यांना सहाय्य करणे.
 ११. भविष्यात उद्भवणाऱ्या कीड रोगांवर संशोधन करण्यासाठी माहिती संकलित करणे व एकात्मिक कीड व्यवस्थापन पद्धती तयार करण्यासाठी शेतकऱ्यांकडून माहिती घेणे.
 १२. योजनेमधील आंबा, डाळिंब, केळी, संत्रा, मोसंबी, चिक्कू या पिकांचे सर्वेक्षण उपाययोजना व संशोधनात्मक बाबींवर अहवाल देणे.
 १३. कीड रोगांबाबत ऑनलाईन अहवालानुसार विश्लेषण करून आगामी पीक हंगामाकरीता आवश्यक उपाययोजनांबाबत कृषि आयुक्तालयास वार्षिक प्रकल्प अहवाल सादर करणे.
 ९. **आऊटसोर्सिंगद्वारे सेवा उपलब्धता:** क्षेत्रीय कर्मचाऱ्यांच्या ऑनलाईन संकेतस्थळावर माहिती भरण्यास येणाऱ्या अडचणी सोडविणे, कीड रोगांची माहिती भरणे, अहवाल तयार करणे तसेच पीडीएमआयएस प्रणालीद्वारे कीड रोगांची माहिती भरण्यासाठी विभाग स्तरावर संगणक प्रणाली कार्यालयीन मदतनीस यांची सेवा महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ या संस्थेकडून आऊटसोर्सिंगद्वारे उपलब्ध करून घेण्यात येईल. वरीलप्रमाणे उपलब्ध करून घेण्यात येणाऱ्या कामगारांचा शासकीय सेवेशी कोणताही संबंध असणार नाही तसेच त्यांना शासनाकडून या सेवा नियमित करणेबाबत कोणताही हक्क सांगता येणार नाही याची लेखी जाणीव संबंधीत संस्थेने सदर कर्मचाऱ्यांना करून द्यावी.

प्रकल्पांतर्गत सहभागी संस्थांसाठी आवश्यक संशोधन सहयोगी/ संगणक ऑपरेटर यांच्या सेवा निश्चित कालावधी करीता संबधित संस्थांकडून आऊटसोर्सिंगद्वारे/भारतीय कृषि संशोधन परिषद यांच्या प्रमाणकांप्रमाणे उपलब्ध करून घ्याव्यात. कृषि आयुक्तालय स्तरावरील कक्षासाठी संशोधन सहयोगी महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी यांनी संशोधन सहयोगी पदाच्या मानधनामध्ये एका ऐवजी दोन संशोधन सहयोगीचे उमेदवार मानधनतत्वावर उपलब्ध होत असल्यास राज्यस्तरावर आयुक्तालयासाठी एक वनस्पती शास्त्रज्ञ व एक किटकशास्त्रज्ञ शाखेतील पदव्युत्तर उमेदवाराच्या सेवा उपलब्ध करून घ्याव्यात. भारतीय कृषि संशोधन परिषद

यांच्या प्रमाणकाप्रमाणे उपलब्ध करून घेण्यात येणा-या कामगारांचा शासकीय सेवेशी कोणताही संबंध असणार नाही तसेच त्यांना शासनाकडे त्यांच्या सेवा नियमित करणेबाबत कोणताही हक्क राहणार नाही. याबाबत कांही समस्या उदभवल्यास याची सर्वस्वी जबाबदारी संबंधीत संस्थांची राहिल. **संशोधन सहयोगी व संगणक प्रणाली कार्यालयीन मदतनीस वेतन वितरण कार्यपद्धती:**

१.१. निवड प्रक्रिया:-

संशोधन सहयोगी, या पदांसाठी मनुष्यबळ प्राप्त करून घेण्यासाठी निविदा प्रक्रिया पार पाडण्यासाठी व त्यांच्या योग्यतेबाबत पुढीलप्रमाणे कार्यवाही करण्यात यावी.

अ. क्र.	पदाचे नांव	मनुष्यबळ उपलब्धता प्रक्रिया राबविणे	संबंधित पदासाठी उमेदवारांची योग्यता ठरविणारे अधिकारी/ संस्था	कामाचे ठिकाण निश्चित करणे
१	संशोधन सहयोगी (राज्यस्तरीय संनियंत्रण कक्ष)	महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी	महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी	संचालक, फलोत्पादन, कृषि आयुक्तालय, पुणे
२	संशोधन सहयोगी (संस्था / कृषि विद्यापीठ स्तर)	संबंधित संस्था / संबंधित कृषि विद्यापीठ	संबंधित संस्था/ संबंधित कृषि विद्यापीठ	संबंधित संस्था / संबंधित कृषि विद्यापीठ

१.१.१ सहभागी संस्था यांचे स्तरावरील संशोधन सहयोगी व संगणक प्रणाली कार्यालयीन मदतनीस यांच्या वेतनावरील निधी संबंधीत सहभागी संस्थेकडे वर्ग करण्यात येईल व त्यांचेकडून संबंधीत संशोधन सहयोगी व संगणक प्रणाली कार्यालयीन मदतनीस यांचे बँक खात्यावर दर महिन्यास वेतन जमा करण्यात येईल.

१.१.२ आयुक्तालय स्तरावरील संशोधन सहयोगी यांच्या वेतनावरील निधी महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी यांच्याकडे वर्ग करण्यात येईल. कृषि उपसंचालक (फलोत्पादन-३) कृषि आयुक्तालय यांचेकडून संशोधन सहयोगी यांचा उपस्थिती अहवाल संशोधन संचालक, महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी यांना दर महिन्यास पाठवतील, त्यानुसार संबंधीत संशोधन सहयोगी यांचे बँक खात्यावर दर महिन्यास वेतन जमा करण्यात येईल.

१.२ संगणक प्रणाली कार्यालयीन मदतनीस (आयटी ऑफीस आसिसटंट): विभाग स्तरावर संगणक प्रणाली

कार्यालयीन मदतनीस यांची महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मार्फत नियुक्ती करण्यात येईल. संगणक प्रणाली कार्यालयीन मदतनीस यांच्या वेतनासाठी रु.२६९४४/- प्रति महिना व त्यावरील लागू करांसह एकूण रु.३२०००/- प्रति महिना याप्रमाणे तरतूद राहिल. तथापि, सदर वेतनातून नियमाप्रमाणे कर्मचाऱ्यांचा भविष्य निर्वाह निधी, राज्य कामगार विमा व सेवा पुरवठादार संस्था यांचा सेवा आकार व लागू कर वगळून उर्वरीत वेतन सदर संस्थेकडून संगणक प्रणाली कार्यालयीन मदतनीस यांना अदा करण्यात येईल. विभाग स्तरावरील संगणक प्रणाली कार्यालयीन मदतनीस क्रॉपसॅप व हॉर्टसॅप प्रकल्पासाठी सामाईकपणे काम करेल. महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ यांच्या मार्फत उपलब्ध करून दिलेल्या संगणक प्रणाली कार्यालयीन मदतनीस यांच्या वेतनावरील निधी संबंधीत संस्थेकडे वर्ग करण्यात येईल. विभागीय कृषि सहसंचालक हे त्यांच्या

स्तरावरील संबंधीत कर्मचाऱ्याचा मासिक उपस्थिती अहवाल संबंधीत संस्थेस दर महिन्यास पाठवतील व त्यानुसार सदर संस्थेकडून संबंधीत कर्मचाऱ्याच्या बँक खात्यावर दर महिन्यास वेतन जमा करण्यात येईल.

किमान अर्हता: १. उमेदवार कोणत्याही शाखेचा पदवीधारक असावा, तो मूलभूत संगणक कौशल्य निपूण असावा तसेच त्याने एमएससीआयटी प्रमाणपत्र किंवा समतुल्य अभ्यासक्रम पूर्ण केलेला असावा.

२. वय २१ ते ४५ वर्षे

सेवा कालावधी: विभागस्तर: ०१ जुलै, २०२० ते ३१ मार्च, २०२१

९.२.१ कर्तव्य व जबाबदाऱ्या (विभागस्तर):

- ९.२.१.१ क्षेत्रीय कर्मचाऱ्यांना ऑनलाईन माहिती भरण्यास येणाऱ्या अडचणी सोडविणे; पीडीएमआयएस प्रणालीद्वारे कीड रोगांची माहिती भरण्यास मदत करणे.
- ९.२.१.२ एन.सी.आय.पी.एम, नवी दिल्ली ने विकसीत केलेल्या संगणक प्रणालीद्वारे कीड रोग अहवाल भरणे, शेतकऱ्यांना मार्गदर्शन करणे याबाबत सर्व क्षेत्रीय कर्मचाऱ्यांना प्रशिक्षित करणे. संगणक प्रणाली कार्यालयीन मदतनीस यांनी प्रशिक्षण, बैठका तसेच संगणक प्रणालीबाबत समस्यांच्या निराकरणाबाबत केलेल्या प्रवास खर्चाची प्रतिपूर्ती विभागस्तरावरील आकस्मिक निधीतून देण्यात यावी.
- ९.२.१.३ क्षेत्रीय अधिकारी व कर्मचारी यांना कीड सर्वेक्षण अहवाल ऑनलाईन संगणक प्रणालीवर अपलोड करताना येणाऱ्या संगणक प्रणाली संबंधीत अडचणी सोडविणे व नियमित ऑनलाईन कीड सर्वेक्षण अहवाल प्रपत्रे भरण्यासाठीचे कार्य सुरळीत पार पाडण्यासाठी मदत करणे.
- ९.२.१.४ ऑनलाईन प्रपत्रे भरण्यामध्ये काही अडचणी आल्यास त्या सोडवण्यासाठी संबंधीत अधिकारी व कर्मचारी यांना फोनद्वारे सूचना देणे अथवा इंटरनेटद्वारे संपर्क साधून सदर अडचणी सोडविणे.
- ९.२.१.५ क्षेत्रीय अधिकारी व कर्मचारी हे त्यांनी निवड केलेल्या गावातूनच सर्वेक्षण करत असल्याची तपासणी त्यांनी नोंदविलेल्या अक्षांस व रेखांशाच्या माहितीवरून करणे. याकरीता सर्वेक्षणासाठी निवड केलेल्या गावाचे प्रथम नोंदविलेले अक्षांस व रेखांश व प्रत्यक्ष निरीक्षणाचे वेळी नोंदविलेल्या ठिकाणाच्या अक्षांस व रेखांश याची खातरजमा करून त्यामध्ये विसंगती असल्यास त्याच दिवशी संबंधीतांच्या निदर्शनास आणावी तसेच याबाबत दर सोमवारी सनियंत्रण अधिकारी यांचेमार्फत विभागीय कृषि सहसंचालक / जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांच्या निदर्शनास आणावे तसेच संबंधीत उपविभागीय कृषि अधिकारी व तालुका कृषि अधिकारी यांना पत्र/ईमेलद्वारे अवगत करावे.
- ९.२.१.६ ऑनलाईन भरलेल्या अहवालांची संकेतस्थळावरून माहिती घेणे व मंडळ कृषि अधिकारी व कृषि पर्यवेक्षक यांच्या अहवालांची संख्या ८० टक्केपेक्षा कमी असेल त्याची माहिती दर सोमवारी कृषि उपसंचालक फलो-३/ विभागीय कृषि सहसंचालक/ जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांचे निदर्शनास आणून देणे.

- १.२.१.७ शेतकऱ्यांनी कीड रोगांबाबत ऑनलाईन नोंदविलेल्या समस्या व त्यांच्या निराकरणाबाबत झालेल्या कार्यवाहीचा तपशील दर सोमवारी कृषि उपसंचालक फलो-३/ विभागीय कृषि सहसंचालक/ कार्यालयातील सनियंत्रण अधिकारी तसेच संबंधीत जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांचे निदर्शनास आणून देणे.
- १.२.१.८ प्रकल्पांतर्गत सर्वेक्षण व एकात्मिक कीड व्यवस्थापनासाठी विभागास प्राप्त निविष्ठांची शेतकऱ्यांना उपलब्धतेच्या दृष्टीने जिल्हास्तरावर पाठपुरावा करणे तसेच याबाबतची माहिती सनियंत्रण अधिकार्यांच्या निदर्शनास आणून देणे.
- १.२.१.९ कार्यालयीन प्रमुख यांच्या मार्गदर्शनाखाली एन.सी.आय.पी.एम,नवी दिल्ली यांनी त्यांच्या संकेत स्थळावर (वेब साईट) प्रकल्प संबंधीत पुरविलेल्या माहितीचे विहित प्रपत्रात संकलन तयार ठेवणे तसेच अभिलेखांचे वर्गिकरण, व्यवस्थापन व जतन करणे.
- १.२.१.१० प्रकल्पांतर्गत उपविभागीय कृषि अधिकारी/जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांनी पाठविलेल्या एसएमएसच्या अहवालांची माहिती अद्ययावत ठेवणे, कार्यालयीन प्रमुख यांच्या मार्गदर्शनाखाली क्षेत्रीय पातळीवर व सहभागी संस्थांना एसएमएस, ई-मेल व इतर माध्यमांद्वारे माहिती पाठविणे, सहभागी संस्थांकडून आलेले पीक संरक्षण सल्ले क्षेत्रीय पातळीवर तसेच संबंधीतांना संगणकाधारीत संपर्क साधनांद्वारे अग्रेषित करण्याची जबाबदारी संगणक प्रणाली कार्यालयीन मदनीस यांची राहिल.
- १.२.१.११ कार्यालयीन प्रमुख यांच्या मार्गदर्शनाखाली कीड रोग व्यवस्थापनाबाबतचे सल्ले एसएमएसद्वारे शेतकऱ्यांना पाठविणे.
- १.२.१.१२ प्रकल्प संबंधीत सर्व पत्रव्यवहार व अहवालांचे टंकलेखन करणे.
- १.२.१.१३ संगणक/लॅपटॉप व इतर अनुषंगिक साहित्याची योग्य काळजी घेणे, यासंबंधीत अनुषंगिक साहित्याची दुरुस्ती व देखभालीबाबत कार्यालयीन प्रमुख यांना सुचित करून आवश्यक ते मार्गदर्शन घेऊन पाठपुरावा करणे.
- १.२.१.१४ विविध बैठकांसाठी आवश्यक माहिती व पॉवर पॉइंटमध्ये सादरीकरण तयार करणे
- १.३ सहभागी संस्थांसाठी संगणक ऑपरेटर:** प्रकल्पांतर्गत सहभागी संस्थांना प्रकल्पांतर्गत ऑनलाईन भरलेल्या अहवालांची संकेतस्थळावरून माहिती घेणे, विहित प्रपत्रात माहितीचे संकलन करणे, विविध बैठकांसाठी आवश्यक माहिती तयार करणे यासाठी संगणक ऑपरेटर राहिल. वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी; महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी; डॉ.बाळासाहेब सावंत कोकण कृषि विद्यापीठ, दापोली ,डॉ.पंजाबराव देशमुख कृषि विद्यापीठ, अकोला यांना प्रत्येकी एक व राज्यस्तरावर एक संगणक ऑपरेटर राहतील. संगणक ऑपरेटर यांना रु.१४२०/- प्रति महिना याप्रमाणे एकत्रीत वेतन राहिल.विद्यापीठ स्तरावरील संगणक ऑपरेटर क्रॉसपॅप व हॉर्टसॅप प्रकल्पासाठी सामाईकपणे काम करेल.

किमान अर्हता: १. उमेदवार कोणत्याही शाखेचा पदवीधर असावा.

२. संगणकामधील एक वर्षाचा प्रमाणपत्र/पदविका अभ्यासक्रम पूर्ण केलेला असावा तसेच, तो मराठी व इंग्रजी टंकलेखनाची परीक्षा उत्तीर्ण असावा.

३. वय २१ ते ४५ वर्षे

सेवा कालावधी: ०१ जुलै, २०२० ते ३१ मार्च, २०२१

९.३.१ कर्तव्य व जबाबदाऱ्या:

- ९.३.१.१ कीटकशास्त्र विभाग प्रमुख/ प्रमुख शास्त्रज्ञ यांच्या मार्गदर्शनाखाली व संशोधन सहयोगी यांच्या मदतीने आठवड्यात दर सोमवार व गुरुवारी तालुकानिहाय ऑनलाईन पीक संरक्षण सल्ले देणे.
- ९.३.१.२ कीड रोगांचा प्रादुर्भाव आर्थिक नुकसान पातळीजवळ व त्यावर गेलेल्या गावांची माहिती संशोधन सहयोगी यांच्या मदतीने कीटकशास्त्र विभागप्रमुख/ प्रमुख शास्त्रज्ञ यांच्या निदर्शनास आणणे. तसेच सदर माहिती कृषि विभागाच्या संबंधीत अधिकाऱ्यांना संगणकाधारीत संपर्क साधनांद्वारे अग्रेषित करण्याची जबाबदारी राहिल.
- ९.३.१.३ कीटकशास्त्र विभाग प्रमुख/ प्रमुख शास्त्रज्ञ तसेच संशोधन सहयोगी यांच्या क्षेत्रीय भेटीची माहिती ऑनलाईन संगणक प्रणालीमध्ये नोंदविणे.
- ९.३.१.४ कीटकशास्त्र विभाग प्रमुख/ प्रमुख शास्त्रज्ञ यांना प्रकल्पांतर्गत पिकांचे प्रसिद्धी साहित्य तयार करण्यास मदत करणे.
- ९.३.१.५ प्रकल्प संबंधीत सर्व पत्रव्यवहार व अहवालांचे टंकलेखन करणे.
- ९.३.१.६ विविध बैठकींसाठी आवश्यक माहिती व पॉवर पॉइंटमध्ये सादरीकरण तयार करणे.

कृषि अधिकारी/कृषि पर्यवेक्षक यांच्या साप्ताहिक दौऱ्याचा कार्यक्रम-

तालुका :-

उपविभाग:-

जिल्हा:-

अ. क्र.	कृषि अधिकारी/कृषि पर्यवेक्षक नाव	मुख्यालय	दुरध्वनी क्रमांक	गावाचे नाव व सर्वेक्षणाची सर्वसाधारण वेळ	सोमवार		मंगळवार		गुरुवार		शुक्रवार	
					गाव क्र.१	गाव क्र.२	गाव क्र.३	गाव क्र.४	गाव क्र.५	गाव क्र.६	गाव क्र.७	गाव क्र.८
१				गावाचे नाव								
				वेळ								
२				गावाचे नाव								
				वेळ								

(प्रथमतः कृषि अधिकारी व त्यानंतर त्यांचे अधिनस्त कृषि पर्यवेक्षक याप्रमाणे एकाच प्रपत्रात यादी तयार करावी.)

९.४ सर्वेक्षण चमूचे पर्यवेक्षण व सनियंत्रण:- योजनेंतर्गत कृषि पर्यवेक्षक व कृषि अधिका-यांकडून योग्य प्रकारे सर्वेक्षण होण्यासाठी त्यांचेवर देखरेख ठेवणे जरूरी आहे. कीड रोग सर्वेक्षणाचे काम तांत्रिक दृष्ट्या योग्य प्रकारे होत असल्याबाबतचे नियंत्रण तालुका कृषि अधिकारी यांनी करावे. ज्या दिवशी कृषि पर्यवेक्षकाने/कृषि अधिकारी निरीक्षणे घेतली आहेत त्याच दिवशी सदर तपासणी करून व याबाबतचा अहवाल पुढील प्रपत्रात दर आठ दिवसांनी जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी व संचालक फलोत्पादन, कृषि आयुक्तालय, यांच्या hortplantprotection@rediffmail.com या ई-मेलवर सादर करावा. जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांनी त्यांच्या दौऱ्यामध्ये निरीक्षणाच्या नोंदीची जाणीवपूर्वक तपासणी करावी तसेच अधिनस्त तालुका कृषि

अधिकारी यांचेकडील तपासणी अहवालाबाबत वेळोवेळी आढावा घ्यावा. तसेच त्यांनी घेतलेले निष्कर्ष व तपासणीमध्ये तफावत दिसून आल्यास त्याबाबत सविस्तर अहवाल अभिप्रायसह विभागीय कृषि सहसंचालक यांना सादर करावा.

तालुक्याचे नाव :

कालावधी : / /२०२० ते / /२०२१

अ.क्र	तपशील	कृषि पर्यवेक्षक	कृषि अधिकारी
१	आठवडा निहाय सर्वेक्षण केलेल्या रॅन्डम व निवड केलेल्या शेताची संख्या		
२	तालुका कृषि अधिकारी यांनी तपासणी केलेल्या रॅन्डम व निवड केलेल्या शेताची संख्या		
३	तपासणी निष्कर्ष		

१.५ कीड नियंत्रण चमूसाठी कीड सर्वेक्षण साहित्याची उपलब्धता :-विभागीय कृषि सहसंचालक यांनी सर्वेक्षण साहित्याचा आढावा घेऊन सन २०२०-२०२१ मध्ये-राववावयाच्या पिकांवरील कीड रोग सर्वेक्षण व सल्ला योजनेतील कृषि पर्यवेक्षक व कृषि अधिकारी यांना आवश्यकतेनुसार सदर योजनेच्या आकस्मिक निधीतून कीड सर्वेक्षकांसाठी आवश्यक साहित्य उपलब्ध करून द्यावे.योजनेअंतर्गत कृषि पर्यवेक्षक व कृषि अधिकारी यांच्या सर्वेक्षण साहित्यामध्ये सर्वेक्षण किट (भिंग,किटक जमा करण्याच्या डब्या,निडल),लॅपटॉप,पेनड्राईव्ह इ.बाबींचा समावेश असेल.

१० शेतीशाळा:

सन २०२०-२१ मध्ये हॉर्टसॅप संलग्न शेतीशाळांबाबत मार्गदर्शक सुचना स्वतंत्रपणे निर्गमित करण्यात येत आहेत. सर्व कृषि अधिकारी यांनी शेतीशाळेसाठी निवडलेला प्रात्यक्षिक प्लॉट हा हॉर्टसॅप अंतर्गत सर्वेक्षणासाठी अंतर्भूत करावा. हॉर्टसॅप योजनेतून शेतीशाळांसाठी उपलब्ध करून दिलेला निधी हा केवळ हॉर्टसॅप योजनेत समाविष्ट असलेल्या पिकांकरीताच वापरण्यात यावा. सदर पिकांव्यतिरीक्त अन्य पिकांच्या शेतीशाळेसाठी हॉर्टसॅप प्रकल्पाच्या निधीतून केलेला खर्च अमान्य राहिल याची कटाक्षाने नोंद घ्यावी. लक्षांकाव्यतिरीक्त जादाच्या शेतीशाळा राबविल्यास त्या विना अनुदानित समजण्यात येतील. त्यासाठी अतिरीक्त निधी देण्यात येणार नाही.

११ आपत्कालीन परिस्थितीत आंबा, डाळिंब, केळी, संत्रा, मोसंबी व चिकू या पिकांवरील कीड रोगांच्या व्यवस्थापनासाठी पीक संरक्षण घटकांची उपलब्धता-:आपत्कालीन परिस्थितीत एकात्मिक कीड व्यवस्थापनासाठी वापरावयाच्या निवीष्टां करीता ऑनलाईन संगणक प्रणालीद्वारे उपलब्ध होणाऱ्या शिफारसीच्या आधारे व कृषि विद्यापीठांकडील समन्वयक व जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांनी शिफारस केल्यानुसार एकात्मिक कीड व्यवस्थापनाच्या जैविकरासायनिक/ बाबीघटक/ गरजेनुरूप निर्धारित करण्यात याव्यात. त्यानुसार आवश्यक तो पुरवठा ५० टक्के अनुदान व जास्तीत जास्त रु. ७५०/-प्रति हेक्टर मर्यादेत शेतकऱ्यांना करण्यात यावाआपत्कालीन. परिस्थितीत कीडरोग/ नियंत्रणासाठीच्या निवीष्टांची खरेदी, पुरवठा व सनियंत्रण संबंधित विभागीय कृषि सहसंचालक यांनी करावासदरचा. पुरवठा आंबा, डाळिंब, केळी, संत्रा, मोसंबी व चिकू या पिकांकरीता स्थानिक गरज व कीड रोगाची तीव्रता विचारात घेऊन आवश्यक असलेल्या ठिकाणी करण्यात यावा. या योजनेअंतर्गत उपलब्ध करून दिलेल्या अर्थसहाय्याचा वापर करून आंबा, डाळिंब,

केळी, संत्रा, मोसंबी व चिक्कू या पिकांवर येणाऱ्या सर्व प्रकारच्या कीड व रोगांच्या व्यवस्थापनासाठी करण्यात यावा.

आपत्कालीन परिस्थितीमध्ये आर्थिक नुकसान संकेत पातळीच्या वर कीडरोग- प्रादुर्भावग्रस्त क्षेत्राची व्याप्ती मोठ्या प्रमाणावर असल्यास वरीलप्रमाणे आपत्कालीन निविष्ठांचा वापर करण्यात यावा. त्याचबरोबर त्या ठिकाणी राज्य पुरस्कृत पिक संरक्षण कार्यक्रम / राष्ट्रीय फलोत्पादन अभियानांतर्गत एकात्मिक किड व्यवस्थापन कार्यक्रम इत्यादी योजनांमधील एकात्मिक किड व्यवस्थापनासाठी तरतूद असलेल्या पिक संरक्षण निविष्ठांचा देखील वापर करून सदर प्रादुर्भावग्रस्त क्षेत्र आर्थिक नुकसान संकेतपातळीच्या खाली ठेवण्यासाठी आवश्यक ती सर्व कार्यवाही करण्यात यावी.

आपत्कालीन निविष्ठांचा लाभार्थ्यांना ५० टक्के अनुदानावर पुरवठा करावयाचा आहे. क्षेत्रिय कर्मचाऱ्यांनी अनुदान वजा जाता लाभार्थी हिस्स्याची रक्कम कोणत्याही परिस्थितीत रोख स्वरूपात गोळा करू नये. याबाबत सद्यस्थितीत गाव पातळीवर कार्यरत असलेल्या नोंदणीकृत विविध शेतकरी उत्पादक कंपन्या, कृषि विद्यान मंडळे, शेतकरी स्वयंसहाय्यता गट, शेतकरी बचतगट इत्यादीमार्फत त्यांच्या शेतकरी सभासद व इतर शेतकऱ्यांना निविष्ठांचा पुरवठा करावा.

लाभार्थीने लाभार्थी हिस्स्याची रक्कम संबंधीत शेतकरी उत्पादक कंपन्या, कृषि विज्ञान मंडळे, शेतकरी स्वयंसहाय्यता गट, शेतकरी बचत गटाकडे जमा करावी. संबंधीत गट प्रमुखाने लाभार्थी हिस्स्याच्या एकुण रकमेचा धनादेश / धनाकर्ष निविष्ठा पुरवठादार संस्थेच्या नावे काढून तो संबंधीत उपविभागीय कृषि अधिकारी यांच्याकडे सादर करावा. उपविभागीय कृषि अधिकारी यांनी सदर धनादेश / धनाकर्ष संबंधीत निविष्ठा पुरवठादार संस्थेस पाठवावा.

१२ सनियंत्रण कार्यपध्दती :

सर्वेक्षणाद्वारे प्राप्त होणाऱ्या निरीक्षणांवर आधारीत तालुकानिहाय व जिल्हानिहाय विश्लेषण करून आवश्यक त्या उपाययोजना अत्यंत तातडीने हाती घेणे आवश्यक असल्याने खालीलप्रमाणे कीड व्यवस्थापनासाठी सनियंत्रण कार्यपध्दती निर्धारित करण्यात येत आहे.

इ. कृषि आयुक्तालय स्तर :- कृषि उपसंचालक(फलो-३), कृषि आयुक्तालय हे प्राप्त निरीक्षणांच्या आधारे विश्लेषण करतील व जिल्हानिहाय विश्लेषण संबंधित विभागीय कृषि सहसंचालक व जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांना ई-मेल द्वारे पाठवतील. ज्या ठिकाणी कीड-रोगांची तीव्रता आर्थिक नुकसान संकेत पातळीच्यावर दिसून येईल त्या ठिकाणी तालुकानिहाय विश्लेषण कृषि आयुक्तालयामार्फत पाठविण्यात येईल. राज्यातील पिकांवरील कीडींची तीव्रता आर्थिक नुकसान संकेत पातळीच्या खाली राहण्यासाठी कृषि सहसंचालक (फलोत्पादन) हे संबंधित विभागीय कृषि सहसंचालकांकडे वेळोवेळी पाठपुरावा करून आढावा घेतील.

ड. विभागस्तर :- विभागीय कृषि सहसंचालक हे योजनेचे नियोजन, अंमलबजावणी या बाबत आढावा घेवून सनियंत्रण करतील. ऑनलाईन विश्लेषणाप्रमाणे प्राप्त अॅडव्हायझरीनुसार करावयाच्या आवश्यक त्या उपाययोजना युध्दपातळीवर मोहिम स्वरूपात राबवतील. तसेच ज्या ठिकाणी कीड रोगाची परिस्थिती आर्थिक नुकसान संकेत पातळीच्या वर असेल अशा परिस्थितीत वेळच्या वेळी पाठपुरावा करून विभागातील कीड रोगांच्या नियंत्रणासाठी उपाययोजना, नियोजन व अंमलबजावणी करून कीड रोगांची तीव्रता आर्थिक नुकसान संकेत पातळीचे खाली ठेवण्याची संपूर्ण जबाबदारी संबंधीत विभागाचे विभागीय कृषि सहसंचालक यांची राहिल.

आपत्कालीन परिस्थितीत कीड रोग नियंत्रणासाठीच्या निविष्ठांच्या खरेदी, पुरवठा व नियंत्रण संबंधित विभागीय कृषि सहसंचालक करतील. आपत्कालीन परिस्थितीमध्ये आर्थिक नुकसान संकेत पातळीच्या वरील कीड-रोग प्रादुर्भावग्रस्त क्षेत्राची व्याप्ती मोठ्या प्रमाणावर असल्यास आपत्कालीन परिस्थितीतील उपलब्ध करून दिलेल्या पिक संरक्षण निविष्ठांसह राज्य पुरस्कृत पिक संरक्षण कार्यक्रम /

राष्ट्रीय फलोत्पादन अभियानांतर्गत एकात्मिक किड व्यवस्थापन कार्यक्रम इत्यादी योजनांमधील एकात्मिक कीड व्यवस्थापनासाठी तरतूद असलेल्या पीक संरक्षण निविष्टांचा वापर करुन सदर प्रादुर्भावग्रस्त क्षेत्र आर्थिक नुकसान संकेत पातळीच्या खाली आणण्याकरीता नियोजन व सनियंत्रण संबंधित विभागीय कृषि सहसंचालक करतील. विभागातील कीड रोग स्थितीबाबतची आकडेवारीसह माहिती रेडिओ, आकाशवाणी, वृत्तपत्रे तसेच इतर प्रसिध्दी माध्यमांद्वारे प्रसिध्दीस देण्याची जबाबदारी विभागीय कृषि सहसंचालक यांची राहिल.

विभागीय कृषि सहसंचालक यांचे अध्यक्षतेखाली विभागातील सर्व जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांची विभागीय प्रकल्प सनियंत्रण समिती स्थापन करण्यात यावी. विभागीय कृषि सहसंचालक यांचे कार्यालयातील अधिक्षक कृषि अधिकारी हे या समितीचे सदस्य सचिव असतील. या समितीची प्रत्येक महिन्याच्या पहिल्या आठवड्यात बैठक घेण्यात यावी. सदर बैठकीमध्ये योजनेच्या प्रगतीबाबत आढावा घेण्यात यावा व बैठकीच्या इतिवृत्ताबरोबर योजनेच्या जिल्हानिहाय भौतिक, आर्थिक, लक्ष व साध्य याबाबतचा मासिक प्रगती अहवाल कृषि आयुक्तालयास सादर करण्यात यावा.

इ. जिल्हास्तर:- जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांचे अध्यक्षतेखालील जिल्हास्तरावर नव्याने स्थापन केलेल्या जिल्हास्तरीय किड/रोग सर्वेक्षण, निदान व सल्लागार पथक यांचे मार्फत दर महिन्याला आढावा घ्यावा व जनजागृती प्रशिक्षणाचे नियोजन करावे. ज्या ठिकाणी कीड रोगांची तिब्रता वाढलेली आहे त्याठिकाणी कीड रोग नियंत्रणाची मोहिम राबविण्याची व कीड रोगांची तिब्रता आर्थिक नुकसान संकेत पातळीच्या खाली आणण्याची संपूर्ण जबाबदारी संबंधित जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी, उपविभागीय कृषि अधिकारी व तालुका कृषि अधिकारी यांची राहिल. जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी हे त्यांच्या जिल्हयातील या योजनेचे संपूर्ण सनियंत्रण त्यांचे कार्यालयातील कृषि उपसंचालकांमार्फत करतील.

कृषि उपसंचालक हे नोडल अधिकारी म्हणुन काम पाहतील, दर पंधरवड्यास ऑनलाईन अहवाल नोंदणी, कृषि विद्यापीठाकडून प्राप्त होणाऱ्या अॅडव्हायजरी, एसएमएसद्वारे द्यावयाचे शेतकरी संदेश, अहवालानुसार कीड-रोग परिस्थिती, कीड रोगाबाबत आर्थिक नुकसान संकेत पातळीच्यावर गेलेली गावे/तालुके, कीड रोगाबाबत आपत्कालीन परिस्थिती निर्माण झालेली गावे/ तालुके याबाबत केलेल्या निविष्टांच्या पुरवठ्याबाबतचे नियोजन, प्रसिध्दीबाबत केलेली कार्यवाही, योजनेच्या भौतिक-आर्थिक, लक्ष-साध्य प्रगतीबाबत मासिक अहवाल तयार करुन विभागीय प्रकल्प सनियंत्रण समितीच्या बैठकीत व कृषि आयुक्तालयास सादर करतील.

कृषि उपसंचालक (जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांचे कार्यालय) यांनी सादर करावयाचा पाक्षिक वस्तुस्थिती अहवाल (Fact sheet)

विभाग:-

जिल्हा :-

अहवालाचा कालावधी :-

अ.क्र	तपशिल	केलेल्या कार्यवाहीची माहिती
१	कृषि पर्यवेक्षक ऑनलाईन नोंदणी केलेल्या सर्वेक्षण अहवालांची पाक्षिक संख्या	
२	कृषि अधिकारी ऑनलाईन नोंदणी केलेल्या सर्वेक्षण अहवालांची पाक्षिक संख्या	
३	कृषि विद्यापीठाकडून प्राप्त झालेल्या तालुकानिहाय अॅडव्हायजरीची पाक्षिक संख्या	

अ.क्र	तपशिल	केलेल्या कार्यवाहीची माहिती
४	प्रत्येक तालुक्यासाठी संबंधीत पंधरवड्यासाठी आठवड्यातून दोन वेळा अॅडव्हायजरी प्राप्त झाली आहे काय? नसल्यास तालुका नांव, कालावधी व कारण.	
५	एसएमएसद्वारे अॅडव्हायजरी देण्यासाठी नोंदवलेल्या शेतकऱ्यांची संख्या.	
६	शेतकऱ्यांना पाठवलेल्या पाक्षिक अॅडव्हायजरी एमएमएसची संख्या.	
७	विविध प्रसिध्दी माध्यमांद्वारे प्रसारीत केलेल्या पाक्षिक अॅडव्हायजरीची संख्या.	
	अ) आकाशवाणी	
	ब) दूरदर्शन / खाजगी वाहिन्या	
	क) वृत्तपत्रे	
	ड) पत्रकार परिषद	
इ) मेळावे/ इतर		
८	प्रगतशील शेतकऱ्यांच्या मदतीने किती गावांत साप्ताहिक बैठका घेतल्या जातात?	
९	संबंधीत पंधरवड्यात घेण्यात आलेल्या साप्ताहिक गांव बैठकांची संख्या.	
१०	संबंधीत पंधरवड्यात कीड रोगामुळे आर्थिक नुकसान संकेत पातळीच्यावर गेलेल्या गावांची व तालुक्यांची संख्या.	
११	संबंधीत पंधरवड्यात कीड रोग परिस्थिती आर्थिक नुकसान पातळीच्याखाली ठेवण्यासाठी केलेली कार्यवाही.	
१२	संबंधीत पंधरवड्यात कीड रोगामुळे आपत्कालीन परिस्थिती उद्भवली आहे काय? असल्यास या परिस्थितीत पीक संरक्षण निविष्टांचा पुरवठा करण्यात आला आहे काय? तसेच, पीक संरक्षण निविष्टांबाबत केलेले नियोजन.	
१३	सर्वेक्षण कामाबाबत अडचणी आहेत काय? असल्यास निराकरणाबाबत केलेली कार्यवाही.	

१२.४ उपविभागस्तर :- या योजनेची संपूर्ण क्षेत्रीय स्तरावरील कार्यवाहीची जबाबदारी उपविभागीय कृषि अधिकारी यांची राहिल. त्यांचे कार्यक्षेत्रातील सोबतचे प्रपत्रानुसार उपलब्ध असलेल्या कृषि पर्यवेक्षक, कृषि अधिकारी यांचे मदतीने संपूर्ण योजनेच्या वेळच्या वेळी योग्य नियोजन करून सर्वेक्षण, उपाययोजना सल्ला, नियोजन, अंमलबजावणी व संनियंत्रण करतील. या अॅडव्हायजरी रेडीओ, आकाशवाणी, वृत्तपत्रात निवेदनाद्वारे प्रसिध्दीस देण्याची जबाबदारी उपविभागीय कृषि अधिकारी यांची राहिल. या योजनेची परिणामकारक अंमलबजावणी आणि एकूणच यश उपविभागीय कृषि अधिकारी यांच्या नियोजन आणि प्रत्यक्ष कामावर अवलंबून आहे. त्या दृष्टीने उपविभागीय कृषि अधिकारी यांची भूमिका अत्यंत महत्वाची राहिल.

१२.५ तालुकास्तर :- या योजनेतर्गत कृषि विभागाच्या क्षेत्रिय कर्मचाऱ्यांनी प्रगतशील शेतकऱ्यांच्या मदतीने आंबा, डाळिंब, केळी, संत्रा, मोसंबी व चिक्कू पिक घेणाऱ्या प्रत्येक गावामध्ये दहा याप्रमाणे साप्ताहिक बैठकांचे नियोजन व अंमलबजावणी करणे तसेच तालुका कृषि अधिकारी प्रत्येक आठवड्यासाठी तालुकानिहाय ऑनलाईन अॅडव्हायजरीचा एसएमएस शेतक-याना पाठवतील. आठवडानिहाय ऑनलाईन सर्वेक्षणावर आधारीत प्राप्त झालेल्या अॅडव्हायजरीच्या मराठी भाषेतील जम्बो झेरॉक्स प्रत तयार करुन प्रत्येक गावातील कृषि वार्ता फलकावर तसेच कृषि सेवा केंद्राच्या नोटीस बोर्डवर वेळोवेळी लावल्या जातील याकडे व्यक्तिशः लक्ष देण्याची संपुर्ण जबाबदारी तालुका कृषि अधिकारी व त्यांचे अधिनस्त मंडळ कृषि अधिकारी, कृषि पर्यवेक्षक व कृषि सहाय्यक यांची राहिल. तसेच ज्या ठिकाणी कीड रोगांची तीव्रता वाढलेली आहे त्याठिकाणी कीड रोग नियंत्रणाची मोहिम राबविण्याकरिता आपत्कालीन परिस्थितीत पुरवठा करण्यात आलेल्या निविष्ठा शेतकऱ्यांना वेळीच उपलब्ध करुन कीड रोगांची तीव्रता आर्थिक नुकसान संकेत पातळीच्या खाली आणण्याची संपूर्ण जबाबदारी तालुका कृषि अधिकारी यांची राहिल.

१३ लेखाविषयक :-

या योजनेसाठीचे अनुदान कॅम्पसॅप योजनेमधुन उपलब्ध करुन देण्यात येत आहे.या योजनेसाठी सहा.संचालक (लेखा-१), कृषि आयुक्तालय, पुणे-१ यांना आहरण व संवितरण अधिकारी म्हणुन घोषित करण्यात येत आहे. सदरचे अनुदान संबंधीत विभाग, संस्था यांना त्यांचे बँक खात्यावर कृषि आयुक्तालयाकडून वितरीत करण्यात येईल. प्राप्त अनुदानाचा वापर करताना विहित लेखाविषयक कार्यपध्दतीचा अवलंब करण्यात यावा. योजनेतर्गत झालेल्या खर्चाचा मासिक प्रगती अहवाल सोबत दिलेल्या विहित प्रपत्रात दरमहा दहा तारखेपर्यंत कृषि आयुक्तालयास सादर करण्यात यावा. तसेच सदर योजना सर्वेक्षक जिल्हा कृषि आराखड्यात समाविष्ट करण्याबाबत आवश्यक ती कार्यवाही करण्यात यावी.

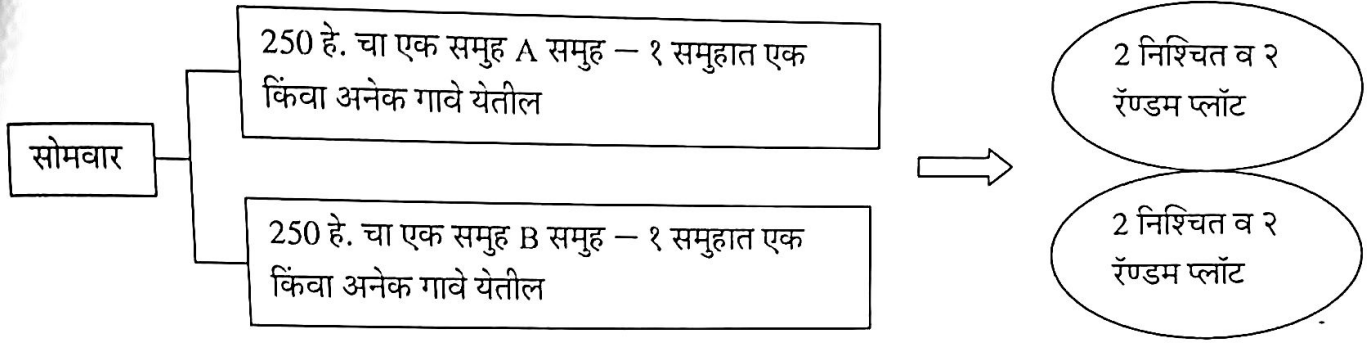
योजनेतर्गत कृषि विभागासाठीचे अनुदान बी.डी.एस द्वारे संबंधीत जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांना कृषि आयुक्तालयाकडून वितरीत करण्यात येईल. त्यांनी सदर अनुदान क्षेत्रिय पातळीवरील तालुका कृषि अधिकारी, उपविभागीय कृषि अधिकारी, जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी व विभागीय कृषि सहसंचालक यांचे स्तरावर त्यांचे संबंधीत बाबीनुसार पुढीलप्रमाणे उपलब्ध करुन द्यावे.

अ.क्र.	बाब	रक्कम वितरीत करावयाचा स्तर
१.	किड सर्वेक्षक/कृषि पर्यवेक्षक किड सर्वेक्षण व अनुषंगिक कामे करण्यासाठी रु. ५००/- प्रति महिना	उपविभागीय कृषि अधिकारी
२.	कृषि पर्यवेक्षकांच्या सनियंत्रणासाठी व किड सर्वेक्षण व अनुषंगिक कामे करण्यासाठी रु. ५००/- प्रति महिना	उपविभागीय कृषि अधिकारी
३.	किड सर्वेक्षक चमूसाठी आकस्मिक खर्च आंबा, डाळिंब, केळी, संत्रा, मोसंबी व चिक्कू या पिकांकरीता रु. १०,०००/-प्रति चमू याप्रमाणे	जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी
४.	आंबा, डाळिंब, केळी, संत्रा, मोसंबी व चिक्कू या पिकांकरीता ऑनलाईन अॅडव्हायजरी, जम्बो झेरॉक्स, कररुन प्रत्येक गावात प्रसिध्द करण्यासाठी प्रति तालुका रु. ५०००/- याप्रमाणे एकुण १३८ तालुक्यासाठी	तालुका कृषि अधिकारी
५	आपत्कालिन परीस्थितीत जैविक/रासायनिक निविष्ठांचा ५० टक्के किंवा रु. ७५०/- प्रति हेक्टर याप्रमाणे पुरवठा करणे.	विभागीय कृषि सहसंचालक

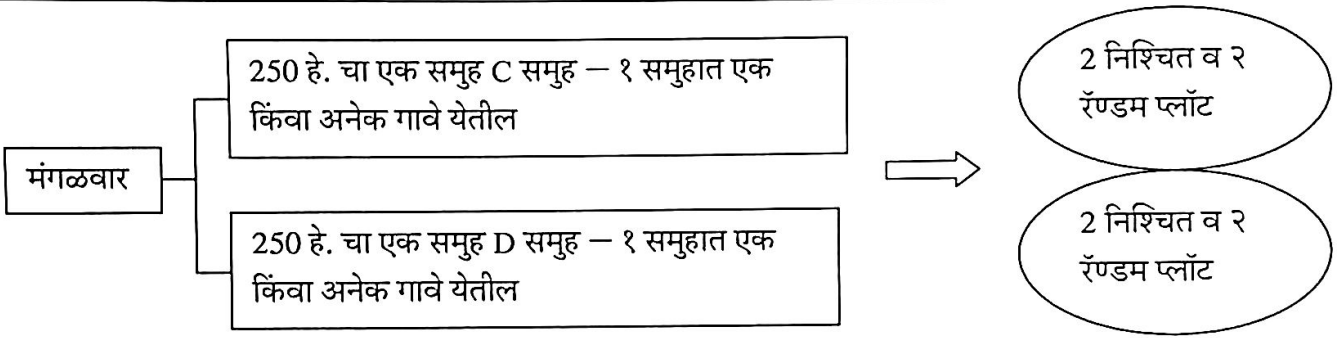
सन २०२०-२१ मध्ये तालुकानिहाय कीड सर्वेक्षणासाठी आवश्यक किड सर्वेक्षक व किड नियंत्रक यांची संख्या

अ.क्र	फळपिक	जिल्हा	किड सर्वेक्षक(कृषि पर्यवेक्षक)	पेस्ट मॉनिटर (कृषि अधिकारी)
१	आंबा	पालघर	६	६
२		रायगड	१२	१२
३		रत्नागिरी	३५	९
४		सिंधुदुर्ग	१८	७
५		बीड	३	३
६		लातूर	४	४
७		औरंगाबाद	२	२
एकूण			८०	४३
८	डाळींब	अहमदनगर	१९	१२
९		सोलापूर	१२	७
१०		पुणे	७	५
११		सांगली	४	३
१२		सातारा	३	३
१३		नाशिक	१८	४
१४		धुळे	२	२
१५		औरंगाबाद	४	३
एकूण			६९	३९
१६	केळी	जळगाव	२८	१०
१७		सोलापूर	४	४
१८		हिंगोली	२	२
१९		अकोला	२	२
२०		नांदेड	३	२
२१		नंदुरबार	१	१
एकूण			४०	२१
२२	संत्रा	अहमदनगर	१	१
२३		अमरावती	३८	१०
२४		बुलढाणा	१	१
२५		वर्धा	२	२
२६		नागपूर	११	५
एकूण			५३	१९
२७	मोसंबी	औरंगाबाद	९	५
२८		जालना	८	७
२९		नागपुर	२	२
एकूण			१९	१४
३०	चिकू	पालघर	२	२
एकूण			२	२
एकंदर			२६३	१३८

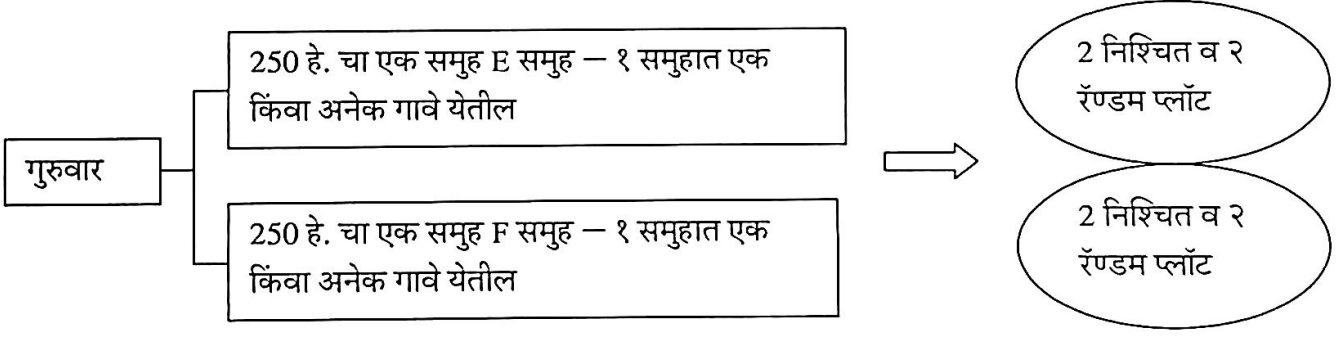
प्रपत्र ब

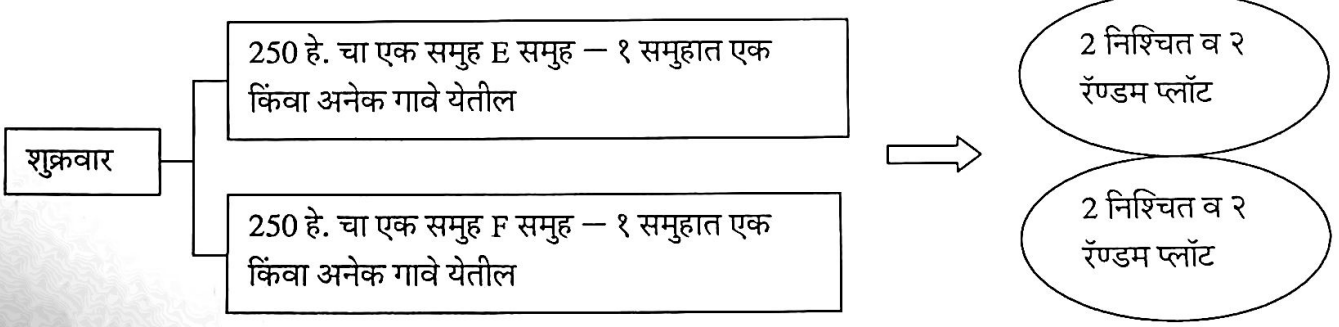
सोमवार- २५० हे च्या २ समुहातील ४ निश्चित व ४ रॅण्डम प्लॉट सर्वे केले जातील

मंगळवार- २५० हे च्या २ समुहातील ४ निश्चित व ४ रॅण्डम प्लॉट सर्वे केले जातील

गुरुवार- २५० हे च्या २ समुहातील ४ निश्चित व ४ रॅण्डम प्लॉट सर्वे केले जातील

शुक्रवार- २५० हे च्या २ समुहातील ४ निश्चित व ४ रॅण्डम प्लॉट सर्वे केले जातील

आठवड्यात ८ समुहातील एकूण १६ निश्चित व १६ रॅण्डम प्लॉट असे एकूण ३२ प्लॉटचे सर्वेक्षण केले जाईल.

सन २०२०-२१ करीता प्रकल्पातील विविध बाबीअंतर्गत निधीची आवश्यकता
प्रकल्पातील सहभागी संस्था, विभाग यांना बाबनिहाय लागणाऱ्या अनुदानाची आवश्यकता व
त्याचा तपशिल (रक्कम रु. लाखात)

अ.क्र.	बाब	बाब निहाय खर्चाचा तपशिल	लागणारे अनुदान	संस्था
अ) कीड-रोग सर्वेक्षण, सल्ला व व्यवस्थापन पद्धती				
१	किड सर्वेक्षक /पेस्ट स्काउट(कृषि पर्यवेक्षक)			
	डाळिंब, केळी, संत्रा, मोसंबी व चिक्कू पिकांकरीता:- रु.५००/-प्रती महिना किड रोगांचे सर्वेक्षण व अनुषंगिक कामे पार पाडण्यासाठी एकुण ९ महिन्यांकरीता १८३ कृषि पर्यवेक्षकासाठी देय प्रवासभत्ता	तालुका कार्यालयातील कृषि अधिका-यांच्या अधिनस्त क्षेत्रिय पातळीवर सर्वेक्षणाचे व माहिती गोळा करण्याचे काम करणे	८.२३५	संबंधीत जिअकृअ
	आंबा या पिकांकरीता :- रु.५००/-प्रती महिना किड रोगांचे सर्वेक्षण व अनुषंगिक कामे पार पाडण्यासाठी एकुण ६ महिन्यांकरीता ६० कृषि पर्यवेक्षकासाठी देय प्रवासभत्ता		२.४०	
एकुण		१०.६३५		
२	किड नियंत्रक/पेस्ट मॉनेटर (तालुकास्तरीय कृषि अधिकारी)			
	डाळिंब, केळी, संत्रा, मोसंबी व चिक्कू पिकांकरीता:- रु.५००/-प्रती महिना किड रोगांचे सर्वेक्षण व अनुषंगिक कामे पार पाडण्यासाठी एकुण ९ महिन्यांकरीता ९५ कृषि अधिकारी देय प्रवासभत्ता	कृषि पर्यवेक्षकांच्या कामाचे नियंत्रण व रोवींग सर्व्हे करणे, कीडरोग पूर्व इतिहास पुस्तिका तयार करण्यासाठी फिरस्तीकरीता	४.२७५	संबंधीत जिअकृअ
	आंबा या पिकांकरीता :- रु.५००/-प्रती महिना किड रोगांचे सर्वेक्षण व अनुषंगिक कामे पार पाडण्यासाठी एकुण ६ महिन्यांकरीता ४३ कृषि अधिकारी साठी देय प्रवासभत्ता		१.२९	
एकुण		५.५६५		
३	संशोधन सहयोगी आंबा, डाळिंब, केळी, संत्रा, मोसंबी व चिक्कू या पिकांकरीता :- राज्य कृषि विभागासाठी - १(वनस्पती रोगशास्त्र) म.फु.कृ.वि. राहुरी, डॉ.पं.दे.कृ.वि. अकोला, व.ना.म.कृ.वि. परभणी-प्रती विद्यापीठ १ (किटकशास्त्र) याप्रमाणे ३	संशोधन सहयोगी (किटकशास्त्र / वनस्पती रोगशास्त्र) आयपीएम मोड्युल प्रसिद्धी साहित्य तयार करणे व साप्ताहिक सल्ले प्रसारीत करणे	५४.२४	१. राज्य कृषि विभाग २. म.फु.कृ.वि. राहुरी ३. डॉ.पं.दे.कृ.वि. अकोला ४. व.ना.म.कृ.वि. परभणी ५. विभागीय संशोधन केंद्र, वेंगुर्ला ६. राष्ट्रीय डाळिंब संशोधन केंद्र, सोलापूर

अ.क्र.	बाब	बाब निहाय खर्चाचा तपशिल	लागणारे अनुदान	संस्था
	विभागीय संशोधन केंद्र, वेंगुर्ला-१, राष्ट्रीय डाळिव संशोधन केंद्र, सोलापूर-१, राष्ट्रीय लिंबुवर्गीय फळ संशोधन केंद्र, नागपूर-१, कृषि संशोधन केंद्र, पालघर-१ केळी संशोधन केंद्र, जळगाव-१ असे एकुण ९ (पदव्युत्तर पदवीधारक उमेदवारास रु.४९,०००/- प्रति महिना अधिक घरभाडे अथवा पी.एचडी उमेदवारास रु.५४,०००/- प्रति महिना अधिक घरभाडे) नियमानुसार ९ महिन्यांसाठी			७. राष्ट्रीय लिंबुवर्गीय फळ संशोधन केंद्र, नागपूर ८. कृषि संशोधन केंद्र, पालघर ९. केळी संशोधन केंद्र, जळगाव
४	<u>संशोधन सहयोगी (एसएमएस) :</u> एनसीआयपीएम, नवी दिल्ली पदव्युत्तर पदवीधारक उमेदवारास रु.४९,०००/- प्रति महिना अधिक घरभाडे अथवा पी.एचडी उमेदवारास रु.५४०००/- प्रति महिना अधिक घरभाडे नियमानुसार १ संशोधन सहयोगी १० महिन्यांसाठी/मोबाईल ॲप तयार होईपर्यंत.	संशोधन सहयोगी (किटकशास्त्र / वनस्पती रोगशास्त्र) आयपीएम मोड्युल प्रसिद्धी साहित्य तयार करणे व साप्ताहिक सल्ले प्रसारीत करणे	६.७०	एनसीआयपीएम, नवी दिल्ली
५	<u>संगणक प्रचालक (कॉम्प्युटर ऑपरेटर)</u> राज्यस्तरावर १ संगणक प्रचालक रु. ९४२०/- प्रति महिना प्रमाणे ९ महिन्यांकरीता	किडरोग व हवामानावर आधारित माहिती संकलीत करणे व विश्लेषण करणे.	०.८४७८०	कृषि आयुक्तालय
६	तालुका कृषि अधिकाऱ्यांसाठी प्रत्येक गावासाठी कीड रोग व्यवस्थापन ॲडव्हायझरी प्रसिद्धीबाबत प्रति तालुका रु. ५,०००/- प्रमाणे १३८ तालुक्यांसाठी एकुण ३६ आठवड्यांकरीता	ऑनलाईन ॲडव्हायझरी तयार करणे व त्याच्या जम्बो झेरॉक्स प्रति करुन गावातील वार्ताफलकावर लावणे	६.९०	संबंधीत जिअकृअ
७	आंबा, डाळिव, केळी, संत्रा, मोसंबी व चिक्कू पिकांकरीता डाटा भरण्यासाठी सर्वेक्षण प्रपत्रे छपाई करणे व वितरीत करणे (रु. २.०० प्रति प्रपत्रप्रमाणे)	२६३ कृषि पर्यवेक्षक व १३८ कृषि अधिकारी करीता ६२ प्रपत्रे प्रति आठवडा ३६ आठवड्यांकरीता एकुण ८९५०३२ प्रपत्रांसाठी प्रपत्र छपाई व वितरण करणे.	१७.९००६४	संबंधीत जिअकृअ
८	<u>सर्वेक्षण किट</u> आंबा या पिकाकरीता सर्वेक्षण कीट १ कीड सर्वेक्षकाकरीता (२ प्लॉटसाठी ८ फ्रुट प्लॉय ट्रॅप्स व ३२ ल्युअर्स)	सापळे लावणे	२.००	डॉ.बा.सा.को.कृ.वि. दापोली

अ.क्र.	बाब	बाब निहाय खर्चाचा तपशिल	लागणारे अनुदान	संस्था
१	आंबा, डाळिंब, केळी, संत्रा, मोसंबी, चिक्कू या पिकांसाठी सर्वेक्षण कीट करीता आकस्मिक खर्च रु. १०,०००/- प्रति कीड सर्वेक्षण चमु याप्रमाणे एकुण १३८ चमुंसाठी	सर्वेक्षण किट (भिग, किटक जमा करण्याच्या डब्या, निडल) सीडी, स्टेशनरी खरेदीसाठी, इंटरनेट कनेक्शनचे मासिक भाडे, सायबर कॅफे, इत्यादीसाठी	१३.८०	संबंधीत जिअकृअ
एकुण (अ)			११८.५८८४४	
ब) कीड रोग सर्वेक्षण व शेतकरी जागृती कार्यक्रम-				
१०	किड रोग सर्वेक्षण व सल्ला चमुंसाठी कृषि विद्यापीठात प्रशिक्षण :	कीड रोग सर्वेक्षणाबाबतची ऑनलाईन माहिती भरणे व कीड रोग ओळख व सर्वेक्षण याबाबतचे व्हीडीओ कॉन्फरन्सीद्वारे प्रशिक्षण आयोजित करणे	-	१. म.फु.कृ.वि. राहुरी २. डॉ.पं.दे.कृ.वि. अकोला ३. डॉ.बा.सा.को.कृ.वि. दापोली ४. व.ना.म.कृ.वि. परभणी ५. केळी संशोधन केंद्र, जळगाव ६. कृषि संशोधन केंद्र, पालघर
११	मास्टर ट्रेनर प्रशिक्षण : आंबा, डाळिंब, केळी, संत्रा, मोसंबी, चिक्कू या पिकांकरीता १३८ तालुका कृषि अधिकारी, ८ विभाग व २४ जिल्ह्यांचे संबधित तंत्र अधिकारी यांना व्हीडीओ कॉन्फरन्सद्वारे प्रशिक्षण	आंबा, डाळिंब, केळी, संत्रा, मोसंबी व चिक्कू या पिकांसाठी मास्टर ट्रेनर्स व आयपीएम मॉड्युल तयार करण्यासाठी प्रशिक्षण	--	१. म.फु.कृ.वि. राहुरी २. डॉ.पं.दे.कृ.वि. अकोला ३. डॉ.बा.सा.को.कृ.वि. दापोली ४. व.ना.म.कृ.वि. परभणी ५. केळी संशोधन केंद्र, जळगाव ६. कृषि संशोधन केंद्र, पालघर
एकुण (ब)			०.००	
क) पीक संरक्षण औषधांचा पुरवठा करणे				
१२	आपत्कालिन परिस्थितीत जैविक/ रासायनिक निविष्टांचा ५० टक्के किंवा रु. ७५०/- प्रति हेक्टरप्रमाणे पुरवठा करणे.(प्रति विभागनिहाय मागणीनुसार)	गरजेनुसार आकस्मिक उद्भवणारा कीड रोगाच्या नियंत्रणासाठी औषध पुरवठा	२५.००	विकृससं सर्व
एकुण (क)			२५.००	
ड) वाहतुक व प्रवास भत्ता /आकस्मिक निधी				
१३	प्रती रु. १.०० लाख प्रमाणे ५ संशोधन केंद्र (आंबा, डाळिंब, केळी, संत्रा, मोसंबी व चिक्कू)	निश्चित प्लॉट सर्व्हे व रोव्हिंग प्लॉटचे रँडमली भेट देवून निरिक्षणे तपासणे, बैठकांसाठी उपस्थित राहणे	२.५०	१. विभागीय संशोधन केंद्र, वेंगुर्ला २. राष्ट्रीय डाळिंब संशोधन केंद्र, सोलापूर ३. केळी संशोधन केंद्र, जळगाव

अ.क्र.	बाब	बाब निहाय खर्चाचा तपशिल	लागणारे अनुदान	संस्था
				४. राष्ट्रीय लिंबुवर्गीय फळ संशोधन केंद्र, नागपूर ५. चिक्कू संशोधन केंद्र, पालघर
	एकुण		२.५०	
१४	आकस्मिक निधी			
	प्रति रु. ०.५० लाख प्रमाणे ५ संशोधन केंद्र आंबा, डाळिंब, केळी, संत्रा, मोसंबी व चिक्कू	कार्यक्रमांतर्गत प्रायोगिक साहित्य खरेदी, स्टेशनरी आणि संकीर्ण खर्च, पोस्टेल चार्जस, फॅक्स इत्यादी साहित्य विकसीत करणे, विडीओ फिल्म तयार करणे	२.५०	१. विभागीय संशोधन केंद्र, वेंगुर्ला २. राष्ट्रीय डाळिंब संशोधन केंद्र, सोलापूर ३. केळी संशोधन केंद्र, जळगाव ४. राष्ट्रीय लिंबुवर्गीय फळ संशोधन केंद्र, नागपूर ५. कृषि संशोधन केंद्र, पालघर
	एकुण ड		५.००	
१५	शेतक-यांसाठी शेतीशाळा बाबीसाठी खर्चाचा मापदंड			
		अ) प्रशिक्षण साहित्य शेतकऱ्यांसाठी २५ शेतकरी, प्रती शेतकरी रु.२०० प्रमाणे /- (रु.५०००)	६.९०	
		ब) अल्पोपहार (२५ शेतकरी, १० वर्ग) प्रती शेतकरी रु.२०/- प्रमाणे ५०००	६.९०	
	आंबा-४३, डाळिंब- ३९, केळी- २१, संत्रा- १९, मोसंबी-१४ व चिक्कू-२ याप्रमाणे एकुण १३८ शेतीशाळा प्रति शेतीशाळा रु. १४०००/- प्रमाणे	इ. शेती दिन व पीक कापणी खर्च रु.२०००/- (एकत्रीत)	२.७६	
		ई. विश्लेषणात्मक अहवाल/याशेगाथा तयार करणे व आपत्कालीन खर्च रु.२०००/- (एकत्रीत)	२.७६	
	एकुण इ		१९.३२	

अ.क्र.	बाब	बाब निहाय खर्चाचा तपशिल	लागणारे अनुदान	संस्था
१६	टी ओ एफ प्रशिक्षित प्रवर्तकांसाठी ३ दिवसीय शेतीशाळा उजळणी प्रशिक्षण वर्गाचे आयोजन करणे. प्रति तालुका एक याप्रमाणे १३८ तालुक्यासाठी १३८, प्रति जिल्हा १ या प्रमाणे २४ जिल्हयांना २४ व प्रति विभाग १ या प्रमाणे ८ विभागातुन ८ अशा एकुण १७० प्रवर्तकांचे शेतीशाळा उजळणी प्रशिक्षण	३ दिवसांकरिता प्रति कर्मचारी ३०००रु. प्रमाणे	५.१०	
	एकुण ई		५.१०	
१७	हॉर्टसॅप प्रकल्पाकरिता मोबाईल ॲप्लिकेशन विकसीत करणे.		१०.००	
	एकुण		१०.००	

प्रकल्पासाठी लागणारी एकुण रक्कम

अ.क्र.	बाब	रक्कम (रु. लाखात)
अ)	कीड-रोग सर्वेक्षण, सल्ला व व्यवस्थापन पद्धती	११८.५८८४४
ब)	कीड रोग सर्वेक्षण व शेतकरी जागृती कार्यक्रम	०.००
क)	पीक संरक्षण औषधांचा पुरवठा करणे	२५.००
ड)	वाहतुक व प्रवास भत्ता /आकस्मिक निधी	५.००
इ	शेतक-यांसाठी शेतीशाळा बाबीसाठी खर्चाचा मापदंड	१९.३२
ई	टी ओ एफ प्रशिक्षित प्रवर्तकांसाठी ३ दिवसीय शेतीशाळा उजळणी प्रशिक्षण	५.१०
उ	हॉर्टसॅप प्रकल्पाकरिता मोबाईल ॲप्लिकेशन विकसीत करणे.	१०.००
	एकुण	१८३.००८४४

**फलोत्पादन पिकावरील किड, रोग सर्वेक्षण, सल्ला व व्यवस्थापन योजना सन
२०२०-२१ मार्गदर्शक सूचना (काजू,टोमॅटो व भेंडी)**

-----००००-----

१. **प्रस्तावना :-** आकस्मिकरित्या उद्भवणाऱ्या किडरोगांच्या प्रादुर्भावामुळे होणारे शेतकऱ्यांचे नुकसान,उत्पादनात होणारी घट विचारात घेता कीड रोग सर्वेक्षण व व्यवस्थापन यासाठी प्रभावी कीड रोग सर्वेक्षण, सल्ला व जनजागृती याबाबतची शाश्वत यंत्रणा तयार करण्याच्या दृष्टीने सन २००९-१० पासून राष्ट्रीय कृषि विकास योजनेंतर्गत पिकावरील कीड रोग सर्वेक्षण व सल्ला प्रकल्प (क्रॉपसॅप) राबविण्यात आला. प्रकल्पांतर्गत समाविष्ट पिकांचे करण्यात आलेले सर्वेक्षण व दिले गेलेले पीक संरक्षण सल्ले शेतकऱ्यांच्या दृष्टीने उपयुक्त ठरत असल्याने क्रॉपसॅप प्रकल्पाच्या धर्तीवर सन २०११-१२ पासून आंबा, डाळींब, केळी, संत्रा, मोसंबी व चिक्कू या फळपिकांसाठी फलोत्पादन पिकावरील किड, रोग सर्वेक्षण, सल्ला व व्यवस्थापन प्रकल्प (हॉर्टसॅप) राष्ट्रीय कृषि विकास योजनेमधून राबविण्यात आला.प्रकल्पाची उपयुक्तता विचारात घेऊन सन २०१३-१४ पासून क्रॉपसॅप प्रकल्प राज्य वार्षिक योजनेतून राबविण्यात येत आहे. क्रॉपसॅप व हॉर्टसॅप प्रकल्पांची समान कार्यपद्धती विचारात घेऊन दोन स्वतंत्र प्रकल्प न राबविता कृषि विभागाची पीक संरक्षण व सर्वेक्षणाची एकच योजना राबविण्यास सन २०१८-१९ पासून क्रॉपसॅप योजनेंतर्गत कृषि व पदुम विभागाचा शासन निर्णय क्रंमाक:किरोनी-१४१८/प्र.क्र.५५/४-अ, मुंबई दिनांक-१९/०५/२०१८ अन्वये मान्यता प्रदान करण्यात आली आहे. शासन निर्णय क्रंमाक:शासन निर्णय क्रंमाक:किरोनी-२०२०/प्र.क्र.१७३/११-अ, दिनांक-२७/०५/२०२०अन्वये योजनेस प्रशासकीय मान्यता प्राप्त झाली आहे. **कोकणातून काजू व भेंडी पिकांच्या निर्यातीस चालना देण्यासाठी आणि कीड व रोगमुक्त उत्पादनासाठी भेंडी व काजू पिकाचा फलोत्पादन पिकावरील किड, रोग सर्वेक्षण, सल्ला व व्यवस्थापन योजना (हॉर्टसॅप) योजनेत समावेश करणेबाबत विभागीय कृषि सहसंचालक,ठाणे यांनी मागणी केली होती. तसेच माहे मार्च- मे २०२० या कालावधीत टोमॅटो पिकावर राज्यातील काही ठिकाणी विषाणुजन्य रोगाचा प्रादुर्भाव दिसून आल्याने वेळीच रोग नियंत्रण करण्यासाठी सन २०२०-२१ मध्ये हॉर्टसॅप योजनेमध्ये काजू, भेंडी व टोमॅटो या पिकांचा समावेश करण्याची बाब विचाराधीन होती व त्यास दिनांक २९/०५/२०२० रोजीच्या राज्यस्तरीय सुकाणू समितीच्या बैठकीमध्ये मान्यता मिळाली.**

२. **योजनेचा उद्देश :-**

- २.१ भेंडी, काजू व टोमॅटो या पिकांचे सर्वेक्षण करून किडरोगांच्या प्रादुर्भावाबाबत शेतकऱ्यांना वेळीच उपाययोजना सुचविणे.
- २.२ किडरोगांच्या आकस्मिक प्रादुर्भावामुळे शेतकऱ्यांचे होणारे नुकसान टाळणे.
- २.३ किडरोगांचा प्रादुर्भाव वेळीच लक्षात आल्याने पुढील संभाव्य नुकसान टाळून उत्पादनात वाढ करणे.
- २.४ किडरोगांबाबत शेतकऱ्यांना प्रशिक्षित करून किडरोगांचे वेळीच व्यवस्थापन करणे.
- २.५ किडरोग प्रादुर्भावीत क्षेत्रासाठी आपत्कालीन परिस्थितीत पीक संरक्षण औषधीचा पुरवठा करणे.

२.६ वारंवार येणाऱ्या किडरोगांबाबत सांख्यिकी माहिती संकलीत करणे व कायम स्वरूपाच्या व्यवस्थापनाबाबत कृषि विद्यापीठांच्या सहाय्याने शिफारशी निश्चित करणे.

२.७ राष्ट्रीय एकात्मिक कीड व्यवस्थापन केंद्र नवी दिल्ली, डॉ. बाळासाहेब कोकण कृषि विद्यापीठ दापोली, महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी व राज्य कृषि विभाग यांच्या सहाय्याने काजू, भेंडी व टोमॅटो या पिकांवरील कीड रोगांचे सर्वेक्षण करून शेतकऱ्यांना वेळीच उपाययोजना सुचविणे, कीड रोग व्यवस्थापनाबाबतच्या शिफारशी तयार करणे आणि त्यानुषंगाने कृषि खात्यातील कर्मचारी व शेतकरी यांना प्रशिक्षण देणे.

३. योजनेचे कार्यक्षेत्र :-

महाराष्ट्र राज्यामध्ये हॉर्टसॅप योजनेमध्ये काजू, भेंडी व टोमॅटो या पिकांचा नव्याने समावेश करण्यात आला आहे. काजू फळपिकाखाली पालघर, रायगड, रत्नागिरी, सिंधुदूर्ग, नाशिक व कोल्हापूर या जिल्ह्यातील १६०१५४ हेक्टर क्षेत्र. भेंडी पिकाखाली ठाणे, जळगाव, पुणे, सातारा, अकोला व भंडारा या जिल्ह्यातील ५२१४.०९ हेक्टर क्षेत्र. टोमॅटो पिकाखाली नाशिक, धुळे, अहमदनगर, पुणे, सोलापूर, सातारा, औरंगाबाद, लातूर, नागपूर, भंडारा व गोंदिया जिल्ह्यातील ३७२१३.३७ हेक्टर क्षेत्र. असे एकूण १९ जिल्ह्यातील २०२५८१.४६ हेक्टर क्षेत्रावर या योजनेची अंमलबजावणी करण्यात येत आहे.

मागील काही वर्षातील कीड रोगांच्या प्रादुर्भावाचा विचार करून सदर योजना राबविण्यासाठी राज्यातील १९ जिल्ह्यांची फळपिक क्षेत्रानुसार निवड करण्यात आली आहे. या योजनेत भेंडी या पिकासाठी शुट अॅण्ड फुट बोरर, तुडतुडे, मावा, पांढरी माशी, हड्डा बिटल, कोळी, भुरी रोग, यलो व्हेन मोझॅक व्हायरस. काजू पिकासाठी टी मॉस्कीटो बग, फुलकिडे, शुट ब्लॉइट. टोमॅटो पिकासाठी फळ पोखरणारी अळी, पांढरी माशी, मावा, फुलकिडे, लिफ मायनर, रेड स्पायडर माईट, इरिओफाईड माईट या किड / रोगांचे सर्वेक्षण करण्यात येणार आहे. सन २०२०-२१ मध्ये राबविण्यात येणाऱ्या कीड रोग सर्वेक्षण, व्यवस्थापन व सनियंत्रण योजनेत जिल्हानिहाय व तालुकानिहाय कीड सर्वेक्षणासाठी कृषि पर्यवेक्षक (कीड सर्वेक्षक) व कृषि अधिकारी (पेस्ट मॉनिटर) यांची संख्या निर्धारित करण्यात आलेली आहे. त्याची माहिती सोबत प्रपत्र अ व प्रपत्र ब मध्ये नमूद केली आहे.

तथापि एकूण संख्येच्या अधिन राहून विभागीय कृषि सहसंचालक यांनी जिल्हानिहाय फळपिकाच्या क्षेत्रानुसार कृषि पर्यवेक्षक (कीड सर्वेक्षक) यांचे कार्यक्षेत्र निश्चित करावे. विभागीय कृषि सहसंचालक व जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांनी योजना राबविण्यासाठी फळपिकनिहाय व तालुकानिहाय समूह ठरवून सर्वसाधारणपणे काजू या पिकांकरीता कमीत कमी ५०० हेक्टर व जास्तीत जास्त २००० हेक्टरसाठी व भेंडी, टोमॅटो या पिकांकरीता कमीत कमी २५० हेक्टर व जास्तीत जास्त २००० हेक्टरसाठी १ कृषि पर्यवेक्षक (कीड सर्वेक्षक) असे गृहीत धरून कार्यवाही करावी.

४. कार्यपध्दती :-

४.१ कीड-रोगांचे सर्वेक्षण, सल्ला व व्यवस्थापन पध्दती.

४.२ शेतकऱ्यांमध्ये कीड-रोगांबाबत जागरुकता निर्माण करणे.

४.३ आपत्कालीन परिस्थितीत कीड - रोग व्यवस्थापनासाठी पीक संरक्षण औषधांचा पुरवठा करणे.

राज्यपातळीवर आयुक्त (कृषि) यांच्या अध्यक्षतेखाली संपूर्ण नियोजन व सनियंत्रणासाठी सुकाणू समितीची रचना (स्टिअरिंग कमिटी) करण्यात आली असून यामध्ये विविध केंद्र व राज्य शासनाच्या कृषि संशोधन व विस्तार क्षेत्रातील संस्थांचा सहभाग आहे. राज्यस्तरीय सुकाणू समिती (स्टिअरिंग कमिटी) हॉर्टसॅप योजनेच्या मार्गदर्शक सुचनेप्रमाणे राहिल.

५. संस्थानिहाय जबाबदाऱ्या :-

विविध केंद्र व राज्य शासनाच्या कृषि संशोधन व विस्तार क्षेत्राती संस्थांमधून योजनेच्या अंमलबजावणीसाठी प्रतिनिधींची नियुक्ती करण्यात आली आहे. सदर सदस्यांनी त्यांना सोपवून दिलेल्या जबाबदाऱ्या / कर्तव्य पुढीलप्रमाणे आहेत.

५.१ राष्ट्रीय एकात्मिक कीड व्यवस्थापन केंद्र, (भारतीय कृषि संशोधन परिषद) नवी दिल्ली

- ५.१.१ ऑनलाईन माहिती भरण्यासाठी संगणक प्रणाली तयार करणे व त्याचे व्यवस्थापन करणे.
- ५.१.२ जीआयएस प्रणाली तयार करणे व त्याचे व्यवस्थापन करणे.
- ५.१.३ जी.आय.एस. आधारीत कीड रोगांचे स्वयंचलित नकाशे प्रणालीचे व्यवस्थापन करणे.
- ५.१.४ ऑनलाईन माहिती भरण्यासाठी सर्वेक्षण प्रपत्रे छपाई करणे व वितरीत करणे.
- ५.१.५ कीड रोग संरक्षण व सल्ला बाबतचे ऑनलाईन यंत्रणेचे व्यवस्थापन करणे, कीड / रोगांबाबत शास्त्रीय सल्ला देणे.
- ५.१.६ कीड रोग सर्वेक्षण व सल्ला चमुला सर्वेक्षण कीटची निश्चिती करणे.
- ५.१.७ कीड रोग सर्वेक्षण व सल्ला चमुला तांत्रिक बाबीकरीता प्रशिक्षण व मदत करणे.
- ५.१.८ योजनेचे तांत्रिक सनियंत्रण करणे.

५.२ कृषि विभाग

- ५.२.१ कीड सर्वेक्षणासाठी कृषि पर्यवेक्षकांची नावे निश्चीत करून त्यांची उपलब्धता करून घेणे. कृषि अधिकारी (किड नियंत्रक) व कृषि पर्यवेक्षक (किड सर्वेक्षक), यांनी करावयाची कामे व इतर अनुषंगिक जबाबदाऱ्या पार पाडणे.
- ५.२.२ कृषि विभागातील अधिकारी/कर्मचाऱ्यांना प्रशिक्षण देणे.
- ५.२.३ एकात्मिक कीड व्यवस्थापनावर आधारीत कीड व्यवस्थापन पध्दतीचे शेतकऱ्यांना प्रशिक्षण देणे.
- ५.२.४ एकात्मिक कीड व्यवस्थापन पध्दतीचा एसएमएस, भिक्तीपत्रके, घडीपत्रीका, आकाशवाणी, दुरदर्शन, वृत्तपत्र व इतर प्रसारमाध्यमांद्वारे प्रचार व प्रसिध्दी करणे.
- ५.२.५ गावनिहाय किडरोगाची तीव्रता तालुकास्तरावरून तपासणे व त्याची माहिती ऑनलाईन उपलब्ध करून देणे.
- ५.२.६ आपत्कालीन परिस्थितीत किडरोग सर्वेक्षण व सल्ला याद्वारे किडरोगांबाबत शेतकऱ्यांना एसएमएसद्वारे संदेश देणे.

- ५.२.७ शेतकऱ्यांमध्ये जनजागृती करुन कीड/रोग व्यवस्थापनासाठी उपाययोजना करणे.
- ५.२.८ आपत्कालीन परिस्थितीत कीड रोगांच्या व्यवस्थापनासाठी ५० टक्के अनुदानावर पीक संरक्षण औषधांचा/साहित्याचा पुरवठा करणे, अन्य योजनांमधील पिक संरक्षण बाबींचे अनुदान सर्वेक्षणाधारीत किडरोगांचे तिव्रतेप्रमाणे शेतकऱ्यांना उपलब्ध करून देणे.

५.३ कृषि विद्यापीठे

१. महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहूरी
२. डॉ. बाळासाहेब सावंत कोकण कृषि विद्यापीठ, दापोली
- ५.३.१ जिल्हानिहाय कृषि विभागातील मास्टर ट्रेनर्स, कृषि पर्यवेक्षक (किड नियंत्रक), व कृषि अधिकारी (किड सर्वेक्षक) यांना प्रशिक्षण देणे.
- ५.३.२ जिल्हानिहाय किडरोग सर्वेक्षणांबाबत कृषि विद्यापीठाच्या जिल्हा समन्वयकाशी संपर्क ठेवून आढावा घेणे. जिल्हा समन्वयकांनी त्यांना उपलब्ध करून दिलेल्या अनुदानातून जिल्ह्यामध्ये क्षेत्रीय भेटी देऊन प्रकल्पाच्या कामाचा तांत्रिक आढावा घेणे व कृषि विद्यापीठ आणि कृषि विभाग यांना अहवाल देणे.
- ५.३.३ कीडरोग सर्वेक्षण व एकात्मिक कीड व्यवस्थापन पध्दतीच्या कामात तांत्रिक मार्गदर्शन करणे
- ५.३.४ कृषि विद्यापीठाकडे उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या संशोधन सहयोगी याच्या मदतीने तालुकानिहाय ऑनलाईन वेबसाईटवर भरण्यात आलेल्या किडरोग सर्वेक्षण अहवालावर आधारीत माहितीचे विश्लेषण करणे व किडरोगाचे तालुकानिहाय एसएमएससाठी तसेच जाहीर निवेदनासाठी सल्ला व उपाययोजना, ऑनलाईन वेबसाईटवर आठवडयातून दोनदा (सोमवार व गुरुवार) उपलब्ध करून देणे.
- ५.३.५ कृषि विद्यापीठ कार्यक्षेत्रातील किडरोगाचे तीव्रतेवर लक्ष ठेवून तीव्रता वाढणाऱ्या व वाढलेल्या ठिकाणी भेटी आयोजित करून उपाययोजना सुचविणे व अहवाल कृषि आयुक्तालयास सादर करणे.
- ५.३.६ कृषि विद्यापीठ कार्यक्षेत्रातील कृषि विज्ञान केंद्राच्या सेवा या प्रकल्पासाठी उपलब्ध करून घेणे, त्यांचा सहभाग वाढवून शेतकऱ्यांना संपर्क व मार्गदर्शन करणे.

६. सर्वेक्षण कार्यपध्दती :-

भेंडी, काजू व टोमॅटो या पिकांसाठी राज्याच्या १९ जिल्ह्यातील कृषि विभागाच्या एकूण ७२ तालुक्यात एकूण १४० कृषि पर्यवेक्षक (किड सर्वेक्षक) सोमवार, मंगळवार, गुरुवार, शुक्रवार या दिवशी किडरोगांच्या विविध अवस्थांची सापळे व अन्य साधनांच्या मदतीने क्षेत्रियभेटी देऊन निरीक्षणे नोंदवतील. ही नोंदवलेली निरीक्षणे दर बुधवारी व शुक्रवारी मध्यान्होत्तर ७७ कृषि अधिकारी (किड नियंत्रक) यांच्याकडे, तालुकास्तरावर ऑनलाईन वेबसाईटवर भरण्याकरीता सादर करतील. कृषि अधिकारी त्याच दिवशी ऑनलाईन माहितीची नोंद करतील. वेबसाईटवरील या निरीक्षणांचे विश्लेषण राष्ट्रीय एकात्मिक कीड व्यवस्थापन केंद्र, भारतीय कृषि संशोधन परिषद, नवी दिल्ली यांचे मार्गदर्शनाखाली करून राज्यातील संबंधीत कृषि विद्यापीठांचे शास्त्रज्ञ वेबसाईटवर ऑनलाईन तालुकानिहाय उपाय योजना सुचवतील. या

उपाययोजनांच्या आधारे शेतकऱ्यांना दुरदर्शन, आकाशवाणी, एसएमएस, वृत्तपत्रे इत्यादी प्रसिध्दी माध्यमांद्वारे मार्गदर्शन केले जाईल. या मार्गदर्शनाआधारे शेतकरी वेळच्या वेळी उपाययोजना करुन कीड रोग नियंत्रण करता येईल.

काजू या पिकांकरीता कमीत कमी ५०० हेक्टर व जास्तीत जास्त २००० हेक्टरसाठी व भेंडी, टोमॅटो या पिकांकरीता कमीत कमी २५० हेक्टर व जास्तीत जास्त २००० हेक्टरसाठी १ कृषि पर्यवेक्षक(किड सर्वेक्षक) याप्रमाणे फळपिकांचे सर्वेक्षण करण्यात यावे.नेमून दिलेल्या क्षेत्रापैकी काही गांवे रॅन्डम पध्दतीने सर्वेक्षणाकरीता निश्चित करुन कृषि अधिका-यामार्फत गावातील प्लॉट रॅन्डम पध्दतीने सर्वेक्षण करावयाचे आहे. याबाबत सविस्तर माहिती प्रशिक्षणामध्ये संबंधितांना देण्यात येईल. एकूण संख्येच्या अधिन राहून विभागीय कृषि सहसंचालकांनी फळपिकाखालील क्षेत्रानुसार कृषि पर्यवेक्षक यांचे कार्यक्षेत्र ठरवावे.

६.१ पिकनिहाय सर्वेक्षण करावयाचे कीड/रोग:-

पुढीलप्रमाणे कीड रोगांचे सर्वेक्षण व सनियंत्रण करावयाचे आहे.

भेंडी - शुट अॅण्ड फुट बोरर,तुडतुडे, मावा,पांढरी माशी,हड्डा बिटल,कोळी, भुरी रोग, यलो व्हेन मोझॅक व्हायरस.

काजू - टी मॉस्कीटो बग,फुलकिडे,शुट ब्लाईट.

टोमॅटो - फळ पोखरणारी अळी,पांढरी माशी,मावा,फुलकिडे,लिफ मायनर, रेड स्पायडर माईट,इरिओफाईड माईट.

६.२ सर्वेक्षणासाठी पिकनिहाय कालावधी-

अ.क्र.	पिक	सर्वेक्षणाचा कालावधी
१	भेंडी	१ ऑक्टोबर २०२० ते ३१ मार्च २०२१
२	काजू	१ ऑक्टोबर २०२० ते ३१ मार्च २०२१
३	टोमॅटो	१ ऑक्टोबर २०२० ते ३१ मार्च २०२१

६.३ कृषि पर्यवेक्षकासाठी गाव व सर्वेक्षण क्षेत्राची निवड:-

६.३.१ भेंडी व टोमॅटो –

६.३.१.१ किड व रोग सर्वेक्षक/कृषि पर्यवेक्षक किड व रोगांच्या विविध अवस्थांचे निरीक्षणे नोंदविणे.

६.३.१.२ भेंडी पिकासाठी नोंदविलेली निरीक्षणे दर बुधवारी व शुक्रवारी पर्यवेक्षक संगणक प्रणालीमध्ये ऑनलाईन वेबसाईटवर माहिती भरतील.

६.३.१.३ वेबसाईटवरील निरीक्षणाचे विश्लेषण राष्ट्रीय एकात्मिक किड व्यवस्थापन केंद्र (भारतीय कृषि संशोधन परिषद, नवी दिल्ली) यांच्या मार्गदर्शनाखाली करुन भेंडी पिकासाठी डॉ. बाळासाहेब सावंत कोकण कृषि विद्यापीठ, दापोली येथील व टोमॅटो पिकासाठी महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ राहुरी येथील शास्त्रज्ञ वेबसाईटवर ऑनलाईन तालुकानिहाय उपाययोजना सुचवतील.

६.३.१.४ सर्वेक्षणासाठी गाव निवडीकरिता प्रत्येक तालुक्यातील गावनिहाय रॅन्डम २००० हे. क्षेत्र निश्चित करावे.

६.३.१.५ ज्या ठिकाणी सर्वेक्षण होणार असेल त्या ठिकाणी सदर पिकाखालील क्षेत्राप्रमाणे गावाचे गट समुह पद्धतीने तयार करण्यात यावेत व प्रत्येक किड सर्वेक्षकाला सदर क्षेत्र सर्वेक्षणाकरिता नेमून द्यावे.

वरीलप्रमाणे निश्चित केलेल्या गावाच्या गटातील भेंडी/टोमॅटो पिकाखालील जास्तीत जास्त क्षेत्र असणा-या 8 गावांची अथवा गावाच्या गटांची निवड करण्यात यावी. या करिता भेंडी / टोमॅटो पिकाचे 250 हे. क्षेत्र असणारे गाव अथवा गावाचा गट यामध्ये सदर 2000 हेक्टरची विभागणी करण्यात यावी.

- ६.३.१.६ २५० हे. क्षेत्र असणा-या गावामधुन अथवा गावाच्या गटामधुन दोन निश्चित व दोन अनिश्चित प्लॉटची सर्वेक्षणाकरिता निवड करण्यात यावी. ज्या गावातील क्षेत्र २५० हे. पर्यंत नसेल अशावेळी जास्तीत जास्त क्षेत्र असणारी गावे विचारात घ्यावीत.
- ६.३.१.७ गावांची निवड करताना निवडलेली गावे सदर गटांचे प्रतिनीधित्व करतील याची काळजी घ्यावी.
- ६.३.१.८ ज्या तालुक्यामध्ये भेंडी/टोमॅटो पिकाखालील क्षेत्र अत्यंत कमी असेल अशावेळी किड सर्वेक्षकाने फक्त धावते सर्वेक्षण करावे.
- ६.३.१.९ कृषि पर्यवेक्षकाने एकमेकांच्या विरुद्ध दिशेला असणाऱ्या निश्चित प्लॉटची निवड करावी तसेच त्यांचे अक्षांश व रेखांशाची अहवालात नोंद करावी.
- ६.३.१.१० कृषि पर्यवेक्षकाने निश्चित प्लॉटच्या विरुद्ध दिशेकडील प्लॉटची रॅन्डम प्लॉट म्हणून निवड करावी. रॅन्डम प्लॉटची निवड कोणत्याही विशिष्ट हेतूने न करता पूर्णतः रॅन्डम पध्दतीने करावी.
- ६.३.१.११ प्रत्येक कृषि पर्यवेक्षकाने आठवडयातील सोमवार, मंगळवार, व गुरुवार, शुक्रवार दोन गावे प्रति दिन असे एकूण प्रति आठवडा ८ गावांचे सर्वेक्षण करावे. कृषि पर्यवेक्षक, सर्वेक्षण करावयाच्या प्रत्येक दिवशी 2 गावात किंवा २५० हे. च्या 2 समुहात प्रति समूह दोन निश्चित व दोन रॅन्डमचे प्लॉटचे सर्वेक्षण करेल.

६.४ कृषि अधिका-यासाठी गाव व सर्वेक्षण क्षेत्राची निवड:-

- ६.४.१ कृषि पर्यवेक्षकाने सर्वेक्षण करावयाच्या निश्चित प्लॉटच्या अक्षांश व रेखांशाची कृषि अधिका याने जीपीएस उपकरणाद्वारे वाचने घेऊन सदर नोंद सर्वेक्षण प्रपत्रात केली जाईल असे पहावे.
- ६.४.२ प्रत्येक तालुक्यामधील जी गावे कृषि पर्यवेक्षकांमार्फत कीड रोग सर्वेक्षणासाठी निवडण्यात आली नाहीत त्यांची यादी करण्यात यावी आणि अशा गावांचे कृषि अधिका-यामार्फत धावते सर्वेक्षण (Roving Survey) करण्यात यावे.
- ६.४.३ कृषि अधिका-याने चार वेगवेगळ्या मार्गावर गोलाकार सर्वेक्षण दौऱ्याचा कार्यक्रम (साधारण १०० ते १५० कि.मी.) तयार करावा. यासाठी कृषि पर्यवेक्षकाकडून सर्वेक्षण न झालेले दूरचे/दुर्गम क्षेत्र विचारात घेणे तसेच सदर दौऱ्यासाठीचा मार्ग ठरविताना त्याच्याकडील संपूर्ण कार्यक्षेत्राचे चार सर्वेक्षण मार्गामध्ये अंतर्भाव होईल याची काळजी घ्यावी.
- ६.४.४ कृषि अधिका-याने वरील मार्गावरच मंगळवार, व शुक्रवारी धावते सर्वेक्षण करावे.
- ६.४.५ वरील दोन दिवसांच्या कार्यक्रमातील प्रत्येक दिवशी कृषि अधिकारी ५ ते ७ प्लॉटचे निश्चित कीडींसाठी संख्यात्मक सर्वेक्षण तर इतर सर्व कीडींसाठी गुणात्मक सर्वेक्षण करेल (५ ते ८ गावांमधील).
- ६.४.६ धावते सर्वेक्षणादरम्यान सर्वेक्षणाचे क्षेत्र निवडताना कीड रोगाच्या अचानक प्रादूर्भावाबाबत (असल्यास) शेतकऱ्यांकडील माहितीचा विचार करावा.

६.५ काजू :

६.५.१ कृषि पर्यवेक्षकांसाठी गाव व सर्वेक्षण क्षेत्राची निवड:-

६.१.१ काजू : -

- ६.१.१.१ गाव निवडीकरिता प्रत्येक तालुक्यातील काजू पिकाचे गावनिहाय क्षेत्र निश्चित करण्यात यावे.
- ६.१.१.२ ज्याठिकाणी काजू पिकाचे सर्वेक्षण होणार असेल त्याठिकाणी सदर पिकांखालील कमीत कमी ५०० व जास्तीत जास्त २००० हेक्टरप्रमाणे गावांचे गट समूह पध्दतीने तयार करण्यात यावेत व प्रत्येक कृषि पर्यवेक्षकाला सदर क्षेत्र सर्वेक्षणाकरिता नेमून द्यावे.
- ६.१.१.३ वरीलप्रमाणे निश्चित केलेल्या गावांच्या गटातील काजू पिकाखालील जास्तीत जास्त क्षेत्र असणाऱ्या ८ गावांची अथवा गावांच्या गटांची निवड करण्यात यावी. याकरीता सर्वसाधारणपणे पिकाचे ५०० हेक्टर क्षेत्र असणारे गाव अथवा गावांचा गट यामध्ये सदर २००० हेक्टर क्षेत्राची विभागणी करण्यात यावी.
- ६.१.१.४ ५०० हेक्टर क्षेत्र असणाऱ्या गावामधून अथवा गावांच्या गटामधून दोन निश्चित व दोन रॅन्डम प्लॉटची सर्वेक्षणाकरिता निवड करण्यात यावी. जर एकाच गावात २००० हेक्टर क्षेत्र असल्यास अशा वेळी चार निश्चित व चार रॅन्डम प्लॉटची सदर गावामधून निवड करण्यात यावी व त्या संबंधीत एकाच गावात कृषि पर्यवेक्षक संपूर्ण दिवस सर्वेक्षण करेल. याच पध्दतीने प्रति ५०० ते २००० हेक्टर क्षेत्राचे गाव अथवा गावांच्या गटामधून चार निश्चित व चार रॅन्डम प्लॉटची निवड करण्यात यावी. ज्याठिकाणी गावांमधील क्षेत्र २००० हेक्टर पर्यंत नसेल अशा वेळी जास्तीत जास्त क्षेत्र असणारी गावे विचारात घ्यावीत. गावांची निवड करताना निवडलेली गावे सदर गटाचे प्रतिनिधीत्व करतील याची काळजी घ्यावी.
- ६.१.१.५ कृषि पर्यवेक्षकाने एकमेकांच्या विरुद्ध दिशेला असणाऱ्या निश्चित प्लॉटची निवड करावी तसेच त्यांचे अक्षांश व रेखांशाची अहवालात नोंद करावी.
- ६.१.१.६ कृषि पर्यवेक्षकाने निश्चित प्लॉटच्या विरुद्ध दिशेकडील प्लॉटची रॅन्डम प्लॉट म्हणून निवड करावी. रॅन्डम प्लॉटची निवड कोणत्याही विशिष्ट हेतूने न करता पूर्णतः रॅन्डम पध्दतीने करावी.
- ६.१.१.७ प्रत्येक कृषि पर्यवेक्षकाने आठवड्यातील सोमवार, मंगळवार, व गुरुवार, शुक्रवार दोन गावे प्रति दिन असे एकूण प्रति आठवडा ८ गावांचे सर्वेक्षण करावे.
- ६.१.१.८ कृषि पर्यवेक्षक, सर्वेक्षण करावयाच्या प्रत्येक दिवशी प्रत्येक गावात किंवा २५० हे. च्या समुहात दोन निश्चित व दोन रॅन्डमचे प्लॉटचे सर्वेक्षण करेल.
- ६.१.१.९ काजू या फळपिकांसाठी हॉर्टसॅप संलग्न शेतीशाळा राबवावयाच्या असल्याने शेतीशाळेसाठी निवड केलेले गाव व प्लॉट कृषि पर्यवेक्षकाद्वारे सर्वेक्षणासाठी अंतर्भूत करणे बंधनकारक आहे.

६.२ कृषि अधिका-यासाठी गाव व सर्वेक्षण क्षेत्राची निवड:-

- ६.२.१ कृषि पर्यवेक्षकाने सर्वेक्षण करावयाच्या निश्चित प्लॉटच्या अक्षांश व रेखांशाची कृषि अधिका याने जीपीएस उपकरणाद्वारे वाचने घेऊन सदर नोंद सर्वेक्षण प्रपत्रात केली जाईल असे पहावे.

- ६.२.२ प्रत्येक तालुक्यामधील जी गावे कृषि पर्यवेक्षकांमार्फत कीड रोग सर्वेक्षणासाठी निवडण्यात आली नाहीत त्यांची यादी करण्यात यावी आणि अशा गावांचे कृषि अधिका-यामार्फत धावते सर्वेक्षण (Roving Survey) करण्यात यावे.
- ६.२.३ कृषि अधिका-याने चार वेगवेगळ्या मार्गावर गोलाकार सर्वेक्षण दौऱ्याचा कार्यक्रम (साधारण १०० ते १५० कि.मी.) तयार करावा. यासाठी कृषि पर्यवेक्षकाकडून सर्वेक्षण न झालेले दूरचे/दुर्गम क्षेत्र विचारात घेणे तसेच सदर दौऱ्यासाठीचा मार्ग ठरविताना त्याच्याकडील संपूर्ण कार्यक्षेत्राचे चार सर्वेक्षण मार्गांमध्ये अंतर्भाव होईल याची काळजी घ्यावी.
- ६.२.४ कृषि अधिका-याने वरील मार्गावरच मंगळवार, व शुक्रवारी धावते सर्वेक्षण करावे.
- ६.२.५ वरील दोन दिवसांच्या कार्यक्रमातील प्रत्येक दिवशी कृषि अधिकारी ५ ते ७ प्लॉटचे निश्चित कीर्डीसाठी संख्यात्मक सर्वेक्षण तर इतर सर्व कीर्डीसाठी गुणात्मक सर्वेक्षण करेल (५ ते ८ गावांमधील).
- ६.२.६ सदर सर्वेक्षण दौऱ्याचा कार्यक्रम (चार मार्ग), सर्वेक्षण प्रपत्रे, भेट दिलेल्या कृषि पर्यवेक्षकाची संख्या याचा सविस्तर तपशिल कृषि अधिका-याने अद्ययावत ठेवावा.
- ६.२.७ कृषि अधिका-याने त्याच्या कार्यक्षेत्रातील सर्व कृषि पर्यवेक्षकाचे भ्रमणध्वनी क्रमांक, त्यांच्या प्रत्येक दिवसाचा कार्यक्रम, ते भेट देणार असलेल्या गावांची यादी स्वतःजवळ ठेवावी. सदर यादी तालुका कृषि अधिकारी यांना उपलब्ध करून द्यावी, जेणेकरून त्यांचे अचानक भेटीद्वारे (Surprise Visits) त्यांना या कार्यक्रमाचे सनियंत्रण करता येईल.
- ६.२.८ धावते सर्वेक्षणादरम्यान सर्वेक्षणाचे क्षेत्र निवडताना कीड रोगाच्या अचानक प्रादुर्भावाबाबत (असल्यास) शेतकऱ्यांकडील माहितीचा विचार करावा.

७. प्रशिक्षण कार्यक्रम :- सन २०२०-२१ मध्ये देशामध्ये कोविड-१९ (कोरोना) सदृश्य आपतकालीन परिस्थिती उदभवल्यामुळे राज्य शासनाने प्रशिक्षण या बाबीवरील अनुदानामध्ये कपात केलेली आहे. त्यामुळे कृषि विद्यापिठांनी योजनेअंतर्गत कृषि पर्यवेक्षक व कृषि अधिकारी यांना सर्वेक्षणाचे प्रशिक्षण, जनजागरण प्रशिक्षण व मास्टर ट्रेनर्स चे प्रशिक्षण व्हीडीओ कॉन्फरन्स व्दारे पुढील प्रमाणे आयोजित केले जाईल हे पहावे.

७.१ कृषि पर्यवेक्षक व कृषि अधिकारी यांना सर्वेक्षणाचे प्रशिक्षण

किडरोगाचे सर्वेक्षण, त्याच्या पध्दती, किडरोगांची ओळख, त्यांचा जीवनक्रम, हवामानावर आधारीत कीड रोगांचा प्रादुर्भाव तसेच किडरोगनिहाय उपाययोजना याबाबतचे संबंधीत कृषि विद्यापीठाने व्हीडीओ कॉन्फरन्सव्दारे प्रशिक्षण कार्यक्रम आयोजित करावयाचे आहेत.सर्वेक्षणासाठी निवड केलेल्या कृषि पर्यवेक्षक व कृषि अधिकारी यांना हंगाम सुरु होण्यापूर्वी काजू,भेंडी व टोमॅटो या पिकांसाठी कीड रोग सर्वेक्षणाचे व्हीडीओ कॉन्फरन्सव्दारे प्रशिक्षण देण्यात यावे. प्रशिक्षण कार्यक्रम खालीलप्रमाणे राहिल.

अ.क्र.	पिक	जिल्हा	व्हीडीओ कॉन्फरन्सद्वारे प्रशिक्षणाचे ठिकाण
१	काजू	पालघर, रायगड, रत्नागिरी, सिंधुदूर्ग, नाशिक व कोल्हापूर	डॉ. बाळासाहेब सावंत कोकण कृषि विद्यापीठ दापोली
२	भेंडी	ठाणे, जळगाव, पुणे, सातारा, अकोला व भंडारा	डॉ. बाळासाहेब सावंत कोकण कृषि विद्यापीठ दापोली
३	टोमॅटो	नाशिक, धुळे, अहमदनगर, पुणे, सोलापूर, सातारा, औरंगाबाद, लातूर, नागपूर, भंडारा व गोंदिया	महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी

७.२ जनजागरण प्रशिक्षण

शेतकऱ्यांमध्ये जागरूकता निर्माण करण्याकरीता क्षेत्रीय पातळीवरील अधिकारी व कर्मचाऱ्यांना अद्ययावत कीड व्यवस्थापनाचे व्हीडीओ कॉन्फरन्स द्वारे प्रशिक्षण देण्यात यावे. कृषि विभागाचे ७२ तालुका कृषि अधिकारी व ८ विभाग व १९ जिल्ह्यांचे संबंधित तंत्र अधिकारी यांचेसाठी हंगामपूर्वी व्हीडीओ कॉन्फरन्स द्वारे प्रशिक्षण संबंधित कृषि विद्यापीठामध्ये आयोजित करण्यात यावे. या मास्टर ट्रेनर्सनी कृषि विभागातील जिल्ह्यांमधील सर्व तांत्रिक अधिकारी/कर्मचारी यांनाही व्हीडीओ कॉन्फरन्स द्वारे प्रशिक्षित करण्यात यावे. अशा प्रकारे प्रशिक्षण घेतलेल्या अधिकारी/कर्मचाऱ्यांकडून संबंधित तालुक्यातील प्रत्येक गावातील पाच प्रगतशिल शेतकऱ्यांची कीड-रोग उपाय योजनांबाबत एसएमएसद्वारे माहिती देण्याकरिता निवड करावी व निवडलेल्या शेतकऱ्यांना कीड व रोगांचे एकात्मिक कीड नियंत्रण कसे करावे मित्रकिटक, शतकुकिडीची ओळख याबाबत गावपातळीवर माहिती देऊन अवगत करावे. निवड केलेल्या शेतकऱ्यांमार्फत गावातील इतर शेतकऱ्यांना उपाययोजनांबाबत माहितीकरीता ग्रामपंचायतीच्या फलकावर माहिती देण्यात यावी.

७.३ टी.ओ.एफ पुर्व प्रशिक्षित प्रवर्तकांसाठी शेतीशाळा उजळणी प्रशिक्षण - सन २०२०-२१ मध्ये कोविड-१९ महामारीच्या पार्श्वभूमीवर शेतीशाळा प्रशिक्षणाचे अनुषंगाने टिओएफ पुर्व प्रशिक्षित प्रशिक्षकांसाठी उजळणी प्रशिक्षण वर्गाचे आयोजन करणे अडचणीचे ठरले आहे. ही बाब विचारात घेता प्रत्यक्ष प्रशिक्षणाऐवजी ऑनलाईन प्रशिक्षण वर्गाचे आयोजन करावयाचे आहे. याबाबत रामेती यांचेमार्फत ऑनलाईन उजळणी प्रशिक्षण वर्गाचे आयोजन करण्यात यावे. यासाठी प्रशिक्षण साहित्य डिजीटल स्वरूपात तयार करून सर्व क्षेत्रीय कर्मचाऱ्यांना उपलब्ध करून देण्यात यावे.

७.४ गावनिहाय बैठका:- कीड-रोग उपाय योजनांबाबत एसएमएसद्वारे माहिती देण्याकरीता प्रत्येक गावातून निवड करण्यात आलेले पाच प्रगतीशील शेतकरी तसेच "आत्मा" अंतर्गत निवडण्यात आलेल्या शेतकरी मित्र (FF), यांचेमार्फत त्या गावातील इतर शेतकऱ्यांबरोबर कृषि विभागाच्या क्षेत्रीय कर्मचारी तसेच, "आत्मा" अंतर्गत गट तंत्रज्ञान व्यवस्थापक (बीटीएम) व सहाय्यक तंत्रज्ञान व्यवस्थापक (एटीएम) यांच्या मदतीने प्रति आठवड्यास एक याप्रमाणे काजू, भेंडी व टोमॅटो या पिकांकरीता हंगामामध्ये किमान दहा छोट्या गांव बैठका आयोजित कराव्यात. सदर बैठकांमध्ये संबंधित आठवड्यातील पिकांवरील कीड रोगांचे प्रमाण, त्यानुषंगाने एसएमएसद्वारे देण्यात आलेले पीक संरक्षण सल्ले व त्यानुसार करावयाच्या उपाय योजनांबाबत

शेतकऱ्यांशी चर्चा करावी व शेतकऱ्यांना कीड रोगाचे सर्वेक्षण व उपाययोजनेबाबतची माहिती वेळोवेळी पुरविण्यात यावी. याप्रमाणे बैठका घेणे शक्य न झाल्यास आपत्कालीन परिस्थितीत कीड रोगांचा सल्ला दवंडीद्वारे देण्यात यावा.

७.५ शेतकऱ्यांसाठी पीक संरक्षण सल्ला :-

तालुका कृषि अधिकारी यांनी आठवड्यातून दोन वेळा ऑनलाईन प्राप्त होणारी ऍडव्हायजरी मराठी भाषेत एसएमएसद्वारे शेतकऱ्यांना द्यावी. सदर एसएमएसची मराठी भाषेतील जम्बो झेरॉक्स प्रत तयार करावी. त्यांचे अधिनस्त मंडळ कृषि अधिकारी, कृषि पर्यवेक्षक व कृषि सहाय्यक या क्षेत्रीय कर्मचाऱ्यांच्यामार्फत तालुक्यातील प्रत्येक गावातील कृषि वार्ताफलकावर तसेच कृषिसेवा केंद्रावर लावली जाईल असे पहावे.यासाठी रू.५ हजार प्रति तालुका याप्रमाणे स्वतंत्र तरतूद करण्यात आली आहे.

तालुकानिहाय प्राप्त होणारी ऍडव्हायजरी शेतकऱ्यांपर्यंत वेळीच पोहोचण्याच्या दृष्टिने जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी व विभागीय कृषि सहसंचालक यांनी आठवडानिहाय देण्यात येणारी ऍडव्हायजरी, वर्तमानपत्रे, रेडिओ, टि.व्ही. व इतर प्रसिध्दी माध्यमांच्या सहाय्याने प्रसिध्द करावी. तसेच आपत्कालीन परिस्थितीमध्ये कीड रोगांची तिव्रता आर्थिक नुकसान संकेत पातळीच्या वर गेल्यास अशा वेळी पत्रकार परिषदा, शेतकरी मेळावे घेऊन उपाययोजनांबाबत शेतकऱ्यांमध्ये जनजागृती करावी.

ज्या ठिकाणी कीड रोग तिव्रता आर्थिक नुकसान संकेत पातळीच्या वर असेल त्या ठिकाणी किटकनाशकांचा पुरवठा होण्याच्या दृष्टिने युध्दपातळीवर मोहिम हाती घेऊन कीड रोग परिस्थिती नियंत्रणात राहिल यासाठी जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांनी प्रभावी नियोजन व अंमलबजावणी करावी.

८ योजनेंतर्गत नियुक्त अधिकारी / कर्मचारी यांची कार्यपद्धती-

८.१ कृषि पर्यवेक्षक (कीड सर्वेक्षक) : काजू या पिकांकरीता कमीत कमी ५०० हेक्टर व जास्तीत जास्त २००० हेक्टरसाठी व भेंडी, टोमॅटो या पिकांकरीता कमीत कमी २५० हेक्टर व जास्तीत जास्त २००० हेक्टरसाठी १ कृषि पर्यवेक्षक निश्चित करण्यात आले असून त्यांना कीड सर्वेक्षण व अनुषंगिक कामे करण्यासाठी रक्कम रू. ५००/- दरमहा प्रमाणे संबंधीत उपविभागीय कृषि अधिकारी यांचेकडे तरतूद करून देण्यात येत आहे.

सर्वेक्षण कालावधी-

१. काजू - १ ऑक्टोबर २०२० ते ३१ मार्च २०२१
एकूण ८५ कृषि पर्यवेक्षक (सहा महिने)
२. भेंडी - १ ऑक्टोबर २०२० ते ३१ मार्च २०२१
एकूण १२ कृषि पर्यवेक्षक (सहा महिने)
३. टोमॅटो - १ ऑक्टोबर २०२० ते ३१ मार्च २०२१
एकूण ४३ कृषि पर्यवेक्षक (सहा महिने)

कर्तव्य व जबाबदाऱ्या -

१. कृषि पर्यवेक्षक (कीड सर्वेक्षक) गाव व क्षेत्र निवडीसाठी मार्गदर्शक सुचनेमधील मुददा क्रं. ६ नुसार पुर्व निश्चित क्षेत्रात काजू, भेंडी व टोमॅटो या पिकांकरीता कीड सर्वेक्षण करतील.
२. काजू या पिकांकरीता कमीत कमी ५०० हेक्टर व भेंडी, टोमॅटो या पिकांकरीता कमीत कमी २५० हेक्टर फळपिकाखालील क्षेत्रांचा समुह करावयाचा आहे. एका समुहात १ किंवा त्यापेक्षा अधिक गावे

येऊ शकतात. एका कृषि पर्यवेक्षकाने २००० हे. चे प्रत्येकी २५० हे च्या ८ समुहांचे आठवड्यात सर्वेक्षण करावयाचे आहे. प्रत्येक दिवशी २५० हे. चे एक गाव या प्रमाणे २ गावांतील फळपिकांचे कीड रोग सर्वेक्षण करावे. प्रत्येक २५० हे. च्या समुहात २ निश्चित व २ रॅण्डम प्लॉट अशा ४ प्लॉटचे सर्वेक्षण करावे. एका दिवसात प्रत्येकी २५० हे. च्या २ गावांचे सर्वेक्षणा दरम्यान ८ प्लॉटचे सर्वेक्षण घ्यावे. एका आठवड्यात ४ दिवस सर्वेक्षण करताना ३२ प्लॉटची निरीक्षणे नोंदवावीत.

३. कृषि पर्यवेक्षक कीड सर्वेक्षण अहवाल कृषि अधिकारी याच्यांकडे आठवड्यातून दोनदा म्हणजेच दर बुधवारी आणि शुक्रवारी मध्यान्होत्तर सादर करतील.
 ४. कृषि पर्यवेक्षक व कृषि अधिकारी हे कृषि विद्यापीठ व कृषि विभाग यांचेकडून आयोजित केलेल्या प्रशिक्षणात दिलेल्या तांत्रिक निकषांनुसार कीड रोग सर्वेक्षणाचे काम करतील.
 ५. कृषि पर्यवेक्षक हे कार्यक्षेत्रामध्ये पिकांवरील कीड व रोगाकरीताची निरीक्षणे घेतील.
 ६. कृषि पर्यवेक्षक यांनी त्यांच्यासाठी आयोजित केलेल्या विविध प्रशिक्षण कार्यक्रमांमधून कीड रोग सर्वेक्षणासंबंधीची अद्यावत माहिती घेतली पाहिजे.
 ७. कृषि अधिका-याच्या मार्गदर्शानुसार सर्वेक्षणाकरीता निवडलेल्या शेतात सापळे बसविणे तसेच वेळोवेळी सापळ्यातील लूर बदलणे ही कृषि पर्यवेक्षकांची जबाबदारी राहिल.
 ८. कृषि पर्यवेक्षकाने शेतकरी, आणि इतर अधिकारी यांचेशी सतत संपर्कात रहावे.
- ८.२ कृषि अधिकारी (कीड नियंत्रक) :** कृषि पर्यवेक्षकांच्या सनियंत्रणसाठी एक कृषि अधिकारी निश्चित करण्यात आले आहेत. कीड सर्वेक्षण व अनुषंगिक कामे करण्यासाठी रक्कम रू. ५००/- दरमहा प्रमाणे संबंधीत उपविभागीय कृषि अधिकारी यांचेकडे तरतूद करून देण्यात आली आहे.

सर्वेक्षण कालावधी-

१. काजू — १ ऑक्टोबर २०२० ते ३१ मार्च २०२१
एकूण २७ कृषि अधिकारी (सहा महिने)
२. भेंडी - १ ऑक्टोबर २०२० ते ३१ मार्च २०२१
एकूण १२ कृषि अधिकारी (सहा महिने)
३. टोमॅटो - १ ऑक्टोबर २०२० ते ३१ मार्च २०२१
एकूण ३८ कृषि अधिकारी (सहा महिने)

कर्तव्य व जबाबदाऱ्या -

१. तालुका कृषि अधिकारी व कृषि पर्यवेक्षकामध्ये कीड-रोग सर्वेक्षणाबाबत कृषि अधिकारी समन्वय साधेल.
२. ऑनलाईन प्रपत्रे पाठविणे, सर्वेक्षणाचे कार्य व्यवस्थित पार पाडणे व त्यामध्ये समन्वय ठेवण्याची संपूर्ण जबाबदारी कृषि अधिका-यांची राहिल.
३. कृषि अधिकारी हे संपूर्णतः तालुका कृषि अधिकारी यांचे अधिनस्त व नियंत्रणात काम करतील.
४. कृषि अधिकारी त्यांच्या कार्यक्षेत्रातील कृषि पर्यवेक्षकाकडून सर्वेक्षण प्रपत्रे संकलीत करून घेतील व त्याबाबत तालुका कृषि अधिकारी यांना अवगत करतील.
५. कृषि पर्यवेक्षकाच्या मदतीने ऑनलाईन प्रपत्रे पाठविण्याची संपूर्ण जबाबदारी कृषि अधिका-यांची राहिल.
६. कीड सर्वेक्षण अहवाल कृषि अधिकारी आठवड्यातून दोनदा म्हणजेच दर बुधवारी आणि शुक्रवारी मध्यान्होत्तर ऑनलाईन डाटा एंट्री संगणक प्रणालीमध्ये नोंदवतील.

७. कृषि अधिकारी कृषि विद्यापीठ जिल्हा प्रतिनिधी, कृषि पर्यवेक्षक व शेतकरी यांचेशी कीड सर्वेक्षण कार्यक्रमाच्या परिणामकारक नियोजनाबाबत संपर्क ठेवतील.
८. कीड सर्वेक्षण कार्यक्रम तसेच उपविभागीय कृषि अधिकारी यांचे मार्गदर्शनाखाली एकात्मिक कीड व्यवस्थापन कार्यक्रम राबविण्याबाबतचे संनियंत्रण करतील. एकात्मिक कीड व्यवस्थापनाचा कार्यक्रम समाधानकारकपणे राबविला जात नसल्यास उपविभागीय कृषि अधिकारी संबंधित जिल्हा अधीक्षक कृषि अधिकारी व कृषि विद्यापीठ यांचे निदर्शनास आणतील व त्यामध्ये सुधारणा प्रस्तावीत करतील.
९. कृषि अधिकारी काही शेतकऱ्यांच्या जनजागरण कार्यक्रमास उपस्थित राहतील व प्रगतशील शेतकऱ्यांना, कृषि पर्यवेक्षकांना तसेच क्षेत्रीय कर्मचाऱ्यांना कीडरोग सर्वेक्षणाबाबत मार्गदर्शन करतील.
१०. ज्या तालुक्यात कीड रोग प्रादुर्भाव जास्त आहे किंवा आर्थिक नुकसान पातळीपर्यंत पोहचला आहे अशा कमीत कमी एका तालुक्यास उपविभागीय कृषि अधिकारी प्रत्येक आठवड्यास भेट देतील व त्याबाबतचा अहवाल जिल्हा अधीक्षक कृषि अधिकारी यांना देतील व त्यामध्ये राबविल्या जात असलेल्या एकात्मिक कीड व्यवस्थापनाबाबतची स्थिती, गुणवत्ता, येणाऱ्या अडचणी याबाबत माहिती देऊन येणाऱ्या अडचणींवर उपाय सुचवतील.
११. उपविभागीय कृषि अधिकारी, कृषि विद्यापीठ व कृषि विज्ञान केंद्र प्रतिनिधी यांच्याशी संपर्कात राहून कीड रोग सर्वेक्षण कार्यक्रम परीणामकारक होत असलेबाबत खात्री करतील.
१२. विद्यापीठाकडून सुचविलेला ऑनलाईन एस.एम.एस सल्ला संकेतस्थळावरून काढणे व संबंधित नोंदणी झालेल्या मोबाईलधारक शेतकऱ्यांना पाठवणे.
१३. मार्गदर्शक सुचनांप्रमाणे कृषि अधिकाऱ्याने नेमून दिलेल्या क्षेत्राकरीता धावते सर्वेक्षण (रोव्हिंग सर्व्हे) करावयाचा आहे.

वरील जबाबदाऱ्या व्यतिरिक्त कृषि अधिकाऱ्यांनी तालुका कृषि अधिकारी यांचेकडून सर्वेक्षण व एकात्मिक कीड व्यवस्थापनासंबंधीत वेळोवेळी देण्यात आलेल्या सुचना तसेच गाव व क्षेत्र निवडीसाठी देण्यात आलेल्या मार्गदर्शक सूचनांनुसार कार्य पार पाडावे.

९. संशोधन सहयोगी : सन २०२०-२१ साठी पूर्वी निर्गमित करण्यात आलेल्या हॉर्टसॅप मार्गदर्शक सुचनांप्रमाणे कार्य पाडावे.

१० . शेतकरी शेतीशाळा:

सन २०२०-२१ मध्ये काजू, भेंडी व टोमॅटो पिकांकरीता हॉर्टसॅप संलग्न शेतीशाळा राबवावयाच्या आहेत. सर्व कृषि पर्यवेक्षक यांनी शेतीशाळेसाठी निवडलेला प्रात्यक्षिक प्लॉट हा हॉर्टसॅप अंतर्गत सर्वेक्षणासाठी अंतर्भूत करावा. हॉर्टसॅप योजनेतून शेतीशाळांसाठी उपलब्ध करून दिलेला निधी हा केवळ हॉर्टसॅप योजनेत समाविष्ट असलेल्या पिकांकरीताच वापरण्यात यावा. सदर पिकांव्यतिरिक्त अन्य पिकांच्या शेतीशाळेसाठी हॉर्टसॅप प्रकल्पाच्या निधितून केलेला खर्च अमान्य राहिल याची कटाक्षाने नोंद घ्यावी. लक्षांकाव्यतिरिक्त जादाच्या शेतीशाळा राबविल्यास त्या विना अनुदानित समजण्यात येतील. त्यासाठी अतिरिक्त निधी देण्यात येणार नाही.

११. आपत्कालीन परिस्थितीत काजू, भेंडी व टोमॅटो या पिकांवरील कीड रोगांच्या व्यवस्थापनासाठी पीक संरक्षण घटकांची उपलब्धता:-:आपत्कालीन परिस्थितीत एकात्मिक कीड

व्यवस्थापनासाठी वापरावयाच्या निविष्ठां करीता ऑनलाईन संगणक प्रणालीद्वारे उपलब्ध होणाऱ्या शिफारसीच्या आधारे व कृषि विद्यापीठांकडील समन्वयक व जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांनी शिफारस केल्यानुसार एकात्मिक कीड व्यवस्थापनाच्या जैविक/रासायनिक बाबी/घटक गरजेनुरूप निर्धारित करण्यात याव्यात. त्यानुसार आवश्यक तो पुरवठा ५० टक्के अनुदान व जास्तीत जास्त रु. ७५०/-प्रति हेक्टर मर्यादेत शेतकऱ्यांना करण्यात यावा. आपत्कालीन परिस्थितीत कीड/रोग नियंत्रणासाठीच्या निविष्ठांची खरेदी, पुरवठा व सनियंत्रण संबंधित विभागीय कृषि सहसंचालक यांनी करावा. सदरचा पुरवठा काजू, भेंडी व टोमॅटो या पिकांकरीता स्थानिक गरज व कीड रोगाची तीव्रता विचारात घेऊन आवश्यक असलेल्या ठिकाणी करण्यात यावा. या योजनेअंतर्गत उपलब्ध करून दिलेल्या अर्थसहाय्याचा वापर करून काजू, भेंडी व टोमॅटो या पिकांवर येणाऱ्या सर्व प्रकारच्या कीड व रोगांच्या व्यवस्थापनासाठी करण्यात यावा.

आपत्कालीन परिस्थितीमध्ये आर्थिक नुकसान संकेत पातळीच्या वर कीड-रोग प्रादुर्भावग्रस्त क्षेत्राची व्याप्ती मोठ्या प्रमाणावर असल्यास वरीलप्रमाणे आपत्कालीन निविष्ठांचा वापर करण्यात यावा. त्याचबरोबर त्या ठिकाणी राज्य पुरस्कृत पिक संरक्षण कार्यक्रम / राष्ट्रीय फलोत्पादन अभियानांतर्गत एकात्मिक कीड व्यवस्थापन कार्यक्रम इत्यादी योजनांमधील एकात्मिक कीड व्यवस्थापनासाठी तरतूद असलेल्या पिक संरक्षण निविष्ठांचा देखील वापर करून सदर प्रादुर्भावग्रस्त क्षेत्र आर्थिक नुकसान संकेतपातळीच्या खाली ठेवण्यासाठी आवश्यक ती सर्व कार्यवाही करण्यात यावी.

आपत्कालीन निविष्ठांचा लाभार्थ्यांना ५० टक्के अनुदानावर पुरवठा करावयाचा आहे. क्षेत्रिय कर्मचाऱ्यांनी अनुदान वजा जाता लाभार्थी हिस्स्याची रक्कम कोणत्याही परिस्थितीत रोख स्वरूपात गोळा करू नये. याबाबत सद्यस्थितीत गाव पातळीवर कार्यरत असलेल्या नोंदणीकृत विविध शेतकरी उत्पादक कंपन्या, कृषि विद्यान मंडळे, शेतकरी स्वयंसहाय्यता गट, शेतकरी बचतगट इत्यादीमार्फत त्यांच्या शेतकरी सभासद व इतर शेतकऱ्यांना निविष्ठांचा पुरवठा करावा.

लाभार्थीने लाभार्थी हिस्स्याची रक्कम संबंधीत शेतकरी उत्पादक कंपन्या, कृषि विज्ञान मंडळे, शेतकरी स्वयंसहाय्यता गट, शेतकरी बचत गटाकडे जमा करावी. संबंधीत गट प्रमुखाने लाभार्थी हिस्स्याच्या एकुण रकमेचा धनादेश / धनाकर्ष निविष्ठा पुरवठादार संस्थेच्या नावे काढून तो संबंधीत उपविभागीय कृषि अधिकारी यांच्याकडे सादर करावा. उपविभागीय कृषि अधिकारी यांनी सदर धनादेश / धनाकर्ष संबंधीत निविष्ठा पुरवठादार संस्थेस पाठवावा.

१२. सनियंत्रण कार्यपध्दती : पूर्वी निर्गमित हॉर्टसॅप मार्गदर्शक सुचना लागू राहतील.

१३. लेखाविषयक : पूर्वी निर्गमित हॉर्टसॅप मार्गदर्शक सुचना लागू राहतील.

‘प्रपत्र अ’

सन २०२०-२१ मध्ये जिल्हानिहाय कीड सर्वेक्षणासाठी आवश्यक किड सर्वेक्षक व किड नियंत्रक यांची संख्या

अ.क्र	फळपिक	जिल्हा	किड सर्वेक्षक(कृषि पर्यवेक्षक)	पेस्ट मॉनिटर (कृषि अधिकारी)
१	काजू	पालघर	१	१
२		रायगड	३	३
३		रत्नागिरी	४३	९
४		सिंधुदुर्ग	३२	८
५		नाशिक	१	१
६		कोल्हापूर	५	५
एकूण			८५	२७
७	भेंडी	ठाणे	३	३
८		जळगाव	१	१
९		पुणे	४	४
१०		सातारा	२	२
११		अकोला	१	१
१२		भंडारा	१	१
एकूण			१२	१२
१३	टोमॅटो	नाशिक	११	७
१४		धुळे	१	१
१५		अहमदनगर	६	५
१६		पुणे	९	९
१७		सोलापूर	४	४
१८		सातारा	१	१
१९		औरंगाबाद	४	४
२०		लातूर	२	२
२१		नागपूर	३	३
२२		भंडारा	१	१
२३		गोंदिया	१	१
एकूण			४३	३८
एकुण एकंदर			१४०	७७

प्रपत्र ब'

सन २०२०-२१ मध्ये तालुकानिहाय कीड सर्वेक्षणासाठी आवश्यक किड सर्वेक्षक व किड नियंत्रक यांची संख्या (काजू)					
अ.क्र	जिल्हा	तालुका	काजू पिकाखालील क्षेत्र	पेस्ट स्काऊट	पेस्ट मॉनिटर
१	पालघर	मोखाडा	१२५०	१	१
२	रायगड	श्रीवर्धन	११६५	१	१
		म्हसाळा	७६९	१	१
		माणगाव	५०१	१	१
३	रत्नागिरी	चिपळुण	१२५००	६	१
		दापोली	१२५००	६	१
		खेड	१३०००	७	१
		गुहागर	७५००	४	१
		मंडणगड	६०००	३	१
		रत्नागिरी	३५००	२	१
		संगमेश्वर	११५००	६	१
		राजापुर	८५००	४	१
		लांजा	९५००	५	१
४	सिंधुदुर्ग	देवगड	३९४९	२	१
		मालवण	१०९७८	५	१
		सावंतवाडी	१५०००	७	१
		वेंगुर्ला	३६५४	२	१
		कनकवली	१२५००	६	१
		कुडाळ	१२५००	६	१
		दोडामार्ग	३९४७	२	१
		वैभववाडी	५०००	२	१
५	नाशिक	पेठ	५४१	१	१
६	कोल्हापुर	गगनबावडा	५००	१	१
		गडहिंग्लज	५००	१	१
		भुदरगड	५००	१	१
		आजरा	१२००	१	१
		चंदगड	१२००	१	१
एकुण	६	२७	१६०१५४	८५	२७

सन २०२०-२१ मध्ये तालुकानिहाय कीड सर्वेक्षणासाठी आवश्यक किड सर्वेक्षक व किड नियंत्रक यांची संख्या (भेंडी)					
अ.क्र	जिल्हा	तालुका	भेंडी पिकाखालील क्षेत्र	पेस्ट स्काऊट	पेस्ट मॉनिटर
१	ठाणे	मुरबाड	७७९.८५	१	१
		भिवंडी	३०१.२४	१	१
		शहापुर	५५४.५	१	१
२	जळगाव	धरणगाव	२५०	१	१
३	पुणे	खेड	४३९.५	१	१
		शिरूर	३००	१	१
		बारामती	४५३.३	१	१
		दौंड	३३४	१	१
४	सातारा	कोरेगाव	४३०	१	१
		फलटण	७२०	१	१
५	अकोला	अकोला	२५०	१	१
६	भंडारा	लखानी	४०१.७	१	१
एकुण	६	१२	५२१४.०९	१२	१२

सन २०२०-२१ मध्ये तालुकानिहाय कीड सर्वेक्षणासाठी आवश्यक किड सर्वेक्षक व किड नियंत्रक यांची संख्या (टोमॅटो)					
अ.क्र	जिल्हा	तालुका	टोमॅटो पिकाखालील क्षेत्र	पेस्ट स्काऊट	पेस्ट मॉनिटर
१	नाशिक	कळवण	७४५	१	१
		नाशिक	१८२४	१	१
		दिंडोरी	६२०६	३	१
		निफाड	३३५७	२	१
		सिन्नर	३६३३	२	१
		देवळा	३५०	१	१
		चांदवड	४०७	१	१
२	धुळे	साक्री	५०५	१	१
३	अहमदनगर	पारनेर	४४२	१	१
		कर्जत	३४७	१	१
		संगमनेर	२४९३	२	१
		अकोले	१२५०.७	१	१
		कोपरगाव	४६९	१	१

सन २०२०-२१ मध्ये तालुकानिहाय कीड सर्वेक्षणासाठी आवश्यक किड सर्वेक्षक व किड नियंत्रक यांची संख्या (टोमॅटो)					
अ.क्र	जिल्हा	तालुका	टोमॅटो पिकाखालील क्षेत्र	पेस्ट स्काऊट	पेस्ट मॉनिटर
४	पुणे	हवेली	३५०	१	१
		भोर	४६५	१	१
		जुन्नर	२५००	१	१
		खेड	२५०	१	१
		आंबेगाव	२८९.३	१	१
		शिरूर	४००	१	१
		बारामती	१४८३	१	१
		दौंड	५७५	१	१
		पुरंदर	१९०७	१	१
५	सोलापुर	द.सोलापुर	३०६	१	१
		मोहोळ	९८५	१	१
		करमाळा	२७८	१	१
		पंढरपुर	७३६	१	१
६	सातारा	फलटण	३०४	१	१
७	औरंगाबाद	औरंगाबाद	९४५	१	१
		वैजापुर	३२५	१	१
		गंगापुर	२८०	१	१
		सिल्लोड	४३०	१	१
८	लातूर	अहमदपुर	३४०	१	१
		चाकुर	५२५	१	१
९	नागपुर	कामठी	३११.३७	१	१
		हिंगणा	२७५	१	१
		मौदा	४१२	१	१
१०	भंडारा	तुमसर	२६३	१	१
११	गोंदिया	गोंदिया	२५०	१	१
एकुण	११	३८	३७२१३.३७	४३	३८

हॉर्टसेप संलग्न शेतकऱ्यांची शेतीशाळा
टोमॅटो शेतीशाळा वर्गनिहाय विषय

शेतीशाळेचा अभ्यासक्रम:

टोमॅटो रोग/किड सर्वेक्षण पद्धती व नोंदी घेणे, टोमॅटो पिकासाठी हवामान व लागवड तंत्रज्ञान, रोपवाटिकांमध्ये रोपांच्या निरोगी वाढीसाठी घ्यावयाची काळजी, टोमॅटो पिकासाठी एकात्मिक अन्नद्रव्य व्यवस्थापन , टोमॅटो वरील प्रमुख किडी व त्यांचे नियंत्रण, टोमॅटोवरील प्रमुख रोग व त्यांचे एकात्मिक व्यवस्थापन, टोमॅटो पिकावरील रोग व किडींचे जैविक नियंत्रण, टोमॅटो पिकामधील तणनियंत्रण व किडनाशके हाताळताना घ्यावयाची काळजी, टोमॅटो पिकाचे काढणी पश्चात प्रक्रिया तंत्रज्ञान

निरीक्षणे घेण्याची पद्धत: विविध रोगांचा प्रादुर्भाव व रोगाची तिब्रता मोजण्याची रोगनिहाय पद्धत वापरावी. उदा. विषाणुजन्य रोग,जमिनीतून प्रसार होणारे रोग (मर) या सारख्या रोगांची प्रादुर्भाव टक्केवारी मोजावी व पानांवरील,फळावरील तसेच झाडांवरील रोगांची तिब्रता टक्केवारी मोजावी. रोगाची तिब्रता मोजण्यासाठी सर्वेक्षण करावयाच्या बागेतील नागमोडी किंवा वळणाचा भाग निश्चित केल्यानंतर त्यापैकी १० जागा निवडून प्रत्येक जागी ५ जागी निरीक्षणे नोंदवावीत.

अभ्यासक्रम: एकूण ६ शेतीशाळा ३० दिवसांच्या अंतराने (दि. १ ऑक्टोबर २०२० ते ३१ मार्च २०२१ दरम्यान)

वर्ग क्र.	दिनांक	विषय
१	१५ ऑक्टोबर	१. शेती शाळेसाठी निवडलेल्या गावातील टोमॅटो उत्पादक शेतकऱ्यांची सभा घेणे. या सभेत शेती शाळेचा उद्देश व टोमॅटो उत्पादनात येणाऱ्या अडचणी यावर चर्चा करणे.
		२. २५ शेतकऱ्यांची निवड व त्यातून सुविधाकार शेतकऱ्याची निवड करणे.
		३. पिक व्यवस्थापन पुर्वतयारी चर्चा व मृद परिक्षण (हस्तबहार व आंबेबहार लागवडीविषयी)
		४. सुधारित वाणांची निवड व रोपवाटिकांची तयारी
		५. उत्कृष्ट टोमॅटो उत्पादकांच्या प्रक्षेत्रास भेटी
२	१५ नोव्हेंबर	१. शेतीशाळेसाठी निवडलेल्या शेतकऱ्यांचे सर्वेक्षण सुविधा उपलब्धतेसाठी चर्चा,गट निर्मिती
		२. तयार रोपे मिळणा-या रोपवाटिकांची निरोगी रोपांसाठी माहिती संकलन व रोपवाटिकेतील रोग व्यवस्थापन
		३. रोग संस्कार.
		४.पुर्नलागण
३	१५ डिसेंबर	१. नांगे भरणे
		२. मृदपरिक्षणानुसार अन्नद्रव्य व्यवस्थापन
		३. पुर्नलागवडीनंतर रोग व किड व्यवस्थापन
		४.बागेभेवती सजीव कुंपणाची लागवड
		५.झाडांना आधार देणे
		६. रोग व किड व्यवस्थापन.
४	१५ जानेवारी	१. आंतरमशागत चर्चा विषाणुजन्य रोग व्यवस्थापन
		२.एकात्मिक कीड व रोग व्यवस्थापन
		३. पाणी वअन्नद्रव्य व्यवस्थापन
		४. विषाणुजन्य रोग व्यवस्थापन.

५	१५ फेब्रुवारी	१. विषाणुजन्य रोग व्यवस्थापन.
		२. कीड व्यवस्थापन
		३. काढणी तंत्रज्ञान.
		४. आंबे बहार लागवड तंत्रज्ञान
६	१५ मार्च	१. कीड व रोग व्यवस्थापन
		२. नविन रोपवाटिकेतील रोपांची किड
		३. काढणीपश्चात प्रक्रिया तंत्रज्ञान.

वर्ग क्र.	टोमॅटो शेतीशाळा वर्गाचा दिनांक व हवामान प्रमाणभूत आठवडा
१	१५ ऑक्टोबर आठवडा क्र. ४२ (१५ ऑक्टोबर ते २१ ऑक्टोबर)
२	१५ नोव्हेंबर आठवडा क्र. ४६ (१२ नोव्हेंबर ते १८ नोव्हेंबर)
३	१५ डिसेंबर आठवडा क्र. ५० (१० डिसेंबर ते १६ डिसेंबर)
४	१५ जानेवारी आठवडा क्र. ३ (१५ जानेवारी ते २१ जानेवारी)
५	१५ फेब्रुवारी आठवडा क्र. ७ (१२ फेब्रुवारी ते १८ फेब्रुवारी)
६	१५ मार्च आठवडा क्र. ११ (१२ मार्च ते १८ मार्च)

हॉर्टसेप संलग्न शेतकऱ्यांची शेतीशाळा
भेंडी शेतीशाळा वर्गनिहाय विषय

शेतीशाळेचा अभ्यासक्रम:

भेंडी रोग/किड सर्वेक्षण पद्धती व नोंदी घेणे, भेंडी पिकासाठी हवामान व लागवड तंत्रज्ञान, भेंडी पिकासाठी एकात्मिक अन्नद्रव्य व्यवस्थापन , भेंडी वरील प्रमुख किडी व त्यांचे नियंत्रण, भेंडी प्रमुख रोग व त्यांचे एकात्मिक व्यवस्थापन,भेंडी पिकामधील तणनियंत्रण व किडनाशके हाताळताना घ्यावयाची काळजी

निरीक्षणे घेण्याची पध्दत: विविध रोगांचा प्रादुर्भाव व रोगाची तिव्रता मोजण्याची रोगनिहाय पध्दत वापरावी. उदा. विषाणुजन्य रोग,जमिनीतुन प्रसार होणारे रोग (मर) या सारख्या रोगांची प्रादुर्भाव टक्केवारी मोजावी व पानांवरील,फळावरील तसेच झाडांवरील रोगांची तिव्रता टक्केवारी मोजावी. रोगाची तिव्रता मोजण्यासाठी सर्वेक्षण करावयाच्या बागेतील नागमोडी किंवा वळणाचा भाग निश्चित केल्यानंतर त्यापैकी १० जागा निवडुन प्रत्येक जागी ५ जागी निरीक्षणे नोंदवावीत.

अभ्यासक्रम: एकूण ६ शेतीशाळा ३० दिवसांच्या अंतराने (दि.१ऑक्टोबर २०२० ते ३१मार्च २०२१दरम्यान)

वर्ग क्र.	दिनांक	विषय
१	१५ ऑक्टोबर	१. शेती शाळेसाठी निवडलेल्या गावातील भेंडी उत्पादक शेतकऱ्यांची सभा घेणे. या सभेत शेती शाळेचा उद्देश व भेंडी उत्पादनात येणाऱ्या अडचणी यावर चर्चा करणे.
		२. २५ शेतकऱ्यांची निवड व त्यातून सुविधाकार शेतकऱ्याची निवड करणे.
		३. पिक व्यवस्थापन पुर्वतयारी चर्चा व मृद परिक्षण (खरीप,रब्बी,उन्हाळी लागवड)
		४. सुधारित वाणांची निवड
		५. उत्कृष्ट भेंडी उत्पादकांच्या प्रक्षेत्रास भेटी
२	१५ नोव्हेंबर	१. शेतीशाळेसाठी निवडलेल्या शेतकऱ्यांचे सर्वेक्षण सुविधा उपलब्धतेसाठी चर्चा,गट निर्मिती
३	१५ डिसेंबर	१. अन्नद्रव्य व्यवस्थापन
		२. विशेष विषय: कीड व रोग व्यवस्थापन
४	१५ जानेवारी	१. आंतर मशागत चर्चा
		२. विशेष विषय: एकात्मिक कीड व रोग व्यवस्थापन
		३. पाणी व अन्नद्रव्य व्यवस्थापन
		४. विषाणुजन्य रोग व्यवस्थापन
५	१५ फेब्रुवारी	१. विषाणुजन्य रोग व्यवस्थापन
		२. कीड व्यवस्थापन
		३. काढणी तंत्रज्ञान
६	१५ मार्च	१. रोग व किड व्यवस्थापन

वर्ग क्र.	भेंडी शेतीशाळा वर्गाचा दिनांक व हवामान प्रमाणभूत आठवडा
१	१५ ऑक्टोबर आठवडा क्र. ४२ (१५ ते २१ ऑक्टोबर)
२	१५ नोव्हेंबर आठवडा क्र. ४६ (१२ नोव्हेंबर ते १८ नोव्हेंबर)
३	१५ डिसेंबर आठवडा क्र. ५० (१० डिसेंबर ते १६ डिसेंबर)
४	१५ जानेवारी आठवडा क्र. ३ (१५ जानेवारी ते २१ जानेवारी)
५	१५ फेब्रुवारी आठवडा क्र. ७ (१२ फेब्रुवारी ते १८ फेब्रुवारी)
६	१५ मार्च आठवडा क्र. ११ (१२ मार्च ते १८ मार्च)

हॉर्टसेप संलग्न शेतकऱ्यांची शेतीशाळा
काजू शेतीशाळा वर्गनिहाय विषय

शेतीशाळेचा अभ्यासक्रम:

काजू रोग/किड सर्वेक्षण पद्धती व नोंदी घेणे, काजू पिकासाठी हवामान व लागवड तंत्रज्ञान, काजू पिकासाठी एकात्मिक अन्नद्रव्य व्यवस्थापन , काजू वरील प्रमुख किडी व त्यांचे नियंत्रण, काजू प्रमुख रोग व त्यांचे एकात्मिक व्यवस्थापन, काजू पिकामधील तणनियंत्रण व किडनाशके हाताळताना घ्यावयाची काळजी.

निरीक्षणे घेण्याची पध्दत: वय, पूर्व, पश्चिम , उत्तर, दक्षिण, चारही दिशांच्या प्रत्येकी पाच शेंडे/ मोहोरांची निवड, फळ, फांद्या व वाढ, ढेकण्या, फुल कीडे, करपाग्रस्त पानांची संख्या, फुलकीडग्रस्त बोंडे / बीयांची संख्या, निवडलेल्या शेंडा / मोहराचे नुकसान झालेले दांडे, फळ व बी पोखरणान्या अळीग्रस्त बोंडे, फांदीमर, रोगग्रस्त झाडांच्या फांद्या, करपाग्रस्त पाने, खोडकिडाग्रस्त झाडांची संख्या, सुक्ष्म अन्नद्रव्य कमी असल्यास तशी लक्षणे दिसणाऱ्या शेंड्यांची/ पानांची संख्या, मित्रकीटक व शतु कीडींची संख्या, जमीनीतील ओलावा, पीक परिस्थिती, हवामान व तणांची घनता इ. निरीक्षणे घेण्याची पध्दत. गुणाकाराच्या फुलीप्रमाणे शेताच्या प्रत्येक कर्णावरील दहा झाडांची निरीक्षणे घ्यावीत. झाडे निवडून त्यांना टॅगींग करावे, तसेच प्रत्येक शेंडा व मोहराला टॅगींग करावे. त्याच झाडांची निरीक्षणे घ्यावीत. शेतकऱ्यांच्या दोन गटांनी शेतीशाळा प्लॅटमधील तर दोन गटांनी नियंत्रित प्लॅटमधील निरीक्षणे घ्यावीत.

सर्वेक्षण पध्दत — काजू पिकासाठी सर्वेक्षणाची पध्दत ही आंबा पिकाच्या सर्वेक्षणाप्रमाणेच असेल.

अभ्यासक्रम: एकूण ९ शेतीशाळा १५ दिवसांच्या अंतराने (दि.१ नोव्हेंबर २०२० ते ३१ मार्च २०२१ दरम्यान)

वर्ग क्र.	दिनांक	विषय
१	१ नोव्हेंबर	१. शेती शाळेसाठी निवडलेल्या गावातील काजू उत्पादक शेतकऱ्यांची सभा घेणे. या सभेत शेती शाळेचा उद्देश व काजू उत्पादनात येणाऱ्या अडचणी यावर चर्चा करणे.
		२. २५ शेतकऱ्यांची निवड व त्यातून सुविधाकार शेतकऱ्यांची निवड करणे.
		३. विशेष विषय — जातीची नि वड, दर्जेदार कलमे, खते खरेदी करताना घ्यावयाची काळजी.
		४. लघु प्रयोग- लागवड करताना घ्यावयाची काळजी.
		५. लघु अभ्यास — महिलांचा शेतीविषयक निर्णय प्रक्रिया व प्रत्यक्ष कामातील सहभाग.
		६. सुविधाकार शेतकऱ्यांच्या प्रात्यक्षिक प्रक्षेत्रास भेट देणे.
२	१५ नोव्हेंबर	१. शेतीशाळेसाठी निवडलेल्या शेतकऱ्यांचे पायाभूत सर्वेक्षण, गट निर्मिती करणे.
		२. बंदपेटी चाचणी .
		३. विशेष विषय — एकात्मिक पीक व्यवस्थापन संकल्पना व चर्चा, मृद परीक्षण, जमीन आरोग्य पत्रिका यावरून खत व्यवस्थापन .
		४. लघु प्रयोग — अति पावसामध्ये सखल भागातील काजू व्यवस्थापन.
		५. बाजारमुल्य साखळी तयार करणेच्या दृष्टीने शेतकरी उत्पादन कंपनी व त्यांच्याकडून उपेक्षित कार्य याबाबत चर्चा व नियोजन करणे.
३	१ डिसेंबर	१. काजू पीक परिसंस्था (CESA) संकल्पना माहिती.
		२. काजू पीक परिसंस्था निरीक्षणे (Cashew Ecosystem Analysis - CESA) चित्रीकरण, सादरीकरण, चर्चा व निष्कर्ष.
		३. विशेष विषय — काजू पिकांवर आढळून येत असलेल्या कीडी व रोगांचे व्यवस्थापन .
		४. काजू विक्री व व्यवस्थापन .
४	१५ डिसेंबर	१. काजू पीक परिसंस्था निरीक्षणे (CESA), चित्रीकरण, सादरीकरण, चर्चा व निष्कर्ष .
		२. लघु अभ्यास — रस शोषणाऱ्या किडी .

		३. विशेष विषय – सापळे उपयोग व व्यवस्थापन ५. लघू प्रयोग – दशपर्णी अर्क, बीजमत, जीवामृत तयार करण्याचे प्रात्यक्षिक दाखविणे .
५	१ जानेवारी	१. काजू पीक परिसंस्था निरीक्षणे (CESA), चित्रीकरण, सादरीकरण, चर्चा व निष्कर्ष . २. लघू अभ्यास – काजूवरील मित्रकीटकांचे संवर्धन. ३. विशेष विषय – काजूवरील विविध रोग व त्यांचे व्यवस्थापन. ४. विशेष विषय – एकात्मिक तण व्यवस्थापन.
६	१५ जानेवारी	१. काजू पीक परिसंस्था निरीक्षणे (CESA), चित्रीकरण, सादरीकरण, चर्चा व निष्कर्ष . २. लघू अभ्यास – फवारणीची योग्य पध्दत. ३. लघू अभ्यास – औषध मिसळणी तक्ता. ४. विशेष विषय – कीडी व रोगांचे नियंत्रण. ५. लघू अभ्यास – उत्पादन खर्च व परतावा यांचा ताळेबंद काढणे.
७	१ फेब्रुवारी	१. काजू पीक परिसंस्था निरीक्षणे (CESA), चित्रीकरण, सादरीकरण, चर्चा व निष्कर्ष . २. लघू अभ्यास – धूके वाढल्यास करावयाचे उपाय, चर्चा व निष्कर्ष. ३. लघू अभ्यास – एकात्मिक अन्नद्रव्य व्यवस्थापन. ४. विशेष विषय – काजू पिकावरील कीड व रोगांचे व्यवस्थापन.
८	१५ फेब्रुवारी	१. काजू पीक परिसंस्था निरीक्षणे (CESA), चित्रीकरण, सादरीकरण, चर्चा व निष्कर्ष . २. लघू अभ्यास – कीटकनाशके/बुरशीनाशके हाताळणी. ३. विशेष विषय – विविध वनस्पतीजन्य कीटकनाशके. ४. विशेष विषय – कीटकनाशकांचा मानवी जीवनावर होणारा परीणाम. ५. लघू अभ्यास – काढणी पश्चात तंत्रज्ञान माहिती.
९	१ मार्च	१. प्रक्षेत्र दिन . २. काजू उद्योग संबंधित कंपनी व शेतकरी संवाद. ३. प्रगतीशील शेतकरी/ पुरस्कारप्राप्त शेतकरी अनुभव आदान-प्रदान. ४. शेतीपुरक व्यवसाय मार्गदर्शन. ५. बंदपेटी चाचणी.

वर्ग क्र.	काजू शेतीशाळा वर्गाचा दिनांक व हवामान प्रमाणभूत आठवडा
१	१ नोव्हेंबर आठवडा क्र. ४४ (२९ ऑक्टोबर ते ०४ नोव्हेंबर)
२	१५ नोव्हेंबर आठवडा क्र. ४६ (१२ नोव्हेंबर ते १८ नोव्हेंबर)
३	१ डिसेंबर आठवडा क्र. ४८ (२६ नोव्हेंबर ते ०२ डिसेंबर)
४	१५ डिसेंबर आठवडा क्र. ५० (१० डिसेंबर ते १६ डिसेंबर)
५	१ जानेवारी आठवडा क्र. १ (१ जानेवारी ते ०७ जानेवारी)
६	१५ जानेवारी आठवडा क्र. ३ (१५ जानेवारी ते २१ जानेवारी)
७	१ फेब्रुवारी आठवडा क्र. ५ (२९ जानेवारी ते ०५ फेब्रुवारी)
८	१५ फेब्रुवारी आठवडा क्र. ७ (१२ फेब्रुवारी ते १८ फेब्रुवारी)
९	१ मार्च आठवडा क्र. ९ (२६ फेब्रुवारी ते ०४ मार्च)

फलोत्पादन पिकावरील कीड सर्वेक्षण, सल्ला व व्यवस्थापन प्रकल्प (हॉर्टसेप) २०२०-२१

अ.क्र.	जिल्हा/विभाग	कृषि पर्यवेक्षक/कीड सर्वेक्षक वेतन (प्रति महिना रु. ५००/- प्रमाणे)		कृषि अधिकारी/कीड नियंत्रक (प्रति महिना रु. ५००/- प्रमाणे)			
		काजू, भेंडी, टोमॅटो पिकावरीता (६ महिने)		काजू, भेंडी, टोमॅटो पिकावरीता (६ महिने)			
		भौतिक (कर्मचारी संख्या)		आर्थिक	भौतिक (कर्मचारी संख्या)		आर्थिक
		लक्ष	साध्य	लक्ष	लक्ष	साध्य	लक्ष
१	२	३	४	५	६	७	८
१	ठाणे	३		९०००	३		९०००
२	पालघर	१		३०००	१		३०००
३	रायगड	३		९०००	३		९०००
४	रत्नागिरी	४३		१२९०००	९		२७०००
५	सिंधुदुर्ग	३२		९६०००	८		२४०००
६	विक्रससं, ठाणे			०			०
एकुण ठाणे		८२	०	२४६०००	२४	०	७२०००
७	नाशिक	१२		३६०००	८		२४०००
८	धुळे	१		३०००	१		३०००
९	जळगाव	१		३०००	१		३०००
१०	विक्रससं, नाशिक			०			०
एकुण नाशिक		१४	०	४२०००	१०	०	३००००
११	पुणे	१३		३९०००	१३		३९०००
१२	अहमदनगर	६		१८०००	५		१५०००
१३	सोलापूर	४		१२०००	४		१२०००
१४	विक्रससं, पुणे			०	०		०
एकुण पुणे		२३	०	६९०००	२२	०	६६०००
१५	सातारा	३		९०००	३		९०००
१६	कोल्हापूर	५		१५०००	५		१५०००
१७	विक्रससं, कोल्हापूर			०	०		०
एकुण कोल्हापूर		८	०	२४०००	८	०	२४०००
१८	औरंगाबाद	४		१२०००	४		१२०००
१९	विक्रससं, औरंगाबाद			०	०		०
एकुण औरंगाबाद		४	०	१२०००	४	०	१२०००
२०	लातूर	२		६०००	२		६०००
२१	विक्रससं, लातूर			०	०		०
एकुण लातूर		२	०	६०००	२	०	६०००
२२	अकोला	१		३०००	१		३०००
२३	विक्रससं, अमरावती			०	०		०
एकुण अमरावती		१	०	३०००	१	०	३०००
२४	नागपूर	३		९०००	३		९०००
२५	भंडारा	२		६०००	२		६०००
२६	गोंदिया	१		३०००	१		३०००
२७	विक्रससं, नागपूर			०	०		०
एकुण नागपूर		६	०	१८०००	६	०	१८०००
एकुण (विभाग)		१४०	०	४२००००	७७	०	२३१०००

फलोत्पादन पिकावरील कीड रोग सर्वेक्षण, सल्ला व व्यवस्थापन प्रकल्प (हॉर्टसॅप) २०२०-२१

अ. क्र.	जिल्हा/विभाग	तालुका कृषि अधिकाऱ्यांसाठी प्रत्येक गावासाठी कीड रोग व्यवस्थापन अॅडव्हायझरी प्रसिध्दीबाबत (प्रति तालुका ५०००/- प्रमाणे)		डाटा एंट्री भरण्यासाठी सर्वेक्षण प्रपत्रे छपाई करणे व वितरीत करणे (१४० कीड सर्वेक्षक यांना प्रति प्रपत्र २/- प्रमाणे ३२ प्रपत्रे प्रति आठवडा २६ आठवड्यांकरीता , ७७ कृषि अधिकारी करीता प्रति प्रपत्र २/- प्रमाणे १४ प्रपत्रे प्रति आठवडा २६ आठवड्यांकरीता)			
		भौतिक (तालुके संख्या)		आर्थिक	भौतिक (कर्मचारी संख्या)		आर्थिक
		लक्ष	साध्य	लक्ष	लक्ष	साध्य	लक्ष
१	२	९	१०	११	१२	१३	१४
१	ठाणे	३		१५०००.००	६		७१७६
२	पालघर	१		५०००.००	२		२३९२
३	रायगड	३		१५०००.००	६		७१७६
४	रत्नागिरी	९		४५०००.००	५२		७८१०४
५	सिंधुदुर्ग	८		४००००.००	४०		५९०७२
६	विक्रससं, ठाणे			०.००	०		०
एकुण ठाणे		२४	०	१२००००	१०६	०	१५३९२०
७	नाशिक	८		४००००.००	२०		२५७९२
८	धुळे	१		५०००.००	२		२३९२
९	जळगाव	१		५०००.००	२		२३९२
१०	विक्रससं, नाशिक			०.००	०		०
एकुण नाशिक		१०	०	५००००	२४	०	३०५७६
११	पुणे	१३		६५०००.००	२६		३१०९६
१२	अहमदनगर	५		२५०००.००	११		१३६२४
१३	सोलापूर	४		२००००.००	८		९५६८
१४	विक्रससं, पुणे			०.००	०		०
एकुण पुणे		२२	०	११००००	४५	०	५४२८८
१५	सातारा	३		१५०००.००	६		७१७६
१६	कोल्हापूर	५		२५०००.००	१०		११९६०
१७	विक्रससं, कोल्हापूर			०.००	०		०
एकुण कोल्हापूर		८	०	४००००	१६	०	१९१३६
१८	औरंगाबाद	४		२००००.००	८		९५६८
१९	विक्रससं, औरंगाबाद			०.००	०		०
एकुण औरंगाबाद		४	०	२००००	८	०	९५६८
२०	लातूर	२		१००००.००	४		४७८४
२१	विक्रससं, लातूर			०.००	०		०
एकुण लातूर		२	०	१००००	४	०	४७८४
२२	अकोला	१		५०००.००	२		२३९२
२३	विक्रससं, अमरावती			०.००	०		०
एकुण अमरावती		१	०	५०००	२	०	२३९२
२४	नागपूर	३		१५०००.००	६		७१७६
२५	भंडारा	२		१००००.००	४		४७८४
२६	गोंदिया	१		५०००.००	२		२३९२
२७	विक्रससं, नागपूर			०.००	०		०
एकुण नागपूर		६	०	३००००	१२	०	१४३५२
एकुण (विभाग)		७७	०	३८५०००	२१७	०	२८९०१६

फलोत्पादन पिकावरील कीड रोग सर्वेक्षण, सल्ला व व्यवस्थापन प्रकल्प (हॉर्टसेप) २०२०-२१

अ. क्र.	जिल्हा/विभाग	आंबा, डाळिंब, केळी संत्रा, मोसंबी व चिक्कू या पिकांसाठी सर्वेक्षण कीट करीता आकस्मिक खर्च (प्रति कीड सर्वेक्षक चमू 10000/- प्रमाणे)			शेतीशाळा (प्रति कृषि अधिकारी 1 या प्रमाणे)		
		भौतिक (कर्मचारी संख्या)		आर्थिक	काजू	भंडी	टोमॅटो
		लक्ष	साध्य	लक्ष	लक्ष	लक्ष	लक्ष
१	२	१५	१६	१७	१८	१९	२०
१	ठाणे	३		३००००	३		
२	पालघर	१		१००००	१		
३	रायगड	३		३००००	३		
४	रत्नागिरी	९		९००००	९		
५	सिंधुदुर्ग	८		८००००	८		
६	विक्रससं, ठाणे	०		०			
एकुण ठाणे		२४	०	२४००००	२४	०	
७	नाशिक	८		८००००	१		७
८	धुळे	१		१००००			१
९	जळगाव	१		१००००		१	
१०	विक्रससं, नाशिक	०		०			
एकुण नाशिक		१०	०	१०००००	१	१	८
११	पुणे	१३		१३००००		४	९
१२	अहमदनगर	५		५००००			५
१३	सोलापूर	४		४००००			४
१४	विक्रससं, पुणे	०		०			
एकुण पुणे		२२	०	२२००००	०	४	१४
१५	सातारा	३		३००००		२	१
१६	कोल्हापूर	५		५००००	५		
१७	विक्रससं, कोल्हापूर	०		०			
एकुण कोल्हापूर		८	०	८००००	५	२	१
१८	औरंगाबाद	४		४००००			४
१९	विक्रससं,	०		०			
एकुण औरंगाबाद		४	०	४००००	०	०	४
२०	लातूर	२		२००००			२
२१	विक्रससं, लातूर	०		०			
एकुण लातूर		२	०	२००००	०	०	२
२२	अकोला	१		१००००		१	
२३	विक्रससं,	०		०			
एकुण अमरावती		१	०	१००००	०	१	०
२४	नागपूर	३		३००००			३
२५	भंडारा	२		२००००		१	१
२६	गोंदिया	१		१००००			१
२७	विक्रससं, नागपूर	०		०			
एकुण नागपूर		६	०	६००००	०	१	५
एकुण (विभाग)		७७	०	७७००००	३०	९	३८

फलोत्पादन पिकावरील कीड रोग सर्वेक्षण, सल्ला व व्यवस्थापन प्रकल्प (हॉर्टसेप) २०२०-२१

अ. क्र.	जिल्हा/विभाग	एकुण शेतीशाळा		एकुण		
		भौतिक	आर्थिक	भौतिक		आर्थिक
				लक्ष	साध्य	लक्ष
१	२	२१	२२	२३	२४	२५
१	ठाणे	३	४२०००			११२१७६
२	पालघर	१	१४०००			३७३९२
३	रायगड	३	४२०००			११२१७६
४	रत्नागिरी	९	१२६०००			४९५१०४
५	सिंधुदुर्ग	८	११२०००			४११०७२
६	विक्रससं, ठाणे	०	०			०
एकुण ठाणे		२४	३३६०००	०	०	११६७९२०
७	नाशिक	८	११२०००			३१७७९२
८	धुळे	१	१४०००			३७३९२
९	जळगाव	१	१४०००			३७३९२
१०	विक्रससं, नाशिक	०	०			०
एकुण नाशिक		१०	१४००००	०	०	३९२५७६
११	पुणे	१३	१८२०००			४८६०९६
१२	अहमदनगर	५	७००००			१९१६२४
१३	सोलापूर	४	५६०००			१४९५६८
१४	विक्रससं, पुणे	०	०			०
एकुण पुणे		२२	३०८०००	०	०	८२७२८८
१५	सातारा	३	४२०००			११२१७६
१६	कोल्हापूर	५	७००००			१८६९६०
१७	विक्रससं, कोल्हापूर	०	०			०
एकुण कोल्हापूर		८	११२०००	०	०	२९९१३६
१८	औरंगाबाद	४	५६०००			१४९५६८
१९	विक्रससं, औरंगाबाद	०	०			०
एकुण औरंगाबाद		४	५६०००	०	०	१४९५६८
२०	लातूर	२	२८०००			७४७८४
२१	विक्रससं, लातूर	०	०			०
एकुण लातूर		२	२८०००	०	०	७४७८४
२२	अकोला	१	१४०००			३७३९२
२३	विक्रससं, अमरावती	०	०			०
एकुण अमरावती		१	१४०००	०	०	३७३९२
२४	नागपूर	३	४२०००			११२१७६
२५	भंडारा	२	२८०००			७४७८४
२६	गोंदिया	१	१४०००			३७३९२
२७	विक्रससं, नागपूर	०	०			०
एकुण नागपूर		६	८४०००	०	०	२२४३५२
एकुण (विभाग)		७७	१०७८०००	०	०	३१७३०९६

फलोत्पादन पिकावरील कीड रोग सर्वेक्षण, सल्ला व व्यवस्थापन प्रकल्प (हॉर्टसॅप) २०२०-२१

अक्र	बाब	बाब निहाय खर्चाचा तपशिल	लागणारे अनुदान	संस्था
1	काजू, भेंडी व टोमॅटो पिकांकरीता:- रु.500/-प्रती महिना किड रोगांचे सर्वेक्षण व अनुषंगिक कामे पार पाडण्यासाठी एकुण ६ महिन्यांकरीता १४० कृषि पर्यवेक्षकासाठी देय प्रवास भत्ता	तालुका कार्यालयातील कृषि अधिका-यांच्या अधिनस्त क्षेत्रिय पातळीवर सर्वेक्षणाचे व माहिती गोळा करण्याचे काम करणे	4.2	संबंधीत जिअकृअ
	काजू, भेंडी व टोमॅटो पिकांकरीता:- रु.500/-प्रती महिना किड रोगांचे सर्वेक्षण व अनुषंगिक कामे पार पाडण्यासाठी एकुण 6 महिन्यांकरीता 77 कृषि अधिकारी देय प्रवासभत्ता	कृषि पर्यवेक्षकांच्या कामाचे नियंत्रण व रोवींग सर्व्हे करणे, कीडरोग पूर्व इतिहास पुस्तिका तयार करण्यासाठी फिरस्तीकरीता	2.31	संबंधीत जिअकृअ
3	तालुका कृषि अधिकाऱ्यांसाठी प्रत्येक गावासाठी कीड रोग व्यवस्थापन अॅडव्हायझरी प्रसिध्दीबाबत प्रति तालुका रु. 5,000/- प्रमाणे 77 तालुक्यांसाठी एकुण 26 आठवड्यांकरीता	ऑनलाईन अॅडव्हाय -झरी तयार करणे व त्याच्या जम्बो झेरॉक्स प्रति करून गावातील वार्ताफलकावर लावणे	3.85	संबंधीत जिअकृअ
	काजू, भेंडी व टोमॅटो पिकांकरीता:- डाटा भरण्यासाठी सर्वेक्षण प्रपत्रे छपाई करणे व वितरीत करणे (रु. 2.00 प्रति प्रपत्रप्रमाणे)	140 कृषि पर्यवेक्षक करीता 32 प्रपत्रे प्रति आठवडा 26 आठवड्यांकरीता व 77 कृषि अधिकारी करीता 14 प्रपत्रे प्रति आठवडा 26 आठवड्यांकरीता एकुण 144508 प्रपत्रांसाठी प्रपत्र छपाई व वितरण करणे.	2.89016	संबंधीत जिअकृअ
5	काजू, भेंडी व टोमॅटो पिकांकरीता:- सर्वेक्षण कीट करीता आकस्मिक खर्च रु. 10,000/- प्रति कीड सर्वेक्षण चमु याप्रमाणे एकुण 77 चमुंसाठी	सर्वेक्षण किट (भिंग, किटक जमा करण्याच्या डब्या, निडल) सीडी, स्टेशनरी खरेदीसाठी, इंटरनेट कनेक्शनचे मासिक भाडे, सायबर कॅफे, इत्यादीसाठी	7.7	संबंधीत जिअकृअ
	एकुण (अ)		20.95016	
6	किड रोग सर्वेक्षण व सल्ला चमुंसाठी कृषि विद्यापीठात प्रशिक्षण :	कीड रोग सर्वेक्षणाबाबतची ऑनलाईन माहिती भरणे व कीड रोग औळख व सर्वेक्षण याबाबतचे व्हीडीओ कॉन्फरन्सीद्वारे प्रशिक्षण आयोजित करणे	-	1.म.फु.कृ.वि . राहुरी 2. डॉ.बा.सा .को.कृ.वि. दापोली
	मास्टर ट्रेनर प्रशिक्षण : काजू, भेंडी व टोमॅटो या पिकांकरीता 77 तालुका कृषि अधिकारी, 8 विभाग व 19 जिल्ह्यांचे संबधित तंत्र अधिकारी यांना व्हीडीओ कॉन्फरन्सद्वारे प्रशिक्षण	काजू, भेंडी व टोमॅटो या पिकांसाठी मास्टर ट्रेनर्स व आयपीएम मॉड्युल तयार करण्यासाठी प्रशिक्षण	--	1. म.फु.कृ. वि. राहुरी 2. डॉ.बा.सा. को.कृ.वि. दापोली
एकुण (ब)		0		
8	आपत्कालिन परिस्थितीत जैविक/ रासायनिक निविष्टांचा 50 टक्के किंवा रु. 750/- प्रति हेक्टरप्रमाणे पुरवठा करणे.(प्रति विभागनिहाय मागणीनुसार)	गरजेनुसार आकस्मिक उद्भवणारा कीड रोगाच्या नियंत्रणासाठी औषध पुरवठा	--	विकृससं सर्व
	एकुण (क)		0	
9	शेतक-यांसाठी शेतीशाळा बाबीसाठी खर्चाचा मापदंड			
	काजू-27, भेंडी-12 व टोमॅटो-38 याप्रमाणे एकुण 77 शेतीशाळा प्रति शेतीशाळा रु. 14000/- प्रमाणे	अ) प्रशिक्षण साहित्य शेतकऱ्यांसाठी 25 शेतकरी, प्रती शेतकरी रु.200 प्रमाणे /- (रु.5000)	3.85	संबंधीत जिअकृअ
		ब) अल्पोपहार (25 शेतकरी, 10 वर्ग) प्रती शेतकरी रु.20/- प्रमाणे 5000	3.85	
		इ. शेती दिन व पीक कापणी खर्च -रु.2000/- (एकत्रीत)	1.54	
		ई. विश्लेषणात्मक अहवाल/यशोगाथा तयार करणे व आपत्कालीन खर्च -रु.2000/- (एकत्रीत)	1.54	
एकुण ड		10.78		
एकुण अ+ब+क+ड		31.73016		